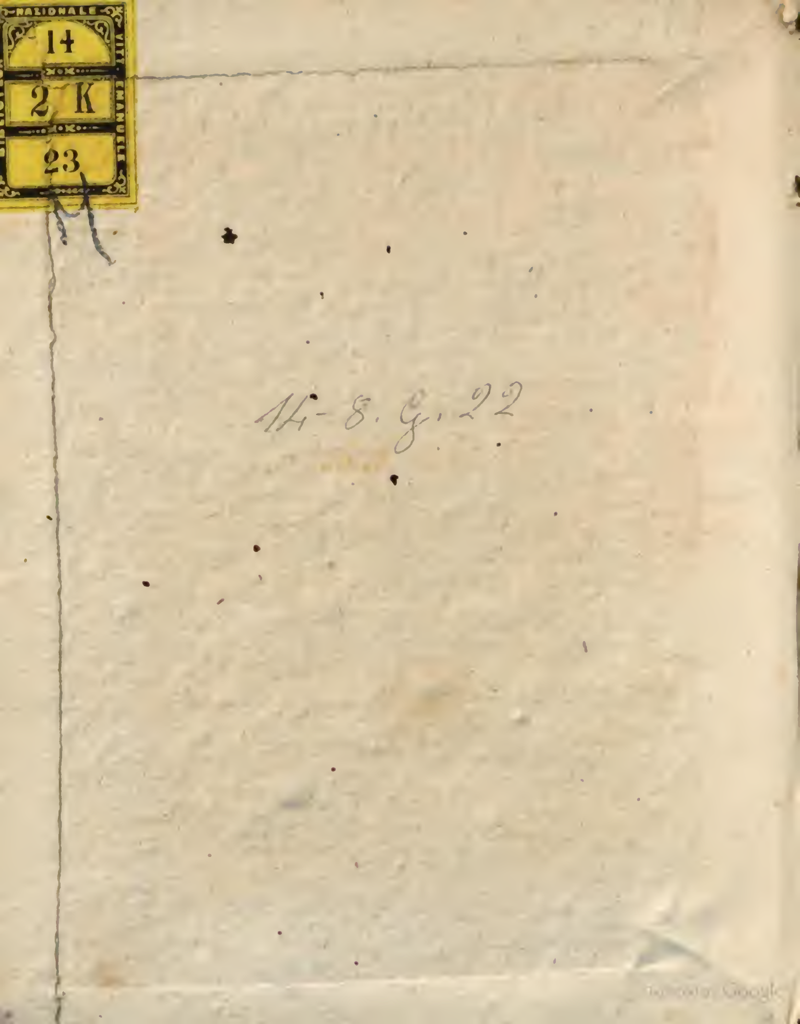
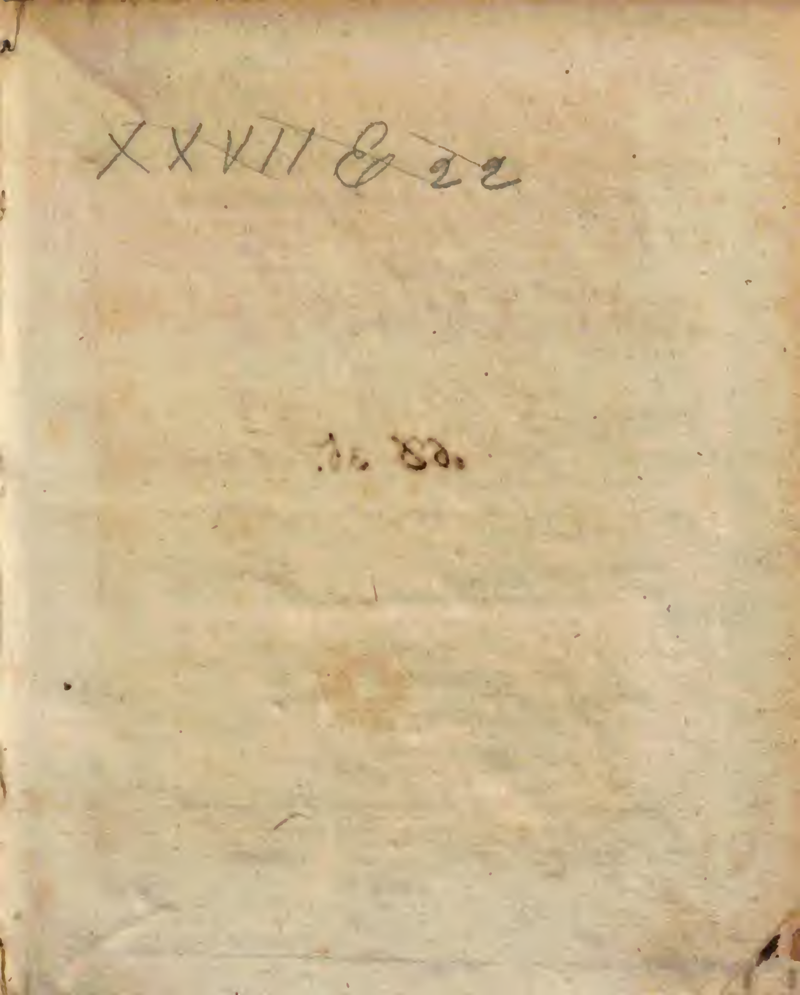
MELCHIORIS ZEIDLERI ... DE GEMINO VETERUM DOCENDI MODO EXOTERICO & ACROAMATICO, ID...

Melchior Zeidler

XXVII E 22

MELCHIORIS ZEIDLERI
PHILOS. AC THEOL. DOCT.

Et ante hac istius nunc hujus in Academiâ Regiomontanâ P. P. nec non Pastoris Ecclesiæ Cathedralis

DE
GEMINO VETERUM
DOCENDI MODO
EXOTERICO & ACROAMATICO,
id est
DIALECTICO & ANALYTICO,
TRACTATUS
Historico - Philologico - Philosophicus,

Genuinæ DIDACTICÆ s. ENCICLOPEDIÆ rationem succinctè demonstrans.

REGIOMONTI,
Ex Officinâ MATTHÆI GILBERTI,
An. 1685.

VIRO

Perillustri, Reverendissimo, Magnifico, Generosissimo & Excellentissimo,

DN. AHASVERO à LÖHNDORFF,

Serenissimi Electoris Brandenburgici Supremo per Prussiam Regiminis Consiliario, nec non Supremo Mareschallo, Generali Militiæ Legato, & Eqviti Ordinis S. Johannis, Hæreditario Domino in Steinorth, Taberlack &c.

DOMINO SUO GRATIOSISSIMO

Gratiam à Deo, omnigenamqve prosperitatem!

C 2tr

VIR

PERILLUSTRIS, REVERENDISSIME, MAGNIFICE, GENEROSISSIME & EXCELLENTISSIME, DOMINE ac PATRONE GRATIOSISSIME,

QVod Aristoteles palmam præripuerit omnibus, qvotqvot Philosophiæ solidiori operam navarunt, nullus hactenus eorum, qvi absqve præconceptis opinionibus judicare amant, in controversiam vocare est ausus. Cum enim alii Philosophiam fabulis aut ænigmatibus involverent, alii Dialogis includerent, alii numeris & figuris Mathematicis obscurarent, alij aliâ ratione ac viâ traderent, solus hic analyticam seu demonstrativam methodum, ex principiis certis & inductione manifestis Procedentem, qvâ antehac soli fermè Mathematici usi fuerant, qværqve sola scientiis, naturæ lumine collustratis, docendis idonea est, aptavit. Ex qvo tanta ejus demonstrationibus vis inest, ut nullus, qvi eam penetravit, iis valeat repugnare. Fateturqve rotundè & Macrobius, *se non posse non assentiri viro huic, à cujus inventis nec ipsa dissentiret natura.* Atqve hinc & alia illi nata sunt

VIRO

Perillustri, Reverendissimo, Magnifico, Generosissimo & Excellentissimo,

DN. AHASVERO à LÖHNDORFF,

Serenissimi Electoris Brandenburgici Supremo per Prussiam Regiminis Consiliario, nec non Supremo Mareschallo, Generali Militiæ Legato, & Eqviti Ordinis S. Johannis, Hæreditario Domino in Steinorth, Taberlack &c.

DOMINO SUO GRATIOSISSIMO

Gratiam à Deo, omnigenamqve prosperitatem!

VIR
PERILLUSTRIS, REVERENDISSIME, MAGNIFICE, GENEROSISSIME & EXCELLENTISSIME, DOMINE ac PATRONE GRATIOSISSIME,

QVod Aristoteles palmam præripuerit omnibus, qvotqvot Philosophiæ solidiori operam navarunt, nullus hactenus eorum, qvi absqve præconceptis opinionibus judicare amant, in controversiam vocare est ausus. Cùm enim alii Philosophiam fabulis aut ænigmatibus involverent, alii Dialogis includerent, alii numeris & figuris Mathematicis obscurarent, alij aliâ ratione ac viâ traderent, solus hic analyticam seu demonstrativam methodum, ex principiis certis & inductione manifestis Procedentem, qvâ antehac soli fermè Mathematici usi fuerant, qvæqve sola scientiis, naturæ lumine collustratis, docendis idonea est, aptavit. Ex qvo tanta ejus demonstrationibus vis inest, ut nullus, qvi eam penetravit, iis valeat repugnare. Fateturqve rotundè & Macrobius, *se non posse non assentiri viro huic, à cujus inventis nec ipsa dissentiret natura.* Atqve hinc & alia illi nata sunt

)(2 elogia

elogia, qvibus ab optimis qvibusqve Scriptoribus passim ornatur. Cicero sanè eum *virum* vocat *summo ingenio, scientia & copiâ, qvo nihil sit politius, nihil acutius, nec qvisqvam doctior aut acrior in rebus vel inveniendis, vel dijudicandis*. Plinius autem *summum in omni doctrina virum*, item *virum opinione ac sapientiâ præstantem*: Apulejus deniqve *prudentissimum & doctissimum Philosophum* appellant. Ut taceamus nunc alios, maximè Aven-Rhoën, qvi non dubitat eum *regulam* nuncupare & *exemplar, qvod natura invenerit ad demonstrandam ultimam perfectionem humanam*, *intellectum* autem ejus *finem* dicere *humani intellectus*. Factum qvoqve hinc, ut scripta ejus pedetentim in scholas publicas introducerentur, & qvidem non privata, sed publicâ autoritate. Refert enim jam de Carolo Magno Curio in Chronicis, qvod in Academia Parisiensi tradi jusserit Aristotelem, *eò qvod nemo alius inter Græcos & Latinos extaret absolutior artifex veri inqvirendi*. De Chrosoë qvoqve, Persarum Rege, auctor est Agathias Historiarum secundo, qvod *in memoriam trajecerit cuncta illius scripta*. Sed & de Friderico II. Imperatore Pandulfus Collenutius libro qvarto memoriæ prodidit, qvod operum ejus â Saracenis acceptorum translationes ex lingva Græca & Arabica in Latinam fieri curarit. Sed unum est, de qvod haud parum qveruntur etiam viri judicio pariter ac ingenio pollentes, videlicet tantam esse Philosophi hujus in scribendo obscuritatem, ut facilius nonnunqvam sit oraculi sententiam divinare, qvàm ejus asseqvi mentem. Nempe, qvum qvatuor fermè sint, qvæ perspicuam reddere valeant orationem, videlicet res ac verba, & tractatio ambo-rum, ceu colligere est ex iis, qvæ de perspicuitate orationis disputant Dionysius Halicarnasseus lib. de Oratoribus antiqvis & Hermogenes lib. I. de formis orationis cap. IV: è contrariò

non

non exigua in singulis his in scriptis laudati Philosophi sese obscuritas offert, adeò, ut Themistius inter interpretes laudati Philosophi nullo, nisi fortè Alexandro, inferior illum *sepiæ* alicubi conferre non dubitet, qvod, ut hæc occultare se volens Piscatoribus atramentum aspergit, ita ille scriptis suis asperserit obscuritatem. Ammonius qvoqve Comment. in libr. de Interpretatione qveritur, Philosophum hunc *atræ Sphingis* vocem interdum imitatum magna Interpretibus negotia facessere, ut ægrè sensum verborum ejus deprehendant. Non frustra autem consilium hoc seqvutus fuit, sed, teste Ammonio pariter & Simplicio præfat. in librum Categoriarum, *ut hoc ipso legentes redderet attentiores, ut quæ dicerentur, probe expenderent & considerarent, atqve hoc ipso ingeniosiores redderentur.* Veri namqve auditores, qvò obscuriora sunt, qvæ dicuntur, eò studiosius advertunt, ac tanto majori conatu ad intima pervenire contendunt. Neqve verò tanta est dictionis, huic Philosopho familiaris, obscuritas, ut superari non possit ab iis, qvi debitam solertiam ac industriam adhibent & stylo ejus paulatim assvescunt, cujus indolem ubi cognoverunt, tantò majus hinc ex lectione ejus capiunt emolumentum, qvantò plus ante in asseqvenda mente ejus laborarunt. Non exiguam namqve vim locutio ejus ostendit, qvippe qvi, ut iterum Simplicius loco citato, *paucis sæpe numero tradit ea, qvæ alius vix multis docuerit ambagibus & periodis, seu magno circuitu verborum.* Sed nec desunt remedia adversus prædictam obscuritatem. Ea ut invenirem, aliisqve ostenderem, ex eo tempore, qvo SERENISSIMUS ELECTOR, Dominus ac Nutritius meus clementissimus, me Philosophiæ in Academiâ hâc Professorem constituit, nullum non, qvantum qvidem per Ecclesiasticos labores mihi licuit, movi lapidem, eâqve fini, anteqvam istam provinciam, jubente ita rursum Serenissimo, deponerem, atqve aliam in Theologiâ susciperem, Introductionem in lectionem Aristotelis adornavi, in

qvâ de cauſis obſcuritatis ejus prolixè disſerui atqve adminicula tollendæ illi idonea tàm circa verba, qvàm res, atqve amborum tractationem, ſubminiſtravi, ſingula exemplis, & qvidem ex textibus, præ aliis obſcurioribus, neqve exigui momenti, petitis, illuſtrans, qva occaſione factum, ut aliqvot centum locis, crucem alias interpretibus, illa exponentibus, figere ſolitis, lux, ut arbitror, haud exigua illic ſit conciliata. Ne autem illotis, qvod dicitur, manibus labori huic me accingerem, putavi ante omnia referre, ut ei disſertationes qvasdam de conditione librorum Ariſtotelis præmitterem, qvæ & jam ante viginti annos hic typis commisſæ, ſed poſtmodum horis ſucciſivis a me recognitæ & non parùm auctæ fuerunt. Eas, ita locupletatas & Prodromi in Introductionem iſtam vices ſubeuntes, una cum Introductione ipsâ ut imprimendas ſibi traderem, rogavit juvenis egregius & tàm doctrinâ liberaliori, qvàm virtute ac pietate inſigniter inſtructus, HIERONYMUS GRUBERUS. Natus hic Regiomonti honeſtis pariter ac in dignitate conſtitutis parentibus pro eâ, qva pollebat, ingenii bonitate paucis annis in Philoſophiâ non minus, qvàm Theologiâ, tantos fecerat progresſus, ut, ſi fata ſuperſtitem illum voluisſent, is patriæ & rei literariæ ſine dubio, Deo annuente, ſingulari aliqvando futurus fuisſet & ornamento & emolumento, Verum Deo aliter viſum. Cùm enim ille ex eorum esſet cenſu, qvi, ideò, qvod ſapientiæ litant & vitam ſine labe ducunt, chari Deo habentur, è medio properè eum ſuſtulit, atqve ad vitam verè beatam & ab omni miſeria liberam plenum fide, charitate ac patientiâ, cujus per totum iniqvæ, qvâ conflictatus fuerat, valetudinis tempus, ſpecimina ſatis luculenta ediderat, traduxit. Hujus optimi juvenis præmaturus obitus fecit, ut introductio prænominata lucem publicam hactenus nondum viderit, qvod tamen brevi, cum alii ſint, qvi editionis curam in ſe ſuſcepturi ſint, DEO annuente, futurum ſpero. Qvaterniones interim aliqvot Prodromi, beatè defuncto adhuc vivente, typis exſcripti fuerunt, qvos una cum papyro, qvam illi deſtinaverat, mihi, qvi largam ei pro liberalitate hac

in

in altera vita compensationem animitus precor, legavit, qva instructus potui ea Tractatus istius, qvæ adhuc reliqva erant, maximam partem dare excusa. Qvem autem ei Patronum qvererem, prolixa deliberatione non erat opus. Tu enim, ut tuendi eum sat amplâ virtute preditus es, qvippe jam dudum & rerum singulari peritiâ & heroicâ fortitudine ac magnanimitate, tam foris, qvàm domi, inclytus, ita toties tantum mihi favorem infallibilibus documentis probasti, ut nullus dubitem, qvin fœtum hunc tutelæ Tuæ commissum, eâ, qva soles, fronte, serenâ scilicet, sis & suscepturus & sub umbrâ protectionis Tuæ locaturus. Plura & majora jam elaborata non in Philosophiâ solùm, sed & Theologiâ dedissem, si fortunam adeo faventem habuissem hactenus, atqve adversantem. Non aspernaberis tamen, scio, etiam pauca hæc & exigua, non qvod datur, sed qvo animo detur, gratiosè consideraturus. Qvod muniri deest, precibus & officiis meis submissis compensare annitar. TU interim vale atqve prospere age semper. Sedes ad clavum regiminis patriæ nostræ charissimæ, illudqve consiliis tuis, prudentiæ & fidelitatis plenis, feliciter juvas & fulcis. Ut ex voto etiam deinceps cuncta TIBI præcipue huc collineantia, cedant, Tuqve si non æternùm, qvod mortalibus datum non est, diu tamen bono Patriæ publico præsis ac prosis, faxit is, per qvem & Principes dominantur & Consiliarii eorum salubria in medium consulunt & decernunt. Habes ex privilegio ordinis Eqvitum Hospitaliorum S. Johannis Hierosolymitani sive Melitensium, qvibus heroica Tua facta adscribi TE meruerunt, inter alia insignia & *crùcem.* Qvàm salutiferum autem hoc signum sit, me etiam tacente, qvàm optimè nosti. Cruce enim debellatæ sunt à Christo Servatore nostro, omnes inimicæ potestates. Hæc verò & nostra, ut mihi id de suo largiatur S. Martialis, est *armatura invicta contra Satanam: hæc galea, custodiens caput: hæc lorica, protegens pectus: hæc clypeus tela maligni repellens: hæc gladius iniqvitatem & angelicas insidias perversæ potestatis sibi propinqvare nullo modo sinens.* Hæc animum addebat Const. mino

con-

contra Maxentium belligeranti. Videbat enim in aëre columnam crucis formam referentem cum inscriptione tali: *In hoc signo vinces.* Cujus & hinc effigiem pro signo sibi præferens ad pontem Milvium felici sidere cum hoste conflixit, Maxentioqve in transitu è navi in Tiberim prolapso & gurgitibus hausto victor urbem, tyrannide ereptam, est ingressus. Paucis, *per crucem*, ut Augustinus loqvitur, *& mundus vincitur & Diabolus superatur*. Hæc Te victorem stitit indutum sagâ eoqve nomine non solùm magno nostrò FRIDERICO, cujus sceptra DEUS porrò secundet, sed & potentissimo DANORUM REGI, aliisqve magnatibus commendavit & acceptum fecit: eadem Te & nunc, togâ ornatum, roboret & confortet, ut ejus vi omne id, qvod Tibi, consiliisqve Tuis est adversum, profliges, confringas, conteras, Patriaqve nostra Tuis reliqvorumqve Patrum ejus prudentissimis consiliis ac ope, prosperante Numine, porrò adjuta nova subinde incrementa sumat, floreat, vigeat, Tibiqve pariter ac illis nomen inde maneat immortale. Est crux, qvâ insignitus es, octogona eaqve candida, indeqve index & puritatis conscientiæ, qvam semper amasti, & octo istarum beatitudinem, ad qvas accessus patet omnibus, qvi legitimè militant sub vexillo crucis Christi. Purum & deinceps DEus Spiritum Tuum juxta cum corpore & animâ servet, atqve cunctis iis beatitudinibus & Te & domum Tuam ac familiam totam affluere faciat is, qvi fons est omnis salutis ac prosperitatis! Qvod ut fiat, exorare supremum Numen, qvamdiu Spiritus hos alet artus, non intermittam, qvippe

Perillustris, Reverendissimi ac Magnifici Tui Nominis

Ex Museo meo
Idibus Julii, qvibus Sec. XI. à C. N. à Christianis bi crucis Servatoris Hierosolyma fuit expugnata, Anno M. DC. LXXXV.

devotissimus cultor

MELCHIOR ZEIDLER, D.

VEtus & pervagata est librorum *Aristotelis* distributio in *Acromaticos* & *Exotericos*. De eâ nãq;, si plerisq; credimus, jam loqvutus est *Cicero*, scriptor antiqvissimus, qui ante natum floruit Servatorem, lib. V. *de finibus bonorum & malorum*, qvum ait, *Peripateticos* duo habuisse de summo bono librorum genera, unum *populariter* scriptum, quod ἐξωτερικὸν appellârint: alterum *limatius*, quod in *Commentariis* reliquerint posteritati. *Peripatetici*, ut notum est, dicuntur Philosophi, qui *Aristotelem* Principem agnoscunt & seqvuntur; cujus Philosophia *Peripatetica* dicta est, sive ἀπὸ τῆς ἐνεργείας, quod deambulando cum discipulis philosophari soleret, ut placet *Diogeni Laërtio lib: V. in vitâ Arist.* & *Ammonio* in *vitâ ejusdem:* sive ἐκ τοῦ τόπου, quod doceret ἐν περιπάτῳ, *inambulacro*, ἤγουν κήπῳ, id est, *in horto*, ut exponit *Hesychius Milesius* in principio libri de iis, qui eruditionis famâ claruerunt, & *Suidas* in voce Ἀριστοτ. Talem enim locum studiis aptissimum judicasse Philosophum hunc, argumento etiam hoc est, quod Philippus, parens *Alexandri M.*, *Aristotele* sine dubio auctore, Sympatriotis hujus, *Stagiritis*, studii locum νυμφαῖον, h.e. *lucum Nymphis dedicatum*, assignasse legitur apud *Plutarchum* in *in vitâ Alexandri*, his verbis: σχολὴν μὲν οὖν αὐτοῖς καὶ διατριβὴν τὸ περὶ Μίεζαν νυμφαῖον ἀπέδειξεν, ὅπου μέχρι νῦν Ἀριστοτέλους ἕδρας τε λιθίνας, καὶ ὑποσκίους περιπάτους δεικνύουσιν, *Ludum eis* (Stagiritis) *& studij locum Nymphæum propè Miezam* (Vid. *Plin*: IV, X.) *destinavit: ubi & hâc ætate sedes Aristotelis lapideas & ambulationes umbrosas monstrant.* Ex quo & non immeritò *Diogenes*, modò laudatus, in Procemio *Peripateticos* ait dictos fuisse ἀπὸ συμπτωμάτων. Συμπτώματα enim vocantur ea, quæ *coincidunt* aut rei alicui *accedunt*. Unde & *Celsus* lib: II *accessiones* appellat.

 Jam

Jam autem utrumq; accessorium est Philosophiæ, doceri *ambulando*; & doceri *in horto*. Unde & *Simplicius* Peripateticam Philosophiam dictam ait ἀπὸ συμβεβηκύας ἐνεργείας, in Præfatione ad Aristotelis Prædicamenta. De *Philosophis* ergo, ex *Aristoteléa* Scholâ prodeũtibus, testatur Cicero, qvod jam olim duo agnoverint librorũ genera, unum *populare & exotericum;* alterum *limatius*, quod in *commentariis* reliquisse eos affirmat, per *commentarios* absq; dubio *acroamatica* intelligens scripta. Alter enim vocis sensus, quo *commentarii* olim dicebantur libri, in quibus res undiq; collectas memoriæ causâ congerebant eruditionis avidi, ut in promptu haberent materiam præparatam, si quid vellent suo arbitratu ipsi conscribere, aut etiã de re aliquâ disserere, quos συγγράμματα ὑπομνηματικὰ *Ammonius* & *Simplicius*, *Plinius* in *Epist. commentarios electorũ*, *Antoninus deniq; III. de seipso & ad seipsum n. XII.* τῶν συγγραμμάτων ἐκλογὰς vocant, huc non quadrat; quoniam ad limam revocata haud erant, quæ in istiusmodi commentarios referebantur.

II. Ejusdem distributionis vestigia reperiuntur etiam apud *Strabonem*, qui sub idem tempus vixit, quo Christus, reparandæ salutis nostræ causâ, in terris degere est dignatus. Is in *Geographiâ* suâ refert, veteres Peripateticos paucos habuisse libros, eosq; ferè solos *exotericos*; atq; inde factum esse, ut vix ulla de re πραγματικῶς & exquisitè potuerint philosophari. Libri enim *Aristotelis* & *Theophrasti*, in quibus Philosophi isti exquisitum philosophandi modum sequebantur, post obitum *Nelei Scepsii*, cui *Theophrastus* bibliothecam, à Magistro primùm adornatam, ab ipso verò auctã reliquerat, ad rudes & sordidos pervenerant homines, qui posteaquam *Attalicorum* regum studium in conquirendis undiq; libris ad instruendam *Pergami* bibliothecam intelle-

tellexissent, eos sub terrâ in fossâ quâdam inclusos occultabant, ut idem *Strabo* refert, cui jungat, qui volet, & *Plutarchũ* in *vitâ L. Syllæ*. His igitur libris veteres *Peripatetici*, qui post *Theophrastum* vixerunt, carere, & interea exotericis nonnullis contenti esse cogebantur, ex quibus tantum lucri captabant, ut de propositis rebus ἐνδόξως disserere, seu, ut ipse *Strabo* loquitur, θέσεις ληκυθίζειν, *ad eorum morem, qui theses dicũt, quales sunt Dialectici, probabiliter disputare possẽt*. *Strabonis* verba subjũgere placet. Legũtur ea in XIII. *Geographiæ*, & ita sonant: Συνέβη δὲ τοῖς ἐκ τῶν περιπάτων, τοῖς μὲν πάλαι τοῖς μετὰ Θεόφραστον ὅλως οὐκ ἔχουσι τὰ βιβλία πλὴν ὀλίγων, καὶ μάλιστα τῶν ἐξωτερικῶν, μηδὲν ἔχειν φιλοσοφεῖν πραγματικῶς, ἀλλὰ θέσεις ληκυθίζειν, *Usu venit Peripateticis antiquis, qui post Theoprastum vixerunt, cum libris carerent, paucosq́; duntaxat, præcipuè exotericos, haberent: ut nullâ de re exquisitè philosophari possent, sed de propositis ad eorum morem, qui theses dicunt, tantùm disputarent*. Ex quibus liquidò apparet, librorum, quos *Aristoteles* & *Theophrastus* reliquerunt, aliquos exquisitè & limatè fuisse conscriptos, quos acroamaticos aliàs vocãt; alios verò, quos exotericos, populariter & κτ δόξαν. Hanc enim propositam sibi habebant, qui thesium ventilatione delectabantur.

III. Ex posterioris ævi scriptoribus *Acroamaticorum* librorũ *Aristotelis* meminit *Plutarchus*, qui teste Suidâ in voce Πλούταρχος, *Trajani Cæsaris* temporibus, & antè, floruit; & quidẽ rursus in *vitâ Alexãdri*. Locũ integrũ adscribemus. Sic ergò ille: Ἔοικεν δὲ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν παραλαβεῖν λόγον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπορρήτων καὶ βαρυτέρων διδασκαλιῶν, ἃς οἱ ἄνδρες ἰδίως ἀκροαματικὰς καὶ ἐποπτικὰς προσαγορεύοντες, οὐκ ἐξέφερον εἰς πολλοὺς, μεταχεῖν. ἤδη γὰρ εἰς Ἀσίαν διαβεβηκὼς, καὶ πυθόμενος λόγους τινὰς ἐν βιβλίοις περὶ τούτων

ὑπὸ Ἀριστοτέλους ἐκδεδόσθαι, γράφει πρὸς αὐτὸν, ὑπὲρ φιλοσοφίας παρρησιαζόμενος, ἐπιστολὴν, ἧς ἀντίγραφόν ἐστιν. Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. τίνι γὰρ δὴ διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο. ταύτην μὲν οὖν τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ παραμυθούμενος Ἀριστοτέλης, ἀπολογεῖται περὶ τῶν λόγων ἐκείνων, ὡς ἐκδεδομένων καὶ μὴ ἐκδεδομένων, *Videtur autem Alexander non Ethica modò & Politica praecepta percepisse, sed & occultas illas & graviores disciplinas, quas Philosophi acroamaticas & epopticas peculiariter nuncupant, neq; in vulgus efferebant, attegisse. Quum enim jam in Asiam transiisset, atq; ad se esset delatum, libros de his ab Aristotele editos, Philosophiae nomine expostulans, scripsit ad eum epistolam, cujus hoc est exemplum: Alexander Aristoteli S.D. Quod disciplinas acroamaticas vulgaveris, non rectè abs te factum est. Quâ enim re nos praestabimus aliis, si hae, in quibus instituti sumus, omnibus promiscuae erunt disciplinae? Ego sanè mallem optimarum rerum scientiâ, quam potentiâ, excellere. Vale. Hanc ejus ambitionem ut leniret Aristoteles, excusat se, indicans, disciplinas istas ita editas, ac si non editae essent.*

IV. Post *Plutarchum* sententiam nobis dicat & *A. Gellius*, qui & ipse claruit sub *Trajano Imperatore*. Is in *XX. Noct. Attic: c. IV.* satis dilucidè: *Libros suos*, inquit, *seorsum divisit* (Aristoteles), *ut alii ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim Acroatici. Quos cum in vulgus ab eo editos Rex Alexander cognovisset, atq; eâ tempestate armis exercituq; omnem propè Asiam teneret, Regemq; ipsum Darium praeliis & victoriis urgeret, in illis tamen tantis negotiis literas ad Aristotelem misit: non eum rectè fecisse, quod disciplinas acroäticas, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foràs editis invulgasset.* Prodeat verò & *Lu-*

cianus Samosatenus, itidem *Plutarchi* σύγχρονος, qui ad eandē librorum *Aristotelis* distributionem respexisse videtur in *Dialogo*, qui inscribitur βίων πρᾶσις, ubi ita introducit colloquentes *Mercurium* & eum, qui vitam *Aristotelis* licitabatur. Αγορ. Ποῖος δέ τις ἐστί; Ερ. μέτριος, ἐπιεικής, ἁρμόδιος τὸν βίον. τὸ δὲ μέγιστον, διπλοῦς. Αγο. πῶς λέγεις; Ερ: ἄλλος μὲν ὁ ἔκτοσθεν φαινόμενος, ἄλλος δὲ ὁ ἔνδοθεν εἶναι δοκεῖ. ὥστε ἢν πρίῃ αὐτὸν, μέμνησο τὸν μὲν ἐσωτερικὸν, τὸν δὲ ἐξωτερικὸν καλεῖν. *Empt: Qualis verò est iste* (Peripateticus, Aristoteles?) *Mercur: Modestus, æquus, vitâ benè compositâ: &, quod maximum est, duplex. Empt. Quomodo ais? Merc: Alius scilicet foris apparet, alius autem intus esse videtur. Itaq; si ipsum emes, memento, ut eum partim esotericum, partim exotericum appelles.* Ita enim hæc, τὸν μὲν, καὶ τὸν δὲ, accipienda esse existimamus hoc loco, ut ista, τὰ μὲν & τὰ δὲ, in illo lib: 1. Rhet: c. II: Τὰ μὲν, δι᾽ ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ, δι᾽ ἀλαζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι᾽ ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς, Et *Rhetoricæ Professores se pro Politicis venditare conantur, partim per ignorantiam, partim per arrogantiam, partim per alias causas, quibus interdum animi hominum solent moveri.* Et illa ex 1. *Post: I§. 5:* Ἔστι δὲ γνωρίζειν, τὰ μὲν πρότερον γνωρίζοντα, τὰ δὲ καὶ ἅμα λαμβάνοντα τὴν γνῶσιν. Quæ verba hunc pariunt sensum: *Fieri potest, ut aliquis cognoscat id, quod partim priùs cognovit, partim verò ejus ipso isto tempore accipiat cognitionē.* Etsi nō lateat nos, lōgè aliter verba hæc ab Interpretibus exponi. Confer tamen II. *Prior. cap. XXI.* Deniq;, ut nunc aliorū dicta non adducamus, præsertim ipsorum *Aristotelis* Interpretum, de quibus cōmodiùs dicemus infrà, ubi de discrimine librorum Acroāmaticorū & Exotericorum agetur, audiamus & *Clemētem*, Presbyterū *Alexādrinæ Ecclesiæ*, *Hieronymi* judicio, *omniū doctissimum*, & in optimis quibusq; Philosophis versatissimū, qui *Severi* & *Antonini*, filii ejus, tēporibus vixit: Λέγουσι δὲ, ait,

καὶ οἱ Ἀριστοτέλους, τὰ μὲν ἐσωτερικὰ εἶναι τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, τὰ δὲ, κοινά τε καὶ ἐξωτερικά, Aristotelici quoq; dicunt, ex suis scriptis alia quidem esse exoterica, interna; *alia verò communia & exoterica,* externa. Hæc ille in V. *Stromatum libro.*

V. Quapropter dubitari nequit, quin antiquissima sit ista librorum *Aristotelis* in exotericos & acroamaticos distributio: & proinde mirum, si nulla ejus in ipsius *Aristotelis* scriptis vestigia extent. Extare igitur perhibent multi, cùm ex veteribus, tùm ex recentioribus. Quamvis enim Acroämaticorũ librorũ in superstitibus ejus scriptis nulla fiat mentio; exoterici tamen, si istis credimus, sæpiùs ab ipso laudantur, nempe toties, quoties λόγων ἐξωτερικῶν meminit, itemq; λόγων ἐγκυκλίων. Pro synonymis enim hæc à plerisq; habentur. Meminit autem ἐξωτερικῶν λόγων passim, ut in 1. *Eth: ad Nicom: ult. VI, IV. I. Eud: IIX. II, I. III. Polit: VI. VII, I. XIII. (XI,) Met: I:* ἐγκυκλίων verò in 1. *Nicom: V. & I. de cœlo IX.* Et sanè negari nequit, vocem λόγων apud Græcos aliquando & de scriptis accipi libris. Pleriq; enim historiæ scriptores Græci commentarios rerum gestarum, quos scripserunt, in plures λόγους diviserunt & sic inscripserunt. Ἀληθοῦς ἱστορίας ΛΟΓΟΣ πρῶτος, habet ἐπιγραφὴ quædam apud *Lucianum.* Et *Porphyrius Plotini,* Platonicorum coryphæi, scripta principiò in sex enneadas partitus est, deinde unamquamq; harum in peculiares distribuit λόγους. Ipse enim se hujus distributionis auctorem laudat in *vitâ Plotini.* Verùm quid cogit, ut vocem hanc in istis *Aristotelëis* locis eandem dicamus habere significationem? Quid contra vetat, quò minus λόγους ibi sermones interpretemur? præsertim, cum hæc propria sit vocis significatio, à quâ sine stringente ratione in evolvendâ Scriptorum mente non est recedendum. Certè *Græcus Ethicorum Paraphrastes,* quem *Andronicum Philosophum* esse volunt illi, qui primi ediderunt, per ἐξωτερικοὺς λόγους

non

non peculiares libros intelligit, ſed diſſertationes, quas vivâ voce habuit *Philoſophus*, quæ diſtingverentur ab his, quas literis ſolitus eſſet mandare. Ita enim ille verba *Philoſophi ex I. Moral: XIII*, quibus innuit, multa de animâ dici etiam ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, quibus in Ethicis utendũ ſit, exponit: περὶ ψυχῆς τοίνυν οὐ μόνον ἐν συγγράμμασιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ στόματος πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀρκούντως εἴπομεν ἔνια, καὶ χρηστέον αὐτοῖς, *De animâ porrò non in ſcriptis tantùm, ſed & vivâ voce auditoribus noſtris nonnulla ſatis luculenter tradidimus, quibus, qui volent, hoc loco utantur.* An per omnia explicatio hæc menti *Ariſtotelis* congruat, nunc non inquirimus; in eo tamen nobis *Paraphraſtes* ille non videtur eſſe defendus, quod per λόγους iſto loco non libros, ſed ſermones, quos vivâ voce habuit *Philoſophus*, exiſtimet eſſe intelligendos. Si enim libros intellexiſſet ille, non in *præſenti* dixiſſet, ΛΕΓΕΤΑΙ δὲ περὶ αὐτῆς καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, ſed in *præterito*, ἐλέχθη. Hoc namq; tempore uti ſolet, cum librum aliquem ſcriptum citat, expreſſo unà nomine, quo veniat liber iſte, ut patet ex *VI. Ethic. III. II. Polit: II. II. Prior: XV, 14. XVII, 2. Soph: II, 3. IIX. Top: XIII, I.* & infinitis propemodũ aliis locis. At ἐξωτερικῶν λόγων cum meminit, ut plurimum utitur præſenti. Sic in *Eudemiis*: Καθάπερ διαιρούμεθα. Et in *III. de Rep:* Ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διοριζόμεθα.

VI. Ut plenius confirmemur in ſentẽtiâ, circumſpiciendum nobis eſt, num inter ſermones, quorum cùm apud *Ariſtotelem*, tùm apud alios priſcos ſcriptores fit mentio, deprehendere liceat genus aliquod, quod exoterici titulum ferre queat. Ad quod omninò neceſſarium eſt, ut cognoſcamus, quænam ſit propria vocis, ἐξωτερικὸν, ſignificatio, aut etiam alius cognatæ. *Ariſtoteles* igitur illâ aliquot locis utitur, quæ ante omnia paucis nobis ſunt luſtranda. Principiò quidem

lib. V.

lib.V.*de Gen: An:VI. lingvam* vocat *unam τῶν ἐξωτερικῶν μορίων, exotericarum partium*, μὴ ὅτι ἐν τῷ σώματι σκεπάζεται, ἀλλ᾽ οἷον χεῖρα ἢ πόδα, *quia non in corpore occulitur* (sic enim velut esoterica esset ;) *sed, ut manus aut pes, EXTRA corpus tendit*, quemadmodum & *Philoponus* exponit in Comment: scribens: Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ γλῶττα, εἰ καὶ σκεπάζεται τῷ σώματι, τι τῶν ἐντὸς, οἷα εἰσὶ ὁ πνεύμων, τὸ ἧπαρ, τ᾽ ἄλλα· ἀλλὰ δεῖ ὑπολαμβάνειν αὐτὴν, ὥσπερ τι μέριον τῶν ἐξωτερικῶν, οἷα εἰσὶ χεῖρες, πόδες, ὦμοι, τὰ ὅμοια· τὸ γὰρ σκεπάζεσθαι αὐτὴν ὑπὸ τοῦ σώματος, οὐδὲν κωλύει αὐτὴν μόριόν τι εἶναι τῶν ἐκτός· Καὶ γὰρ πᾶν τὸ σκεπόμενον τῶν ἐντὸς ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἐστὶ τινὰ σκεπτόμενα τῶν ἐκτὸς, *Etiamsi lingvâ ore tegatur, non tamen ad partes referenda est internas, ut sunt pulmo, hepar & alia id genus: sed inter partes potius numerãda externas, ut sunt manus, pedes, humeri, & similia talia. Cui nihil obest, quod ore tegatur. Nec enim omne illud, quod tegitur, internum quid est, sed & sunt extus aliqua, quæ teguntur.* Porrò in X. *Met: IV.* ait *Philosophus*, quod τῶν γένει διαφερόντων οὐκ ἐξωτέρω λαβεῖν, *eorum, quæ genere differunt, nil extra genus sumere* liceat, cujus scilicet ratione differre d ci queant, ὅτι πρὸς τὰ ἔξω τοῦ γένους οὐκ διαφορά, *eò quod eorum, quæ extra genus sunt, non sit differentia*, videlicet, quatenus sunt extra genus. Etsi enim ἕτερα, diversa, sint, διάφορα tamen, quâ talia, non sunt, quoniam differens ab aliquo τινὶ διάφορον, *ALIQVO differens*, est, quod aut genus est, aut spec es, ut fusius ostendit *Philosophus* eodem *X.Met: III.* Sed accedamus ab libros *Politic s*, in quibus frequentius vocabulum, ἐξωτερικὸν, ille usurpat. *Primus locus* occurrit in *I. istorum librorum c.V.* ubi, postquam dixisset, etiam in vitæ expertibus, seu inanimatis, esse imperium aliquod, *οἷον ἁρμονίας* (hæc enim cum sit omnium partium consensus & proportio, consistens in responsu materiæ formæq;, imperat quasi,

quasi, ut videre est in tabulis pictis, ædificiis & similibus) addit, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως, *sed hæc forsan aliena sunt ab istâ consideratione*, ut *Aretinus* reddidit; vel, ut *Lambinus: Sed hæc fortasse minus sunt hujus quæstionis propria, atq; aliquantò alieniora, & extra rem*. *Victorius* ita vertit: *Sed hæc fortasse sunt animadversionis alienioris*. Inanimis enim metaphoricè solùm tribuitur imperium: metaphoræ autem ad σκέψιν *Philosophicam* non quadrant, adeoq; nec ad *Politicam* scientiam, sed *Poëtis* & *Oratoribus* relinqvuntur. Deinde in VII. *Polit. I. bonorum* meminit *exotericorum*. Probare ibi intendit, vitam beatam non consistere in possessione talium bonorum, & inter cætera id probat & hoc argumento. Deus sanè, inquit, omnium judicio beatissimus est, & tamē talis non est δι' οὐδὲν ἐξωτερικῶν ἀγαθῶν, *ob ullum externorum bonorum*, sed in se & suâ naturâ. Hominis autem beatitudo nihil aliud est, quàm ὁμοίωσις Θεῷ, *Deo assimilari*, quod & *Platonem* sensisse testatur *Clemens Alexandr: II.* στρωματέων, nec non *August: VIII.* de Civ. Dei *IX*. Itaq; hominis etiam beatitudo non ab externis, sed ab internis potius pendebit bonis. Ubi per externa seu exoterica bona alia non intelligit, quàm ea, quæ sunt extra hominem bona, ut sunt honor, divitiæ, & id genus alia, quæ & alibi bona ἐκτὸς vocat, ut in *I. Ethic; IIX. I. M. M: III.* ad differentiā eorum, quæ sunt in homine, bonorum, ut sunt corporis & animi bona. Quo sensu & *Archytas Pythagoreus lib: de bono viro & beato*: Τὰ ἐκτὸς (ἀγαθὰ), inquit, φίλοι, δόξα, τιμὰ, πλοῦτος, *Bona externa sunt amici, gloria, honor, divitiæ*. Deniq; *eodem Politico c. III.* disputans adversus illos, qui vitam Philosophorum vel prorsus ociosam, vel minùs beatam esse dicebant, eò, quòd nullas extra se actiones diffunderet, ducit eos tandem ad absurdum, & ait: Hinc certè sequeretur, &

Deum eſſe otioſum, minusq; beatum, quippe cui non ſunt ἐξωτερικαὶ πράξεις παρὰ τὰς οἰκείας τὰς αὐτοῦ. Nihil enim, vult dicere, extra ſe agit; ſed in ſuâ ipſius contemplatione; quod fuſius oſtendere nititur in XIV. Metaph: acquieſcit. Intelligit autem hic per ἐξωτερικὰς πράξεις ſine dubio eas operationes, quæ in aliud ſe diffundunt extra agens. Quo ſenſu eâdem voce adhuc ſemel eodem capite utitur, dicens: Μάλιστα δὲ καὶ πράττειν λέγομεν, καὶ κυρίους τῶν ἐξωτερικῶν πράξεων, *Maximè autem eos agere & dominos eſſe externarum actionum dicimus, qui conſilio agentibus præſunt*, & monent, quid, quando, & quomodo, ſit faciendum.

VII. Hæc fermè loca ſunt, in quibus præter citata n: V, voce, ἐξωτερικοὶ, vel aliâ cognatâ, *Ariſtoteles* eſt uſus. In quibus omnibus, quantũ ex dictis liquet, ea, quæ iſto nomine veniunt, intrinſecis & propriis ſunt contrapoſita: ſicut & aliàs τὸ ἔσω, unde ἐσωτερικὸν, & ἔξω, unde ἐξωτερικὸν, ſibi mutuò opponuntur, ut in *I. Poſt: X, 7.* λόγος ἔσω, qui intus in mentè reſidet, & ἔξω, qui ab illo διὰ τοῦ στόματος ἰέναι μετὰ φθόγγου, *cum voce per os deſluit & extrinſecus prodit*, ut *Plato* loquitur in *Sophiſtâ*. Certè & *lingva*, ut inſtrumẽtum inprimis ſpectata, extra corpus tendit, hocq; ipſo opponitur cordi, aliisq; viſceribus, quæ intra corpus occluſa manent: & *extra genus* non eſſe differentiam, oppoſitum eſt ei, quod dicitur eſſe *intra genus* & *in genere*: & *Deus* non *externis*, ſed internis & propriis ſeu domeſticis, ut ita loquamur, bonis felix eſt, neq; extra ſe, ut talis; ſed in ſe ipſo operatur: deniq; & *Architectus* conſilio præeſt actionibus, quæ *extra ipſum* aliorſum collimant atq; contradiſtincta ſunt energiis manentibus in ipſo. *Exotericum* itaq; *Philoſopho* idem erit, quod μὴ οἰκεῖον, *non domeſticum, non intrinſecum, ſed extrinſecum*, ἔξω τοῦ πράγματος, *quod extra rem eſt*. Quæ ſignificatio

catio vocis, ἐξωτερικὸν, aut ſin illis, etiam apud alios obtinet ſcriptores. Sic tunicæ corpori propiores, quas Latini interulas & induſia, quaſi *intuſia* vocant, Græcis ἐσωτερικοὶ χιτῶνες dicuntur, quibus contradiſtingvunt χιτῶνες ἐξωτερικὲς, eoq; nomine indigitant omnia veſtimenta, quæ ſuperinjiciuntur, ut pallia, & togas, lacernasq;. Iisdem, qui *extra ſocietatem* aliquam degunt, aut aliud vitæ genus ſeqvuntur, ἐξώτεροι dicuntur, ſiquidem cum illis, qui in eâdem ſocietate vivunt, aut idem vitæ genus eligunt, comparentur. Quomodo Philoſophis vulgus, &, cum inter ipſos Philoſophos variæ ſint ſectæ, *Academici Peripateticis*, & utrisq; *Stoici* ἐξώτεροι *erunt*. *Gentiles* eodem ſenſu, cum fidelibus (quos τὲς ἡμετέρας nominat, Euſebius autem οἰκείες vocat lib: 1 de Præpar. Evangel: ut *intraneos* Gaudentius ſerm: II Tom: II Bibl: Patrum,) collati *Gregorio Nazianzeno* οἱ ἔξωθεν dicuntur, *lib: II.* κτ᾽ ἰελιανȣ̃. Quæ appellatio apud *Baſilium* quoq; extat hom: 3 in Hexaemer. Et *Chryſoſt: lib: VI de Sacerdot: VIII.* de eloquentiæ ſtudio dicit, quod in pretio ſit ἐ παρὰ τοῖς ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ δὲ καὶ παρὰ τοῖς τῆς πίστως οἰκείοις, *non minus apud domeſticos fidei, quàm apud extraneos.* Idem *lib: II.* de *Sacerd:* τὲς ἔξωθεν δικασὰς vocat *judices gentilium. Juſtinus* quoq; *Martyr in Paræneſi* ad *Græcos* τὲς ἔξωθεν ſimpliciter, & in *Qq: ac reſponſ: ad Orthodoxos reſponſ: ad quæſt: II.* τὲς ἔξωθεν τῆς εὐσεβείας *infideles* vocat, hoc eſt, *extraneos*, ſicut & *Tertullianus* in *Apologetico* cap: VII eosdem appellat. Qui equidem omnes ſine dubio reſpexerunt ad iſtum *Pauli* locum *I. Cor. V: v. 13,* quo profanos & Ethnicos ſimiliter τὲς ἔξω vocat, *alienos* quippe *à fide & Eccleſiæ ſocietate.* Non ſolùm autem ipſas perſonas, aliud vitæ & doctrinæ inſtitutum ſequentes, ita nuncupare ſolent Græci ſcriptores, ſed & omne id,

 quod

quod ad illas pertinet, aut ab illis proficiscitur, ἐξωτερικὸν, vel, quod cum illo idem est, ἐξωτικὸν iidem dicunt. Sic *Hesiodus* ἐξωτικὰς δίκας vocat, id est, ξενικάς. Et antiqui Ecclesiæ Doctores studia externa, quæ *Theodoro Antiocheno* τὰ θύραθεν μαθήματα audiunt apud *Photium Cod: IV*, & literas, nihil ad scripta Evangelica pertinentes, τὰ ἔξωθεν appellant. Ut *Clemens Alexandrinus*, qui lib: I *Stromat:* τὰ συνέχοντα τὴν πίστιν, καὶ τὰ ἔξωθεν, *ea quæ fidem continent*, & quæ *extra* eam, à Philosophis gentilibus, proponebantur, distinguit. Itèm τὴν ἔξωθεν παιδείαν vel παίδευσιν, ut videre est apud *Basilium Magnum* in *Psalm:* CXV & *Chrysost: hom: I. ad popul: Antioch:* Tandem & τοὺς ἔξωθεν λόγους. Studia namq; & literæ aliquando etiam λόγων appellatione insigniuntur, ut cum *Gregorius de Cæsarea* ait: Τῇ πόλει ταύτῃ οἱ λόγοι τὸ γνώρισμα, *Hæc urbs visitur ob studia literarum.* Sed & *Synesius* in *Dione* eodem intellectu: Τοιοῦτον οὖν, inquit, τὸ ἐν λόγοις κάλλος, *Tale quippiam est elegantia disciplinarum.* Imò & *Ignatius*, sanctus Martyr, in Epistolâ ad *Trallianos* Christianam religionem λόγον vocat καὶ διδασκαλίαν. Hoc sensu iterum *Chrysostomus*: Πᾶσαν τὴν ἡλικίαν ἐν τῇ τῶν ἔξωθεν λόγων ματαιοπονίᾳ καταναλώσας, de seipso loquens. Deniq; & hoc Exotericum antiqvitus dictum fuisse deprehendimus, quod ab iis, qui certum doctrinæ genus sequebantur, ad extraneos istos directum, aut in usum eorum erat destinatum. Huc accommodari possunt, quæ apud *Jamblichium* leguntur in *Protrept: C: XXI*, ubi viam sibi parans ad expositionem symbolorum, quibus accuratiorem *Philosophiam* occultabant *Pythagorei*, inter cætera ait: Ἵν' οὖν χρήματ' ἐκφανῆ, καὶ τὸ εἰς προτροπὴν αὐτῶν ὄφελος καταδηλον γένηται κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν τε ἅμα, καὶ κατὰ τὸ ἀκροατικὸν ἀποδώσομεν ἑκάστου συμβόλου τὰς ἐπιλύσεις, μήδε τὰ παρ' αὐτοῖς ἀπόρρητα καὶ ἐχεμυθούμενα πρὸς

τοὺς

τὰς ἀνεπιδέκτους παραλειπόντες ἀνεξέταστα, *Ut igitur illorum* (Symbolorum) *usus appareat, & utilitas manifesta fiat ad hortationem, dabimus cujusq; symboli explicationem, non secundum ea solùm, quæ & extraneis audire permissum est; sed & juxta accuratiora & secretiora dogmata; qualia genuinis tantùm auditoribus concredi solent, sollicitè caventes, ne quæ recondita apud ipsos ac silentio pressa sunt; alienis & subreptitiis enuntiemus.*

IIX. Hinc ariolari licet, quinam apud Philosophos sint futuri sermones exoterici, vel, ut *Themistius* ad verbum reddidit, οἱ ἔξωθεν λόγοι. Nempe, ii, qui vel ab extraneis & à secretiore Philosophiâ alienis; vel cum his ab ipsis Philosophis instituuntur. Quod his aliquando usu venire solet ἐν ταῖς ἐντεύξεσι; hoc est, *Suidâ* interprete ex *Alexandro* in I.Top: II, ἐν ταῖς πρὸς τοὺς πολλοὺς συνουσίαις; *in colloquiis cum vulgo & imperitis.* His enim perpetuò sese subducere nequit Philosophus, cùm sit φιλάνθρωπος καὶ κοινωνικὸς, *amans conversationis*, neq; *fugitans commercia hominum*, ut *iterum Alexander*, qui & præterea in eo requirit τὸ ταπεινὸν φρόνημα, h.e. ut *humilis* minimeq; elati sit animi, atq; *modestè* de se sentiat, deniq; *omnibus per colloquia sua studeat prodesse.* Sermonibus istis autem opponentur λόγοι ἐσωτερικοὶ, & hi dicentur sermones, quos *Philosophi* non ad extraneos & vulgares homines, sed ad οἰκείους, *genuinos, domesticos* & velut *proprios* dirigunt auditores interioris *Philosophiæ.* Et sanè utriusq; generis hominibus jàm inde ab initio consulere voluerunt veteres sapientes, & quidem istis non tantùm ἐν ἐντεύξεσι, quales in conviviis, aliisq; publicis conventibus, fieri solent; sed & in auditoriis suis, in quæ certo tempore & vulgares homines intromittebant. Hæc enim, ut ex historiis accepimus, priscorum sapientum laudabilis erat

consvetudo. Abdita quidem & *μυστηριώδη*, sive *secretiora*, solis domesticis *ἐν ἀπορρήτοις*, seu *secretioribus locis*, tradere solebant, ne incapaces & profanum vulgus Philosophica dogmata risum jocumq; facerent, nec universæ naturæ traducerent secreta. Atq; hoc fermè præstabant horis matutinis. Pomeridianis autem in auditorio aperto quosvis è plebe sine discrimine admittebant, atq; de illis rebus, quas vulgus Philosophorum sentiret, non quas ipsi reperissent veras, sermones faciebant, verbis & rationibus ad auditorum captum accommodatis.

IX. Inde jam *PYTHAGORÆ* auditorum duo fuisse genera legimus, duplicemq; docendi modum captui eòrum convenientem. Ita enim *Porphyrius* de iis] in vitâ *Pythagoræ* differens: Ὅσα γε μὴν τοῖς προσιοῦσι διελέγετο, ἢ διεξοδικῶς, ἢ συμβολικῶς παρήνει. διττὸν γὰρ ἦν αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας τὸ σχῆμα. καὶ τῶν προσιόντων οἱ μὲν ἐκαλοῦντο μαθηματικοί. οἱ δ' ἀκουσματικοί. καὶ μαθηματικοὶ μὲν, οἱ τὸν περιττότερον καὶ πρὸς ἀκρίβειαν διαπεπονημένον τῆς ἐπιστήμης λόγον ἐκμεμαθηκότες. ἀκουσματικοὶ δ' οἱ μόνας τὰς κεφαλαιώδεις ὑποθήκας τῶν γραμμάτων ἄνευ ἀκριβεστέρας διηγήσεως ἀκηκοότες, *Quæcunq; apud auditores differebat, aut perspicuâ & copiosâ oratione, aut obscurè & per ænigmatum involucra præcipiebat. Duplex enim illi docendi modus erat: atq; ex discipulis alij Mathematici, alij verò auscultatores vocabantur. Mathematici quidem, quotquot pleniorem atq; elaboratam scientiæ rationem percipiebant. Auscultatores verò, qui summa tantùm capita præceptaq; literarum sine accuratiori ena ratione audiebant.* Quâ de causâ & adolescentes, qui se ad discendum offerebant, à principio ἐφυσιογνώμει, id est, *vultum & speciem totius eorum corporis attentè considerabat, ut ex eo conjiceret, essent ne idonei, ut ad accuratiorem*

rem

rem Philosophiam reciperentur. Quos enim videbat ineptos ad id studium esse, eos non patiebatur operam apud se perdere, teste *A. Gellio in I. Noct: Attic:-IX.* Idem de duplici *Pythagoræ* auditorum genere refert *Jamblichius* de vitá *Pythagoræ* cap: XIIX, nec non *Clemens Alexandrinus* lib: V *Stromatum*, cujus verba hæc sunt: ἡ πυθαγόρου συνουσία, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὁμιλητὰς διττὴ κοινωνία, ἀκουσματικοὺς τοὺς πολλοὺς, καὶ τινὰς Μαθηματικοὺς ἑτέρους καλοῦσα, τοὺς γνησίους ἀντεχομένους τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ τὸ μὲν, φᾶσθαι, τὸ δὲ κεκρυμμένον εἶναι πρὸς τοὺς πολλοὺς ἠνίσσετο, *Pythagoræ consvetudo &, quæ cum familiaribus erat, duplex conjunctio, vocans quosdam auscultatores, quosdam verò Mathematicos, qui sincerè ac germanè attingebant Philosophiam, significabat, aliud quidem dictum fuisse, aliud verò fuisse à multis occultatum.* Idem & alii tradunt. A quibus tamen quadantenus abit Auctor *vitæ Pythagoræ* apud *Photium codice* CCIX. *Bibliothecæ.* Is enim trium discipulorum *Pythagoræ* generum facit mentionem. τῶν πυθαγόρου, ait, οἱ μὲν ἦσαν περὶ τὴν θεωρίαν καταγινόμενοι: οἵπερ ἐκαλοῦντο σεβαστικοί. οἱ δὲ περὶ τὰ ἀνθρώπινα, οἵπερ ἐκαλοῦντο πολιτικοί: οἱ δὲ περὶ τὰ μαθήματα, γεωμετρικὰ, καὶ ἀστρονομικὰ, οἵπερ ἐκαλοῦντο μαθηματικοί, *Pythagoræ discipuli, qui contemplationi deditierant, Sebastici vocati sunt: qui circa humana versabantur, Politici: qui Mathesin, Geometriam & Astronomiam, excolebant, Mathematici.* Nisi forsan hæc divisio quædam est alterius *Pythagoræ* auditorum generis, qui μαθηματικοὶ dicebantur, quasi dicas *disciplinarios* h. e. ad disciplinas seu scientias aptos. Non enim inusitatum est Philosophis, *genus* & *speciem*, præcipuè, si hæc proprium nomen non habeat, eâdem insignire appellatione, quod exemplis confirmabitur infra. Et sanè eum, quem pauló antè indicavimus, sensum vox μαθηματι-

μαθη-

ματικῶν obtinet apud *Porphyrium*; nec non apud *Clementem*, qui τὰς Μαθηματικὰς interpretatur τὰς γνησίως ἀντεχομένας τῆς Φιλοσοφίας. Apud *Photium* autem strictius forte capitur pro iis, qui rebus *Geometricis* & *Arithmeticis* sedulò operam navant. Quo sensu eâ & *Suidas* usus est, & ipse de *Pythagoræ* discipulis disserens: *τῶν δὲ πυθαγορείων, οἱ μὲν περὶ θεωρίαν καταγινόμενοι, ἐκαλοῦντο σεβαστικοί. οἱ δὲ περὶ τὰ μαθήματα* (ita per excellentiam dicuntur scientiæ Mathematicæ. Vid. inter alios & *Philo de mundo*) *γεωμετρικοὶ καὶ μαθηματικοί*. Deniq; ad prædicta duo auditorum *Pythagoræ* genera videtur respexisse & *Proclus lib: I. in Timæum:* Πῶς δὲ ἡ πυθαγόρειον τὸ διάφορα μέτρα τῶν ἀκροάσεων ἀφορίζειν, καὶ γὰρ τῶν εἰς τὸ ὁμακόιον φοιτώντων, οἱ μὲν βαθυτέρων, οἱ δὲ ἐπιπολαιοτέρων ἥπτοντο δογμάτων, *Nonne & hoc Pythagoricum est, diversos auscultationum gradus & distinctos fuisse? Nam qui cõmune auditorium frequentabant, alii profundiora, alÿ leviora dogmata percipiebant.* Conf. §. XI & XV in fine.

X. A *Pythagorâ* ad *PROTAGORAM* veniamus. De eo his, quæ de *Pythagorâ* dicta sunt, non dissimilia leguntur apud *Platonem* in *Theæteto:* Ἆρ᾽ οὖν πρὸς χαρίτων πάνσοφός τις ἦν ὁ πρωταγόρας. καὶ τοῦτο ἡμῖν μὲν ἠνίξατο τῷ πολλῷ συρφετῷ, τοῖς δὲ μαθηταῖς ἐν ἀπορρήτῳ τὴν ἀλήθειαν ἔλεγε, *Annon per gratias undiquaq; sapiens erat Protagoras? & hoc nobis homunculis de plebe ænigmaticè significavit: discipulis verò genuinis veritatem exposuit in arcano. De ZENONE* quoq; refert *Proclus Lycius Platonicus lib: V. Comm: in Parmenidem Platonis*, quod λόγων suorum τοὺς μὲν ἀληθεῖς, τοὺς δὲ χρειώδεις, *alios quidem veros, alios autem usuales vocârit.* Ex quibus horum audiendorum copiam & vulgo sine dubio fecit, ad istorum autem ἀκρόασιν, quippe secretiorem, solùm genuinos scientiarum auditores admisit. Sed nec PLATO hunc morem

rem neglexit. Sic enim de eo *Galenus* in *l. de substant. facult: natur: in princip:* Πλάτων γοῦν αὐτὸς ἔμψυχα μὲν ἀεὶ λέγει τὰ ζῶα. τοὺς λίθους δὲ, καὶ τὰς πόας, καὶ τὰ ξύλα, καὶ καθόλου φάναι τὰ φυτὰ πάντα τῶν ἀψύχων σωμάτων εἶναι φησίν. ἀλλ' ὅταν τὴν φυσικὴν θεωρίαν ὀλιγίστοις ἀκροαταῖς κατακολουθεῖν ἐπιστημονικοῖς λόγοις δυναμένοις, ἀποχωρήσας τῶν τοῖς πολλοῖς δοκούντων, εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐκπετᾶσθαι λέγει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, διαφωνίαν οὐ χρὴ τοῦτο νομίζειν εἶναι τ' ἀνδρὸς ἑαυτῷ τἀναντία λέγοντος. ὥσπερ οὐδ' Ἀριστοτέλους ἢ Θεοφράστου τὰ μὲν τοῖς πολλοῖς γεγραφότων, τὰς δ' ἀκροάσεις, τοῖς ἑταίροις, *Plato quidem ipsa animata semper dicit animalia. Lapides verò, herbas, & ligna, & omninò plantas omnes de inanimatorum corporum numero esse dicit. Sed quando naturalem speculationẽ paucissimis auditoribus, scientificos sermones assequi valentibus, separans ab his, quæ vulgo traduntur, in universum mundum ait esse extensam ipsius animam, non est putandum, banc esse dissidentiam, quâ vir iste contraria sibi pronunciet. Quemadmodum neq; Aristotelis, aut Theophrasti, qui alia quidem vulgo scripserunt, alia verò discipulis familiaribus tradiderunt.* Idem *Plato*, quæ de primo Deo sentiret, quem ὑπερουράνιον Platonici dicere consveverunt, efferre in vulgus nefas putabat: unde & cum paucis hæc communicabat. Atq; hinc ipse in *Timæo:* Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς, εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα, εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν, *Opificem & Patrem mundi invenire difficile, &, cum jam inveneris, prædicare in vulgus, nefas.* Et in *Theateto* introducit *Socratem* cum *Theateto* de abditâ τῆς διανοίας veritate disserentem, & inter alia hæc dicentem: Ἄθρει δὴ περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ, *contemplare jam & simul dillgenter cave, ne quis profanus hæc audiat.* Deniq; & in *Phædone* hæc ejus leguntur: Μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖν, *Impuro quidem purum attingere nefas est.* Ab eodem ingenio

C paratus

paratus erat & *STILPON, Megarensis Philosophus*, qui ingenii acumine & docendi dexteritate cæteros adeò superabat, ut propemodùm tota *Græcia* in ipsum intuens *Megaricam* sectam amplecteretur. Huic cum aliquando obviam veniret *Crates*, & ex eo quæreret, numquid Dii precibus ac divinis honoribus gauderent, respondebat ille: Περὶ τούτων μὴ ἐρώτα, ἀνόητε, ἐν ὁδῷ, ἀλλὰ μόνον, *noli me, fatue*, dicebat, *de his in via quærere: sed solum ac seorsum*, ut refert *Diogenes Laërtius lib: II.* in *vitâ ejus*. Qui & simile quid de BIONE narrat, cum mox subjungit: Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Βίωνα ἐρωτηθέντα εἰ θεοί εἰσιν, εἰπεῖν, *Hoc ipsum & Bionem interrogatum, an sint Dij, dixisse tradunt:* οὐκ ἀπ' ἐμοῦ σκεδάσεις ὄχλον ταλαπείριε πρέσβυ; *Quin senex, inquit, turbam à nobis propellere curas?* Sed & *HIPPOCRATES, Medicorum* princeps, ἐν νόμῳ: Τὰ δὲ, inquit, ἱερὰ ἐόντα πρήγματα, ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται. βεβήλοισι δὲ, οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης, *Hæc cum sacra sint, sacris hominibus demonstrantur; profanis verò ea patefacere nefas est, donec scientiæ sacris fuerint initiati:* Nec aliter sensit CHRYSIPPUS, cui Diogenes Laertius in vitâ ipsius hoc scribit fuisse familiare: ὁ λέγων, τοῖς ἀμυήτοις τὰ μυστήρια ἀσεβεῖ, *Qui mysteria profanis proponit, impius est.* Ad extremum huc pertinent & ista EPICTETI ex Enchiridio cap: LXIIX & LXIX: *Nusquam te Philosophum profitearis, neq; de præceptis*, περὶ τῶν θεωρημάτων, *multum disputa apud imperitos.* — *Itaq; si apud imperitos de præcepto aliquo*, περὶ θεωρήματός τινος *sermo inciderit, maximâ ex parte taceto. Magni enim periculi est, statim evomere, quod non concoxeris. Quod si quis dixerit, te nihil scire, tuq; commotus non fueris; tum scito, rem esse incohatam. Nam & oves non fœnum opilionibus ferunt, neq; demonstrant, quantum comederint: sed pastu intra se concocto extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne præcepta*, τὰ θεωρήματα,

ματα, ostendas imperitis, sed opera, quæ præceptorum concoctionem sequuntur. In Paraphrasi Græcâ, à *Merico Causabono* editâ, ad hæc verba ista leguntur: *Inter idiotas de dogmatibus, περὶ δογμάτων, ut plurimum sileto. Quod si occasio incidat, tu tamen ostentandi te occasionem vita, & tace.* Μέγας γὰρ κίνδυνος δογματίσαι ἣ ὄντος κατάληψις δυσχερὴς τοῖς πολλοῖς, καὶ ἄγνωστος, *Magnum enim periculum est, ejusmodi res vulgo docendo tradere, quarum comprehensio insolens illi atq; difficilis existit.*

IX. Patet itaq; omnium penè veterum sapientum cujuscunq; sectæ hanc fuisse consvetudinem, ut de nonnullis quidem rebus etiam ad vulgus sermonem facerent, verbis & rationibus ad opinionem confictis: vera autem & secretiora dogmata solis familiaribus & ad altiora natis ἐν ἀπορρήτοις, seu secretioribus locis, traderent, neq; apud imperitos expromerent; aut si aliquando, his præsentibus, etiam de talibus loqui cogerentur, obscurorum ænigmatum ea involverent tegumentis. Nempe, quod de *Pythagoræis* dicit *Jamblich: in vitâ Pythag. c. XXXII*, id de omnibus ferè priscis *Philosophis* dici potest: οὐδὲν ἐξεφοίτησε τῶν τι λόγου ἀξίων μέχρι πολλοῦ διδασκόμενά τε καὶ μανθανόμενα, ἐντὸς δὲ τοίχων μόνον ἐγνωρίζετο. ἐπὶ δὲ τῶν θυραίων, καὶ, ὡς εἰπεῖν, βεβήλων, εἰ καί ποτε τύχοι, διὰ συμβόλων ἀλλήλοις οἱ ἄνδρες ἠνίττοντο, ὧν ἴχνος ἔτι νῦν, ὧν περιφέρονται τὰ θρυλλούμενα, οἷον, πῦρ μαχαίρῃ μὴ σκάλευε, καὶ τὰ τοιαῦτα σύμβολα. ἅπερ ψιλῇ μὲν τῇ θέᾳ γραώδεσιν ὑποθήκαις ἔοικε. διαπτυσσόμενα δὲ θαυμαστήν τινα καὶ σεμνὴν ὠφέλειαν παρέχεται τοῖς μεταλαβοῦσι, *Nihil eorum, quæ alicujus momenti essent, patiebantur prodire in vulgus. Sed quæ longo temporis spatio tùm docebantur, tùm discendo percipiebantur, intra privatos tantùm parietes cognoscebantur. Cum externis vero, & , ut sic dicam, prophanis* (quos ἐξωτερικοὺς paulò ante vocaverat *Jamblichus*) *si quan-*

 doq;

doq; usus ferret congrediendum esse, nequaquam mysteria sua enunciabant, sed per symbola & arcanas tesseras obscurè latenterq; sibi mutuò sensa mentis, velut ænigmatibus, significabant. Quorum nunc vestigium est, quod unum ex iis est, quæ vulgo jactata circumferuntur: Ignem gladio ne fodito, & id genus alia symbola, quæ juxta simplicem nudamq; expositionem anilibus commentis & fabulis similia esse videntur. At explicata admirabilem quandam & incredibilem utilitatem fructumq; percipientibus præbent. Et huic quidem consvetudini adeò tenaciter inhærebant, ut iis, qui secretiora dogmata propalarent, scholâ suâ interdicerent. Sicut *Hipparchum* à *Pythagorâ*, eò quod arcana ejus revelasset, è schola ejectum, inq; ejus locum immobilem columnam erectam fuisse tradit *Clemens V. Strom:* Nec minus eum hâc ipsâ de causâ reprehendit *Lysis* Pythagoræus in *Epistolâ* ad *Hipparchum* apud *Jamblichium* lib: *de vitâ Pythagoræ* cap: XVII.

XII. Neq; verò fuit invidia hæc, sed sapientia potius summa. Sicut enim invidia non est, si quis naturâ cæcis non accendat lumen, vel surdis voces Musicas seu harmonias quærat :: Ita nec invidia est iis, qui doceri non possunt, non offerre doctrinam. Esse autem tales aliquos, *Aristoteles* in *Rhetoricis* ostendit. *Sunt nonnulli*, ait, *quibus, etiamsi alicujus rei scientiam exquisitissimam animo comprehensam teneamus, persvadere tamen facile non est, si ductis ex eâ argumentis utamur. Nam oratio, quæ ex ipsâ rei scientiâ ducitur, docendi ratio quædam est. Ipsi autem doceri non queunt: imò necesse est è cōmunibus rationes & argumenta ducamus, quando cum talibus nobis res est.* Hæc ille *I. Rhet. I. Conf. I. Topic II.* Ut non quivis ager aptus est ad semen excipiendum & fovendum, sed quidam planè non excipit, quidam, si excipit, suffocat illud atq; extingvit: Sic nec cujusvis animus, qui velut ager est, ad scien-

tiam

tiarum arcana, quæ velut ſemina ſunt, excipiēda idoneus eſt, ſed quidā non rectè, quidam prorſus nihil de illis percipiunt. Quorum utriq; ſapientiæ moleſtiam creant. Fiunt enim arcana ejus vel deſpicatui non intellecta, (θρασεῖα γὰρ οὖσα ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, τὰ μὲν ἐν ποσὶν, ἧττον τιμᾷ, τὸ δὲ ἀπόντος θαυμαστικῶς ἔχει, ait *Max: Tyrius diſſ: XXIX*, *Ea enim humana mentis imprudentia eſt, ut quæ expoſita ſunt, minoris faciat; quæ abſtruſa, vehementer admiretur*. Conf. idē *diſſert: XVI.*) vel periculum, etiam vitæ, accerſunt ejus amicis non rectè percepta, idquod Socrati, vel Apollinis oraculo, ſapientiſſimo, legimus accidiſſe. Accuſatus namq; impietatis à *Mileto Phiteenſi*, auditore ſuo, quòd negaret multitudinem Deorum *Atheni-enſium*, aliaq; nova dæmonia induceret, capitis damnabatur. Alii apti quidem ſunt ad Philoſophiam, per ætatem tamen myſteria Philoſophica nondum capere poſſunt: quibus ideò à principio leviora præcepta proponenda, ut paulatium animus ipſorum præparetur ad capiendum ſecretiores ſermones: non aliter, quàm fortè ſolet tinctor pannum præparantibus primùm coloribus imbuere, deinde demum eo, quô vult, tingere. Τὰ μυστηριώδη autem ſolis genuinis ſcientiarum auditoribus ſunt relinquenda, quippe qui ad capiendas eas idonei ſunt ſoli. Quod & *Dionyſius Halicarnasſenſis*, vir ſummus, obſervavit, qui *adoleſcentibus* commendat τόπους λεκτικοὺς, *adultioribus* demum πραγματικοὺς, ut qui indaginis ſint altioris.

XIII. Non itaq; invidiam, ut dicebamus, ſapit mos iſte occultandarum diſciplinarum. Quem etiam Deo conjunctiſſimos novimus eſſe ſeqvutos. Certè *ſapientiſſimus Judæorum Rex* ſermones ſuos, quos de occultis rerum naturis habuit, maluit inter paucos perire, quàm in vulgus diſpaleſcere, *ne ipſis coriariis*, ut *Plato* ait, *Philoſophia fieret communis.*

nis. Τὸ γὰρ δαμοσίᾳ φιλοσοφὲν μεγάλας εἰς ἀνθρώπως ἄγαγε τῶν θείων καταφρονήσεως, ait *Lysis Pythagoreus* apud *Synesium Epist: CXLII*, quæ est ad *Hertulianum*, *Etenim in vulgus philosophari magnum in hominum genus contemptum divinarum rerum invexit.* Et ipse Deus jussit *Esdram* scribam ex iis, quæ ex ore ejus acceperat, præfectis quædam palàm facere, quædam sapientibus tradere absconse, IV, XIV. *Paulus* quoq; *Apostolus* 1. Cor. II, 7 scribit, *se sapientiam* loqui apud perfectos tantùm, sapientiam sc. illam abditam, quam destinasse Deum ait *ante secula ad gloriam nostram.* Imò Christus ipse de mysteriis regni sui planè non nisi ad discipulos loquebatur, ad reliquos autem per parabolas, *ne* scilicet *res divinæ scelestis hominibus in derisionem paterent*, ut *Cyrillus Alexandr*: notat *libr: III.* in *Joann: c. XXXVI.* Conf. Expositores ad *Matth: VIII, v.10. seqq.* Magistrum seqvuti veteris Ecclesiæ sanctissimi Doctores, non solùm omniũ disciplinarum studiis ornati, sed & singulari Spiritus S. sciẽtiâ instructi. Neq; enim facilè rem sacram, & arcanam τοῖς ἔξωθεν cõmittebant: quin potius sedulò & fideles reliquos hortabantur, ne temerè extraneis & profanis hominib9, imò ne catechumenis quidem, qui ad fidem primùm accesserant, fidei suæ mysteria omnia revelarẽt, tum propter eorũ dignitatem ac venerationem majorem, tum ne ab imperitis & minùs eorum capacibus hominibus irriderentur. *Atq; hinc Tertull: lib: I ad Nationes cap. VII: Oro vos* (gentiles alloqvitur) *extraneis unde notitia? cum etiam justa & licita mysteria omnem arbitrij extraneum caveant?* Ubi ridet vanitatem Gentilium, qui nugabantur, domesticos suos Christianorũ arcana curiosius intuẽtes, *per rimulas & cavernas*, fuisse suffuratos, cum tamẽ extranei ab his nõ solùm arcerẽtur, sed & procul abigerẽtur. Et in *Apologet. c. VII.* inquit: *Si semper latemus, quomodo proditũ*

est,

eſt,quod admittimus? Imo à quibus prodi potuit? Ab ipſis enim reis non utiq́; , cum, vel ex formâ, omnibus myſteriis ſilentij fides debeatur. Cyrillus Hieroſolymitanus Catech: VII: ταῦτα τὰ μυστήρια νῦν ἡ ἐκκλησία διηγεῖται τῷ ἐκ κατηχουμένων μεταβαλλομένῳ. οὐκ ἔστιν ἔθος ἐθνικοῖς διηγεῖσθαι. οὐ γὰρ ἐθνικῷ τὰ περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος διηγούμεθα μυστήρια. οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα οἱ εἰδότες πιστοὶ, νοήσωσι. καὶ οἱ μὴ εἰδότες, μὴ βλαβῶσι, *Hæc myſteria nunc patefacit Eccleſia ei, qui ex catechumenis excedit: nec moris eſt, Gentilibus exponere. Non enim gentili cuiquam de Patre & Filio & Spiritu S. arcana myſteria declaramus: neq́; palàm apud catechumenos de myſteriis verba facimus, ſed multa ſæpè loquimur occultè, ut, qui rem tenent, fideles, intelligant, & qui non tenent, non lædantur.* Inde illæ apud *Chryſoſtomum* in ſermonibus ad *populum* tritæ locutiones, ἴσασιν οἱ μεμυημένοι, *Homil: LXXII.* in *Matth:* οἱ πιστοὶ, in *Pſalm:* οἱ συμμύσται, *Hom: XV. in Johan.* οἱ μυσταγωγούμενοι, *Homil: LXXV,* οἱ μύσται, apud *Iſidor: Peluſ:* lib. IV. Epiſt. CLXII. & apud *Auguſtinum*, *fideles ſciunt, fideles norunt, ſolis fidelibus cognitum*, & ſimiles plures.

XIII. Obſervatione quoq; digna ſunt, quæ apud modò laudatum *Cyrillum* hâc ipsâ de re leguntur in *præfat: Catech:* ὅτι κατήχησις λέγηται, ἐάν σε κατηχούμενος ἐξετάσῃ τί εἰρήκασιν οἱ διδάσκοντες, μηδὲν λέγε τῷ ἔξω. μυστήριον γάρ σοι παραδίδομεν καὶ ἐλπίδα μέλλοντος αἰῶνος. τήρησον τὸ μυστήριον τῷ μισθαποδότῃ. μήποτε τίς σοί τις εἴπῃ, τί βλάπτῃ, ἐὰν κἀγὼ μάθω. καὶ οἱ νοσοῦντες τὸν οἶνον ζητοῦσιν. ἀλλ' ἐὰν ἀκαίρως δοθῇ φρενῖτιν ἐργάζεται, καὶ δύο κακὰ γίνεται, καὶ ὁ νοσῶν ἀπόλλυται, καὶ ὁ ἰατρὸς διαβάλλεται. οὕτως ὁ κατηχούμενος, ἐὰν ἀκούσῃ παρὰ πιστοῦ, καὶ ὁ κατηχούμενος φρενιτιᾷ. οὐκ οἶδε γὰρ τί ἤκουσε, καὶ ἐλέγχει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκμυκτηρίζει τὸ λεγόμενον, καὶ ὁ πιστὸς ὡς προδότης κατακρίνεται,. ἤδη δὲ σὺ μεθορίῳ στήκεις, βλέπε

μοι

μοι μὴ ἐκλαλήσῃς, οὐχ ὅτι οὐκ ἄξια λαλιᾶς τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀκοὴ ἀναξία τοῦ δέξασθαι, *Cum Catechesis recitatur, si catechumenus ex te quæsierit, quid dicebant Doctores? nihil dicas extraneo: mysteria enim tibi, & spem futuri seculi tradidimus. Custodi hoc mysterium retributori, nec unquam dicentem aliquẽ audi: Quid obest, si & ego didicero? Etenim ægroti vinum quandoq; postulant, quod si intempestivè illis detur, phrenesin conciliat: & duo hinc nascuntur mala. Nam & æger interit, & Medicus malè audit. Sic & catechumenus, si audiat mysteria à fideli, phrenesin patitur. Nescit enim, quid audiverit, & tamen arguit rem ignotam, dictaq; irridet. Fidelis verò, tanquam proditor, condemnatur. Tu itaq; jam in finibus nostris constitutus cave, ne quid effutias: non quòd digna non sint narratione ea, quæ ibi dicuntur, sed quòd indignus est ille audire, cui referres.* Similia leguntur passim apud alios veteres Scriptores, veluti *Cyprianum lib: III. Testim: adversus Judæos. n.L. Basil. lib. de Spiritu S. c. XXVII, Gregorium Nazianzenum Orat: II. in Pascha. Theodoret: lib: I. de curand: Græc: affect: Dionys: Areop: lib. de Mystica Theolog: c. I: §. 2. de Eccl. Hierarch: c. I. & II, de Divinis nom: c. I. item Epist: IX. Hieron: hom: II. in Cant: Cant: Tom: IIX. Chrysost: hom: XL. in epist: I. ad Corinth: Prosper: in Psal: CXXXVI. Ambros:* deniq; *lib: I. de Abrah: c. V. lib. I. de Abel & Cain c. IX in Psalm: XLV. & serm. II. in Psalm. CXIIX. August: lib: de vera relig. c. XXIIX. Tom. I. & Hilarium, Diaconum Romanum* (hic enim Auctor esse putatur *Cõmentarij* in *epistolas Pauli* apud *Ambros.*) cujus postremi Scriptoris verba *è comm. in c. II. epist: I. ad Thessal:* hæc sunt: *Quædam sunt mysteria religionis nostræ, quæ propter carnales sensus, ne scandalum patiantur, facilè publicari non debent: quia non omnibus dicenda sunt omnia, sed pro uniuscujusq; captu moderanda sunt dicta; aliter rudibus, aliter fundatis.* Deniq; & ista *Victoris Antiocheni* ex

Comm:

Comm: in caput V. Marci digna sunt, quæ hic legantur: *Excellentis Doctoris manus est, pro auditorum qualitate differere, caverẽq;, ne margaritas inconsultò ante porcos abjiciat; aut ne propter accuratiorem mysteriorum explicationem res illustres in contemptum adducat.* Hinc ARIANI, quod in hoc non satis circumspecti essent, malè audiunt apud *S. Athanasium: Nec pudet eos*, inquit, ille, *coram Catechumenis &, quod pejus est, coram Ethnicis ita de mysteriis tragicari. Cum oporteat, sicut scriptum est, mysterium Regis celare, &, ut Dominus præcipit, non projicere sancta canibus, neq; margaritas ante porcos.* οὐ χρὴ γὰρ τὰ μυστήρια ἀμυήτοις τραγῳδεῖν, ἵνα μὴ Ἕλληνες μὲν ἀγνοοῦντες γελῶσι, κατηχούμενοι δὲ περίεργοι γινόμενοι, σκανδαλίζωνται, *Non enim fas est mysteria non initiatis prodere, ne per imperitiam ea subsannent Gentiles, aut Catechumeni per curiositatem scandalizentur, Apolog. II. contra Arianos ad Constant: Imperatorem. Epiphanius* quoq; *Tom: I. hæresi XLII.* hoc nomine Marcionitas reprehendit, quod auderent mysteria, etiam præsentibus Catechumenis, celebrare: hinc enim fieri, ut apud illos omnia plena sint irrisionis.

XIV. Deniq; dubium non est, quin multò plura & longè exquisitiùs inter se in Scholis disputarint Sancti *Ecclesiæ Doctores*, quàm pro concione ad populum effati fuerunt. In his enim, quos ad populum instituebant, sermonibus, eò omnia dirigebant, ut vulgus in simplici fide, quæ omnibus ad salutem necessaria est, confirmaretur, & ad sanctimoniam vitæ incitaretur, sine quâ nemini videre contingit Dominum, ut est in *Epist:* ad *Hebr: XII, 14.* At in iis, quos in *Scholis* conferebant, λόγοις, cuncta referebant ad γνῶσιν, quæ accuratiorem in omnibus tractationem postulat: & quid consequens, aut repugnans sit fidei, & unicuiq; doctrinæ Christianæ, attendit. Multum namq; interest inter *fidem* &

γνῶσιν. *Fides* ſcilicet, ut *Clemens* ait *lib: VII. Stromatum*, eſt σύντομος τῶν κατεπειγόντων γνῶσις, *brevis & compendioſa eorum quæ, neceſſaria ſunt, cognitio.* At γνῶσις eſt ἀπόδειξις τῶν διὰ πίστεως παρειλημμένων ἰσχυρὰ καὶ βέβαιος, διὰ τῆς κυριακῆς διδασκαλίας ἐποικοδομουμένη τῇ πίστει, εἰς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ μετ' ἐπιστήμης καὶ καταληπτὸν παραπέμπουσα, *firma ac ſtabilis demonſtratio eorum, quæ aſſumpta ſunt per fidem, quæ per doctrinam Domini ſuper fidem ædificatur, quæ tranſmittit ad id, quod non poteſt excidere & mutari, & poteſt comprehendi ſcientiâ.* Quibus conſona habent & alii, à nobis in peculiari libro de diſcrimine inter fidem & cognitionem laudati. Alio itaq; loquendi genere uti cogebantur veteris Eccleſiæ Doctores, quando diſſerebant accommodatè ad fidem, ad captum ſcilicet rudis populi: alio autem, nempe longè accuratiori, quando diſſerebant in Scholis, accommodatè quippe ad γνῶσιν & informationem illorum, qui munus docendi aliquando ſuſcipere & alios ſimiliter in fide erudire debebant. *Quid non profundiùs*, ait *Auguſtinus*, *illâ ſententiâ Johannis: In principio erat Verbum? aut iſtâ alterâ, Verbum caro factum eſt? Quibus in ſententiis multi hallucinari poſſunt & perniciosè errare: non tamen deſiſtimus illa & doctis & indoctis proponere, DIVERSA tamen adhibitâ LOQVENDI RATIONE. Syneſius Cyrenes* noluit *Epiſcopus* fieri, niſi certis conditionibus, in quibus & hæ duæ: *Mundum & hujus partes interituras eſſe non confitebor ſermonibus ad populum. Prædicatam reſurrectionem arbitror rem eſſe arcanam, & multum abeſt, ut cum multitudinis opinione de hâc conſentiam.* Quæ argumento ſunt, ipſum aliter de reſurrectione, ac communis & vulgata Chriſtianorum habebat, fides, exiſtimaſſe. *Nimirum*, ut in iſtum locum annotant nonnulli, *Platonici genus quoddam reſurrectionis mortuorum admittebant. Quippe Plato in Phædone*

done immortales esse hominum animas ex eo disputat, quod necesse sit contrariorum esse vicissitudinem, atq; à vitâ ad mortem, & à morte vicissim ad vitam fieri transitum, quod ille vocat ἀναβιώσκεσθαι, *reviviscere.* Quod illi sic interpretantur, *quasi animas ex aliis in illa corpora transfundi voluerit, quod Platonis inter decreta & Diogenes Laërtius recenset. Sic enim reviviscere dicebant, qui erant mortui.* Conf. *Minutius Felix in Octavio*, & *Justinus* in *Cohortat: ad Græcos.* Ita ergo *Synesius*, si conjecturæ hîc locus est, resurrectionem intellexit, cum se aliter, ac vulgus, de eâ sentire dicit. Verùm hanc rem velut ἱερόν τι καὶ ἀπόῤῥητον, *rem sacram & arcanam,* ut arbitrabatur, vulgo committendam non esse, ait. *Lux enim,* addit, *veritati; oculus vulgo proportione quâdam respondent. Et ut oculus ipse non sine damno suo immodicâ luce perfruitur; atq; ut ophthalmicis caligo magis expedit: Sic* τὸ ψεῦδος *vulgo prodesse arbitror, è contrario nocere veritatem iis, qui in rerum perspicuitatem intendere animum non possunt.* Tandem concludit: Εἰ ταῦτα καὶ οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης συγχωροῦσιν ἐμοὶ νόμοι, δυναίμην ἂν ἱερᾶσθαι, τὰ μὲν οἴκοι φιλοσοφῶν, τὰ δ' ἔξω φιλομυθῶν· εἰ μὴ διδάσκων, ἀλλ' οὐδὲ μέν τοι μεταδιδάσκων, μένειν δὲ ἐῶν ἐπὶ τῆς προλήψεως, *Hæc si mihi Episcopatus nostri jura permittant, possum hanc dignitatem admittere: ita ut domi quidem Philosopher, foris verò fabulas seram, ut nihil penitus docens, sic nihil etiam dedocens, atq; in præsumptâ opinione animi permanere sinens. Sin ita etiam moveri dixerint oportere, & Episcopum opinionibus esse popularem; ego me illicò manifestum omnibus præbebo.* δήμῳ γὰρ δὴ καὶ φιλοσοφίᾳ τί πρὸς ἄλληλα; τὴν μὲν ἀλήθειαν τῶν θείων ἀπόῤῥητον εἶναι δεῖ· τὸ δὲ πλῆθος ἑτέρας ἕξεως δεῖται, *Vulgo enim cum Philosophiâ quid esse commune potest? Divinarum quidem rerum veritatē occultam esse cōvenit: vulgus alio modo affectus*

esse debet. Hæc *Synesius epist: CV*, quæ est ad *Fratrem*. Etsi autem in eo lapsus est ille, quòd communem & omnibus ad salutem necessariam Christianorum fidem de resurrectione in dubium ad tempus traxit (quem errorem postea ipsemet, quamprimum ad *Episcopatus* dignitatem evectus erat, agnovit, teste *Photio* in *Biblioth: Cod: XXVI.* & *Evagrio libr: 1. c. XV.*) in eo tamen ipsi cum aliis Ecclesiæ Dd. convenit, quòd non omnia vulgo esse committnda existimavit, nempe μυστηριώδη illa, quorum intelligentia superat vulgi captum, quæq; non ad πίστιν pertinent, sed γνῶσιν. Ad quam sine dubio retulit & mysticam illam, quam ipse errore ductus statuebat, resurrectionem. Quam refellere alius est tractationis. Morem interim istum veterum Ecclesiæ Dd. occultandi quædam, confirmat & discrimen istud, quod post Irenæum lib: I. cap: III. etiam *Basilius Magnus* constituit inter dogma & κήρυγμα lib. de Spiritu sancto cap: XXVII. ad hunc scribens modum: ἄλλο δόγμα, καὶ ἄλλο κήρυγμα, *aliud est dogma, aliud prædicatio.* τὰ μὲν γὰρ δόγματα σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται, *nam dogmata quidem silentur, neq;*, ut paulò ante dixerat, εἰς τὴν δημώδη καὶ εἰκαίαν ἀκοὴν ἐκφέρεται, *ad vulgares ac populares aures efferuntur, prædicationes verò publicantur.* Videatur & *Socrates lib. I. c. IV.* Nos interea missis Theologis ad Philosophos redeamus.

XV. Sapientiæ igitur, ut diximus, veterum Philosophorum adscribendum est, quòd inter λόγους discrimen fecerint, alioq; sermonis genere ad vulgus, aliò autem ad οἰκείους ἀκροατὰς usi fuerint, neq; omnia istius, quæ horum, auribus concesserint. Ut autem duplex hoc sermonis genus eò meliùs distingverent, utrumq; porrò & peculiaribus nominibus insigniverunt. Et posterioris quidem generis λόγους (ut de his prius dicamus,) vocarunt initiò ἐσωτερικοὺς καὶ ἀκροαματικοὺς

πτικοὺς, vel etiam ἀκροατικοὺς, quod ad audiendos eos solùm domestici & interioris doctrinæ auditores admitterẽtur, quos ipsi nominabant ἀκροατὰς ἐσωτερικοὺς, ut videre est apud *Jamblichium* in *vitâ Pythag: c. XVII.* vel etiam ἀκροατὰς absolutè. Unde Suidas, Ἀκροατής, ὁ μαθητής. Deinde verò ἐποπτικοὺς, auctore *Plutarcho* in *Alexandro*, à sacris deductâ metaphorâ. Ἐποπτεύειν enim verbum est, quod in sacrarum rerum inspectione usurpabatur. Καὶ ἐποπτεῦσαι δὲ, ἐν μυστηρίοις, ait *Julius Pollux lib: II. Onomast: c. XXIIX, Istud,* ἐποπτεῦσαι, *de mysteriis dicitur.* Ἐποπτικὰ autem dicebantur ultimæ initiorum ceremoniæ. Neq; enim simul ac initiari erant, ad sacra spectanda admittebantur, sed præparabantur prius solennibus purgationibus ad mysteria, quæ non licet ἐποπτεύειν, sive inspicere nisi longi temporis patientiâ paratis. Unde *Seneca* lib: VII. *Quæstionum Naturalium* cap. XXXI: *Non semel quædam sacra traduntur: Eleusis servat, quod tradat revisentibus.* Et *Macrobius* lib: I. *in Somn: Scipionis* cap: II: *Et ipsa mysteria,* ait, *figurarum cuniculis operiuntur, ne vel his ademptis nudam rerum talium se natura præbeat, sed summatibus tantùm viris sapientiâ interprete veri arcani consciis: contenti sint reliqui, ad venerationem figuræ defendentibus à vilitate secretum.* Inprimis verò digna sunt, quæ hîc legantur ista *Plutarchi* de *Demetrio*: Τότε δ' οὖν ἀναζευγνύων εἰς Ἀθήνας, ἔγραψεν, ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθὺς μυηθῆναι, καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχρι τῶν ἐποπτικῶν παραλαβεῖν. τοῦτο δὲ οὐ θεμιτὸν ἦν οὐδὲ γεγονὸς πρότερον. ἀλλὰ τὰ μικρὰ, τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἐτελοῦντο· τὰ δὲ μεγάλα, τοῦ Βοηδρομιῶνος. ἐπώπτευον δὲ τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλιπόντες, *Cum Athenas redire statuisset, scripsit eò, se cupere statim sacris initiari, & à mysteriis usq; ad maxima, quæ epoptica dicuntur, totius sacrificij ritus cognoscere. Id neq; fas erat, & nunquam antè factum. Parva enim mysteria mense*

Anthesterione peragebantur, magna Boëdromione, ab his ad epoptica illa inspicienda ad minimum annus requirebatur. Conf. idem in *lib: de oracul: defectu*, & in IIX. Sympos: quæst: II, quo posteriore loco τελετῆς τέλος ἐποπτείαν vocat. Sed & *Harpocration* hinc in voce Ἐποπτευκότες: Οἱ μυηθέντες ἐν Ἐλευσῖνι ἐν τῇ δευτέρᾳ μυήσει ἐποπτεύειν λέγονται, *Sacris Eleusiniis initiati in secundâ demum initiatione* ἐποπτεύειν *dicebantur.* Erant enim hæc præcipuè in magnâ apud Græcos existimatione. Unde cum ea celebrabantur, illud præcinebatur: Ἑκὰς ἑκὰς ὅστις ἀλιτρός, *procul procul quisq; profanus.* Erant autem duplicis generis, ceu colligere est ex verbis *Plutarchi* paulò antè laudatis, nempe *parva*, quibus purgati primùm instituebantur, & *magna*, ad quæ istis præparabantur. *Ultima* autem ceremoniæ, ad quas per multos demum ambages admittebantur, ἐποπτικὰ appellabātur. Cujus rei mentionem facit & Clemens Alexandrinus, & quidem his verbis: Οὐκ ἀπεικότως ἄρα, καὶ τῶν μυστηρίων τῶν παρ' Ἕλλησιν, ἄρχει μὲν τὰ καθάρσια, καθάπερ καὶ τοῖς βαρβάροις λουτρόν. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ μικρὰ μυστήρια, διδασκαλίας τινὰ ὑπόθεσιν ἔχοντα, καὶ προπαρασκευῆς τῶν μελλόντων· τὰ δὲ μεγάλα περὶ τῶν συμπάντων οὐ μανθάνειν ἔτι ὑπολείπεται, ἐποπτεύειν δὲ καὶ περινοεῖν τὴν φύσιν, καὶ τὰ πράγματα, *Non abs re in mysteriis quoq; quæ fiunt apud Græcos, primum locum tenent expiationes & lustrationes, sicut & apud Barbaros lavacrum. Posthac autem sunt parva mysteria, quæ habent aliquod fundamentum doctrinæ & præparationis futurorum. In magnis autem de universis non restat amplius discere, sed contemplari & mente comprehendere, & naturam, & res ipsas.* Atq; hinc & porrò fiebat, ut initiati mysteriis utriusq; istius generis non eodem nomine venirent. Qui enim ad *parva* erant admissi, μύσται: qui autem ad *magna* recepti, Epoptæ nominabantur.

Ex

Ex quo & *Suidas*: διαφέρει μύστης καὶ ἐπόπτης. Et *Aristophanes* ad Ranas: Οἱ τὰ μυστήρια παραλαμβάνοντες μύσαι καλοῦνται. Οἱ δὲ παραλαμβάνοντες αὐτὰ τῷ αὖθις ἐνιαυτῷ ἐφορῶσι τὰ μυστήρια, καὶ ἐποπτεύουσιν. Respicit quoq; huc Socrates, quando, apud Platonem in Gorgiâ, ita Calliclem allequitur: *Siccine beatus es, ut magna consecutus mysteria prius, quàm parva? Ego verò id fas esse non judicabam.* Hinc autem porrò in Philosophiam vox hæc est translata. Ubi ἐποπτικὰ μαθήματα dicuntur occultæ istæ & graviores disciplinæ, complectentes secretiora & μυστικώτερα, quàm sunt illa, quæ existimantur vulgo, præsertim, quæ ad Divini Numinis notitiam pertinēt. Unde Interpres *Dionysii Theologi, Maximus*, in iis, quæ de divisione Philosophiæ scripsit, τὸ ἐποπτικὸν καὶ θεολογικὸν τῆς φιλοσοφίας μέρος conjungit, dicens: τὸ ἐποπτικὸν καὶ θεολογικὸν, τὸ ἐν νοητοῖς, καὶ ἀϊδίοις, *Schol.* in *Epist. Dionysii Tom: II. Operum hujus.* Quod jam antè eum fecerat *Clemens I. Stromatum.* Dividit enim Mosaicam Philosophiam in quatuor partes, εἰς τὸ ἱστορικὸν μέρος, καὶ κυρίως λεγόμενον νομοθετικὸν, εἰς τὸ ἱερουργικὸν, ὅ ἐστιν ἤδη τῆς φυσικῆς θεωρίας, καὶ θεολογικόν. Et de quartâ hâc parte ait: τέταρτον ἐπὶ πᾶσι, τὸ θεολογικὸν εἶδος, ἡ ἐποπτεία. ἥν φησὶν ὁ Πλάτων τῶν μεγάλων ὄντως εἶναι μυστηρίων. Ἀριστοτέλης δὲ τὸ εἶδος τοῦτο, μετὰ τὰ φυσικὰ καλεῖ, *Quarta species est Theologica, quæ quidem est superna contemplatio*, ut reddidit Interpres, *quam Plato ait reverà magnorum esse mysteriorum. Aristoteles autem hanc speciem Metaphysica, id est, post naturalia vocat.* Λόγοι autem ἐποπτικοὶ dicuntur sermones ἀκριβέστεροι, quibus occultæ istæ & graviores disciplinæ, τὰ μυστηριώδη (unde & μυστικοὶ hi ipsi sermones dicuntur Proclo) comprehendentes, traduntur, quos audire, atq; adeò secreta naturæ spectare non permittebant veteres sapientes, nisi eos, quos ad idipsum idoneos esse ante satis perspexerant:

&

& quidem, quod Pythagoræ in more fuisse positum testatur *Jamblichius* c: I. μετὰ τὰς ἐκ τῶν τοσῶνδε μαθημάτων ὀργιασμὰς καὶ μυήσεις ψυχῆς τε ἀπορρύψεις καὶ καθαρμὰς, *post tot disciplinarum ceremonias & initiationes atq; tales & tantas animi ablutiones expurgationesq;*. His igitur nominibus posterioris generis sermones appellabant. At primi generis λόγους, ut reliquas appellationes, de quibus postea dicendi occasio dabitur, nunc omittamus, appellabant ἐξωτερικὰς, eò quod eorum audiendorum copiam etiam τοῖς ἔξω, extraneis, sine discrimine facerent. Ita sanè eos vocat ex *Pythagoreorum* placitis *Proclus Lycius*, *Platonicus Philosophus*, cujus pauló antè mentionem fecimus, *lib: V. Cõment:* in *Parmenidem Platonis:* Οἱ Πυθαγόρειοι, ait, τῶν λόγων, τὰς μὲν ἔφασαν εἶναι μυστικὰς, τὰς δ' ἐξωτερικὰς, *Pythagorei sermonũ dixerunt alios esse mysticos, alios autem exotericos. Origenes* quoq; λόγους, qui traduntur τοῖς ἔξω, in quibus nondum patet *thesaurus interior*, ut cum *Arnobio* loquamur ex lib: I. adversǂ gentes, ἐξωτερικὰς appellat ex mente Philosophorum, lib. I. *contra Celsum:* Παρ' οἷς (φιλοσόφοις) μὲν ἦσαν ἐξωτερικοὶ λόγοι, ἕτεροι δὲ ἐσωτερικοί. καί τινες μὲν ἀκούοντες Πυθαγόρα ὡς, αὐτὸς ἔφα ἄλλοι δὲ ἐν ἀπορρήτῳ διδασκόμενοι τὰ μὲν ἄξια φθάνειν εἰς ἀκοὰς βεβήλους, καὶ μηδέπω κεκαθαρμένας, hoc est, interprete Sigismundo Gelenio: *Etiam Philosophi doctrinam habebant* aliam *exteriorem*, aliam *penitiorem* seu intimiorem. *Et alii Pythagoram audiebant, contenti ipsius auctoritate: alÿ discretè discebant rationes non evulgandas in profanos, nondumq; purgatos.*

XVI. Sed quid de *Aristotele* tandem dicemus? Nunquid & ipse vestigiis majorum insistens duplici isto τῶν λόγων genere usus est, altero πρὸς τὰς οἰκείους ἀκροατὰς, altero πρὸς τὰς ἔξω, seu extraneos? Si *A. Gellium* hic audiamus, hâc de re ne dubitandum quidem erit. Si enim vera sunt, quæ de

de ipso refert lib: *XX. Noct. Att:* cap. *IV*, discrimen illud inter utrumq; sermonis genus adeò strictè observavit, ut vix ullus ante ipsum. Sic autem ille: *Commentationum suarum artiumq́, quas discipulis tradebat Aristoteles Philosophus, Regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur. Alia erant, quæ nominabāt ἐξωτερικά: alia, quæ appellabat ἀκροαματικά. Ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad Rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumq́ rerum notitiam conducebant. Ἀκροαματικὰ autē vocabantur, quibus Philosophia remotior subtiliorq́ agitabatur, quæq́ ad naturæ contemplationes disceptationesq́ Dialecticas pertinebant. Huic disciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Lyceo* (ita enim appellabant scholam *Aristotelis*, ut *Pythagoræ* διδασκαλεῖον & ὁμακοεῖον, *Platonis Academiam, Epicuri hortos, Zenonis porticum*) *matutinum. Nec ad eum quemquam temerè admittebat, nisi quorum ante ingenium & eruditionis elementa atq́ in discendo studium laboremq́ explorasset. Illas verò ἐξωτερικὰς eodem in loco vesperi faciebat, easq́ vulgò juvenibus sine delectu dabat, atq́ eum δειλινὸν περίπατον appellabat: illum alterum suprà ἑωθινόν.* Ecce, si *A. Gellio* credimus, non alto quodam supercilio *Stagirites* noster despexit vulgares conatus, ut insolentes solent. Nec tamen docuit illos sublimia & τὰ μυστηριώδη, quæ stupori potius esse possent, quàm usui, quod ambitiosis atq; jactatoribus in more positum est, sed prudentiæ priscorum sapientum planè adversum. Vitæ potius & civitatis eos docuit officia, quæ scire interest omnium ingeniorum: quibus affines admodum artes cùm *Rhetorum*, tùm *Dialecticorum* addidit, ne popularē & sciendi & persvadēdi rationem penitus ignorarent. Quilibet autem, qui hactenus dicta probè perspexit, intelligit, non potuisse Philosophum in horum informatione easdem docendi observasse leges,

quas servare solitus fuit, cum dilucidarios illos docebat. Frustra enim vulgarium aures pulsasset, quod hi non sint capaces tàm subtilis docendi formæ, qualem genuini scientiarum Auditores postulant, etiam in scientificâ rerum civilium tractatione, licet pro subjectæ rei naturâ. Nam & ipsa auditores οἰκείους requirit, à quibus juvenes separat *Philosophus libr: I. Ethic: c: I.* Nempe ut *aliter leones, aliter catuli olent*, sicut est in *proverbio:* sic aliter genuini scientiarum auditores discunt, aliter οἱ ἔξωθεν, seu profani. Hi namq; probabili argumentatione capiuntur, ἀκριβεστέραν collectionem refugientes: illi contra nihil se profitentur scire, nisi quod ἀποδείξει firmatum sit, quæ ex immotis, æternis & proximis rei principiis constet, & apta sit hominem reddere ἀμετάπτωτον, vel, ut *Plato* loquitur, πλεάγματον in cognoscendo. Hi testimonium pro argumento: illi plerumq; ornatus tantùm loco habent. Illi non nisi vero delectantur: hi & falsis applaudunt, modò sint verisimilia, aut speciem habeant veritatis. His picturata tantùm placet oratio: illis, quæ quæ tenuis & est simplex. Hi laciniosum quid & diductum quærunt: illis concisum quid & contractum est satis. Deniq; his obscurum est, quod perspicuum est illis: ac illis leve, quod his grande & venerandum. Atq; hoc ipsum est, quod innuebat noster Num: III, qvum de *Acroamatum* promulgatione conquerenti *Alexandro*, edita illa & non edita, respondebat, quippe quod, ut *Gellius c: l.* addit, *cognobilia tantùm futura essent suis auditoribus*, iis puta, quorum ingenia matutino tẽpore in Lyceo formabat. Itaq;, si *Gellio* credimus, dubium non est, quin discrimen inter duplex τῶν λόγων genus *Aristoteles* quoq; accuratè observârit, alioq; ad auditores ἐσωτερικοὺς, alio ad ἐξωτερικοὺς fuerit usus. Imò aliter facere non potuit, si quidem non discipulis tantùm suis, sed

&

& rudi plebeculæ doctrinâ suâ prodesse habuit constituum. Habuisse autem vel ex iis, quæ *I. Topic:c:II.§.IV.& I. Rhet:c:I.* de *Dialecticæ & Rhetoricæ* utilitate, quā afferant πρὸς τὰς ἐντεύξεις, disserit, innotescit. Cū quibus cōferat, cui placet, quæ in priorem locum cōmentatur etiā *Alexander Aphrodisiensis.*

XVII. Duo ex iis, quæ hactenus prolixè disputata sunt, nisi fallimur, constant. Nempe, non veteres solùm ante *Aristotelē*, sed & hunc ipsum *Philosophum*, in παιδεύσει τῶν ἔξωθεν, peculiari, & ab eo, quod ad genuinos ac domesticos auditores dirigebatur, distincto sermonis genere usum: & cùm hoc, sapientibus tritum, sermonis genus, tùm istud, quô ἐξώτεροι illi ad se invicem utebantur, ἐξωτερικὸν dictum fuisse. Hoc enim ex *num. XVI*, istud ex *num:VIII.* & seqq. liquet. An autē in *ll. num.V.* adductis per ἐξωτερικοὺς λόγους istiusmodi sermones intelligi possint, id nondum apparet. Ausim tamen affirmare, nullum ex omnibus istis esse, qui non ferre queat expositionē talem. Experiamur id in singulis, & quod diximus, ut speramus, fiet manifestum. *Primus* igitur ex *cc: ll:* extat in *I.Ethic: ad Nic: c:ult.* Requirit ibi *Philosophus* in *Politico*, ut aliquâ saltem animæ notitiâ sit instructus. Ut enim Medicus, qui oculos totumq; corpus curat, corporis naturam nosse debet: Sic & Politicus, ut pote qui, sicut præclarè in *Politico* suo ostendit *Plato*, animæ Medicus est, hujus cognitionem quandam habere tenetur. Qualem verò? Utiq; non exactam illam & exquisitam, quæ ad *Physicum* forum pertinet, sed popularem solùm, quam quis haurire possit ex ἐξωτερικοῖς λόγοις. *In his namq;*, ait *Philosophus*, ἀρκούντως ἔνια περὶ αὐτῆς λέγεται, *nonnulla satis copiosè de eâ dicuntur*, ut de divisione animæ in λογικὴν & ἄλογον, & id genus aliis, quibus Politicum convenit uti. Quod hic per λόγους ἐξωτερικοὺς non possint intelligi peculiares libri ab *Aristotele* conscripti, &

ab *Acroamaticis* distincti, patet jam ex *num: V.* Hos enim si intellexisset, non, λέγεται, dixisset, sed, suo more, ἐλέχθη. Si autem tales, quales paulò antè diximus, sermones intelligantur, sensus verborum *Aristotelis* planissimus erit. Multa namq; de animâ & ejus partibus vulgus in quotidiano sermone frequentat, quæ in usum sibi vendicare Politicus queat. Multa etiam sine dubio in sermonibus, quos ad ἐξωτέρους seu extraneos habuit, de eâ disseruit ipse *Philosophus*, quippe in eo occupatus, ut mentem animumq;, etiam exterorũ, exornaret. *Secundus* locus reperitur VI Eth: IV. ubi discrimẽ constituit *Philosophus* inter ποίησιν & πρᾶξιν, idq; manifestum esse ait vel ex ἐξωτερικοῖς λόγοις, h.e. uti nos quidem interpretandum locum esse censemus, *etiam ex pervagato sermone*, quo ἐξώτεροι, extra ἀκροάσεις secretiores constituti, utuntur. Neq; enim agere mensam aut domum dicunt, sed ποιεῖν, facere: neq; δικαίως ποιεῖν, *justè facere*, sed, πράττειν, *agere.* An hâc loci expositione aptior, & menti *Aristoteli* accommodatior, afferri possit, non immeritò dubitamus. Institit autem eidem & *Eustratius*, inter *Græcos Aristotelis* Interpretes non postremus. Sic enim ille *Comm.* in *l. c:* Ἐξωτερικοὺς δ' ὀνομάζει λόγους, οὓς ἔξω τῆς λογικῆς παραδόσεως κοινῶς τὰ πλήθη φασί, *Exotericos sermones appellat, quos extra Logicam traditionem vulgò multitudo hominum dicit.* Παράδοσις autem propriè traditio est sive doctrina, quæ traditur ore. Quod observavit etiam *Hesychius* in *Lexico* scribens: Παράδοσις, ἄγραφος διδασκαλία, *Paradosis doctrina est, sine scriptura. Tertius* occurrit in *I. Eth: ad Eud: c. IIX*, ubi *Philosophus* disputat adversus decantatam illam boni ideam, quam Plato finxerat, dicens, separatam eam esse & æternam, ejusq; participatione bona existere, quotquot verè dicerentur bona. Alio nomine eam vocarat αὐτοαγαθόν, sicut & alia-

aliarum rerum ἰδέας appellare consveverat, ut αὐθοάνθρωπον, ideam hominis; αὐτοΐππον, ideam equi; αὐτοδίκαιον, ideam justi &c. de quibus videri ipsemet potest in *Parmenide*, *Cratylo, Timæo, Dialogis* aliis. Adversus hujusmodi igitur ἰδέας insurgit *d. l. Philosophus*, atq; ait, dubitari posse, an ulla talis ullius rei detur ἰδέα, quibus mox subjungit: Ἐπίσκεπτοι δὲ πολλοῖς περὶ αὐτῆς τρόποις, καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν h. e. *Plurimi autem sunt modi, quibus inquiritur in hanc rem, tùm in exotericis sermonibus*, h. e. iis, qui πρὸς τοὺς ἔξωθεν habentur: *tùm in iis, qui sunt secundum Philosophiam*, id est, in acroamaticis, qui ἀκρίβειαν continent, & ad scientificam veritatis cognitionem sunt directi, ut priores illi ad δόξαν. Hi enim sunt λόγοι κατὰ φιλοσοφίαν, ut apparet considerantibus *I. Topic. XIV. §. VII. & IIX, XIV, §. 3.* Nempe *Aristoteles ideas, quas*, ut *Ciceronis* verbis utamur ex I. *Acad. Quæstionum, mirificè Plato erat amplexatus, ut in iis divinum quiddam esse diceret*, omnibus viribus labefactabat, non solùm in secretioribus ἀκροάσεσι, cum ad genuinos auditores verba faceret: sed & extra illas, in auditorio aperto, & conventibus aliis, qvum res ita ferret. Quod & jam antè fecerat, vivente adhuc *Platone*. Cujus rei non obscura vestigia in ipsius *Platonis* Parmenide, non multùm ab initio, reperiuntur. Nam & *Platonici* passim de ideis, etiam ἐν ἐνδείξει, disseruisse videntur. Unde factum est, ut οἱ ἔξωθεν quoq; eas sermone suo usurparent. Quò alludere videtur *Aristoteles* etiam XIII. (aliàs est XI.) *Met: cap: I.* cum ait: *Non de Mathematicis solùm, sintne ea, necne, disserendum nobis est; sed & postea seorsum de ipsis ideis, si non* ἀκριβῶς, ἁπλῶς tamen, καὶ ὅσον νόμου χάριν, & *aliquantum legis gratiâ*, ut *Bessarion* reddidit, seu, ut nos reddendum esse arbitramur, *opinionis ergo*. Hanc enim significationem

E 3 passim

passim vox, νόμ@, apud *Philosophos* obtinet, ut cum in *I: Ethic: c: I. Philosophus honesta & justa,* quæ civili scientiæ ad considerandum proposita sunt, *tantam* ait *habere varietatem, tantisq; agitari erroribus, ut non φύσει, sed νόμῳ,* id est, *non naturâ, sed opinione hominum talia esse videantur.* Et cum *Democritus* significare vellet, alba, nigra, dulcia, amara, calida, frigida, & cætera, quæ sensibus apparēt, cuncta eò tantùm esse, *quod talia viderentur,* ita hoc eloquebatur: Νόμῳ γλυκὺ, καὶ νόμῳ πικρὸν, νόμῳ θερμὸν, νόμῳ ψυχρὸν, νόμῳ χροίη, ut est apud *Sextum Empiricum lib: VII. adversus Dogmat:* qui & ipse eodem loco νόμον, δόξαν, interpretatur. Sed & apud Hippocratem vox hæc eodem sensu occurrit, videlicet lib. de hominis natura, ubi duo ista, κατὰ τὸν νόμον, καὶ κατὰ φύσιν, sibi invicem opponit. Ad quæ Galenus ita commentatur: Κατὰ τὸν νόμον μὲν οὖν δεῖ τὸ πρὸς τῶν ἀνθρώπων νομιζόμενόν τε καὶ δοξαζόμενον: κατὰ φύσιν δὲ, τὸ κατ' αὐτὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, *Juxta νόμον idem est, quod secundum placita hominum & opinionem: secundum naturam autem idem, quod secundum ipsam rerum veritatem.* Dicit itaq; Aristoteles sibi seorsum de ideis agendum esse, si non accuratè & accommodatè ad veritatem, rudi tamen Minervâ & secundum opinionem multorum. Τεθρύλληται γὰρ, ait, τὰ πολλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, *plurima enim de ideis divulgata sunt, etiam in popularibus sermonibus,* ut proinde, vult dicere, nobis vitio verti non possit, si contra illas disseruerimus etiam ad captum extraneorum. Hic nobis sensus esse videtur istius loci, planus utiq; & simplex. Quem excipiat alter ille ex *Eudem: lib. II. c. I,* quo docetur, ex bonis alia esse ἐκτός, *externa,* alia *in corpore,* alia ἐν ψυχῇ, *in animâ,* ex *his* autem *præstantiora esse animi bona,* & mox subjungit: Καθάπερ διαιρούμεθα καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, h. e. *quemadmodum*

&

& pervulgatâ oratione distingvimus, ut reddidit *Interpres*, quem *Aretinum* esse nonnulli habent persvasum. Nec malè reddidit, sed appositè tàm ad rem, quàm ad *Aristotelis* mentem. ὁμόψηφα enim hæc sunt iis, quæ apud *Philosophum* hunc leguntur in *I. Ethic: IIX.* & ex παραφράσει *Andronici* ita habent: τῶν ἀγαθῶν τοίνυν εἰς τρία διαιρουμένων, καὶ τῶν μὲν λεγομένων ἐκτὸς, τῶν δὲ περὶ ψυχὴν, τῶν δὲ περὶ σῶμα. τὰ δὲ περὶ ψυχὴν ἀγαθά· κυριώτατα καὶ μάλιστα ἀγαθὰ κοινῇ πάντες λέγομεν. *Cum ergò tripliciter distinguantur bona; aliaq; externa; alia animi, alia corporis dicantur esse: bona quidem animi proprissimè & maximè bona esse COMMUNITER fatemur omnes.* Quod si verò appellatione τῶν ἐξωτερικῶν λόγων peculiares libros indigitasset, non in præsenti dixisset, καθάπερ διαιρούμεθα, sed præterito rursus, suo more, usus fuisset.

XIIX. Sed progrediamur ad *Politicos* libros. In istis λόγων ἐξωτερικῶν primùm meminit lib: III. c. VI, ubi duplex imperium constituit, alterum *berile*, quale est Domini in servos, in quo Dominus primò suum spectat commodum, servi secundariò & per accidens, ne illo pereunte, & ipse perire cogatur: alterum *patrium*, quale est Patris in liberos, in quo imperans primò spectat utilitatem illorum, quibus præest, suum secundariò & per accidens, quatenus scilicet simul vivit in eorum societate. Deinde addit: *Verùm hos imperiï modos distinguere, difficile non est.* καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διορίζόμεθα περὶ αὐτῶν πολλάκις. Quem locum nonnemo ita *Latinè* convertit: *Quando id jam sæpius in aliis disputationibus est factum, & præcipuè in iis libris, quos de moribus composuimus:* verùm, nostro quidem judicio, minus ad mentem *Aristotelis* accommodatè. Neq; enim apparet, quomodo libri *Ethici* respectu *Politicorum* ἐξωτερικοὶ dici possint, quandoquidem continuo nexu cum iis cohæ-

rent & unum cum iis constituunt corpus, ceu colligere est ex *lib: X. Eth c: c: ult:* Sed nec *Aristoteles*, si antiquissimis codicibus credimus, διωριζόμεθα, in *præterito*, scripsit, ut legisse videtur vir doctissimus, sed διοριζόμεθα, in *præsenti*, quo tempore & aliàs uti solet, quando ἐξωτερικοὺς λόγους nominat, sicut ante notavimus *num: V.* Longè simpliciùs & ad mentem Philosophi propiùs locus iste converteretur hoc modo: *Etenim hæc imperiorum genera sæpè etiam in popularibus sermonibus distinguere solemus.* Quod sanè verissimũ est. Nam & vulgus in quotidianis suis sermonibus hæc distinguit. Et dubium non est, quin & *Aristoteles*, cæteriq; *Philosophi*, eandem distinctionem sermonibus πρὸς τοὺς ἔξωθεν frequentarint. Tandem lib. VII. *Polit: c: I.* differens de optimâ vitâ, quæ præ cæteris maximè sit expetenda, *multa de eâ dici*, ait, etiam ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, *quibus sit utendum.* Ubi quòd per λόγους ἐξωτερικοὺς popularis intelligat sermones, quibus vulgus in quotidianâ utitur vitâ sequentia evincunt, quibus id, quod modò dixerat de λόγοις ἐξωτερικοῖς, confirmat. Addit enim: *Nam cum tria sint bonorum genera, nempe animæ, corporis, & externa, hæc omnia in vitâ optimâ*, h. e beatâ *concurrere debere nemo est, qui in dubium vocare ausit*, etiamsi inter vulgus hominum numeretur. *Quis enim tàm ineptus sit, ut beatum appellet eum, qui nec micam habeat fortitudinis, temperantiæ, justitiæ & prudentiæ, sed vel muscas prætervolantes metuat* aut, quæ *Platonis in Phædone* sunt, suam ipsius umbram exhorrescat qui item *gulæ* ita sit deditus, ut si fame aut siti prematur, ne à *sordidissimo* quidem cibo ac potu abstineat: & vel *quartæ partis obuli causâ amicissimum* etiam *violare* non vereatur: deniq; qui adeò *stultus* sit, ut vel *puero* etiam sit *ineptior aut furioso. Verum* ταῦτα μὲν λεγόμενα ὥσπερ πάντες ἂν συγχωρήσειαν, *hactenus quidem omnes consentiunt*, quasi diceret, non docti solùm, sed & indocti. X. X.

XIX. Atq; sic tandem apparet in omnibus locis, in quibus ἐξωτερικοὺς λόγους nominat Philosophus, commodè intelligi posse sermones extra aures τῶν οἰκείων ἀκροατῶν sonantes, sive eos vulgus ipsum haberet: sive ad hoc *Aristoteles*, aut alius *Philosophorum*. Id quod & ipsa vox sonat. Eam enim non nulli derivant à præpositione ἐξ, quæ interdum idem quod *extra* notat, ut in illo *Homeri*, ἐκ καπνοῦ καταθεῖναι, sicut *Eustathius* observat: & nomine ὠτός, ut adeò ἐξωτερικὸν idem significet ad verbum, quod ἐξώτων, quod *extra aures* est, eorum scilicet, qui mysteriis *Philosophorum* jam sunt initiati & in censum οἰκείων scientiarum auditorum relati. Sed quid fiet de λόγοις ΕΓΚΥΚΛΙΟΙΣ? Numquid & hi tale quid denotabunt, quod denotare ἐξωτερικοὺς λόγους modò innuebamus? Id quidem omninò necessarium est, si quidem λόγοι ἐξωτερικοὶ & ἐγκύκλιοι sunt iidem. *Verum enim vero consonat ubiq́;, lib: I. Ethic: VIII. I. Prior: XXXII*, §.1. Esse autem eosdem & *Simplicius* docet *Comm: in I. de cœlo t. XCVII*, cum ait: Ἐγκύκλια φιλοσοφήματα καὶ ἐξωτερικὰ καλεῖν εἴωθεν, *Encyclia Philosophemata aliàs & exoterica vocare consuevit.* Et consentiunt Interpretes penè omnes, ut diximus *num: V.* Sed & Hesychius in Lexico ἐγκύκλια μαθήματα, τὰ ἔξω, interpretatur. Cæterùm ut ad plenum intelligamus, qui sint λόγοι ἐγκύκλιοι apud *Philosophū*, juvabit investigasse, quid aliàs ipsi, aliisq; probatis Auctoribus, ἐγκύκλιον designet. Propriè igitur accepta vox hæc idem notat, quod *rotundum, globosum, orbiculatū.* Ita in *II. de Cœlo* Philosophus ἐγκύκλιον vocat corpus istud, *quod semper naturâ in orbem movetur.* Paulò post ait, *plures esse cœlestes orbes*, quos ἐγκύκλια σώματα appellat. Ad extremum autem disputationis, quæ est de cœli stellis, ita scribens concludit: Περὶ μὲν οὖν τῶν τὴν ἐγκύκλιον φερομένων κίνησιν ἄστρων εἴρηται, *De stellis*, vult dicere, *quæ motu circulari seu*

orbiculari circumferuntur, nobis dictum est. Sic enim *Aristotelem* intelligit *Alexander, qui* ἐγκύκλιον σῶμα κυκλοφορικόν τι καὶ θεῖον σῶμα interpretatur. *Justinus* etiam, *Philosophus & Martyr,* τὴν σφαιρικὴν καὶ ἔγκυκλον κίνησιν conjungit, in Everſ. *Dogmat: Ariſt: n. LIV.* Uſurpavit quoq; vocem eodem ſenſu *Dionyſius II. Antiquit: Roman: orbis converſionem,* à mundi partibus exorientibus initio ſumpto, *orbicularem* effici tradens his verbis: ἥτι τοῦ κόσμου περιφορὰ ἐκεῖθεν δεξαμένη τὴν ἐγκύκλιον ἀποδίδωσι. Et *Plutarchus* de *æde Veſtæ à Rege Numâ ædificata* in hujus vita ſic ſcribit: Νυμᾶς δὲ λέγεται καὶ τὸ τῆς ἑστίας ἱερὸν ἐγκύκλιον περιβαλέσθαι τῷ ἀσβέστῳ φρουράν. Quæ verba ita exponit *Sextus Pompejus: Rotundam ædem Veſtæ Numa Pompilius, Rex Romanorum, conſecraſſe videtur.* Eodem ſenſu voce ἔγκυκλον uſus eſt *Pollux lib: VII. Onom:* cap. *XIII.* de ſpecie quâdam veſtis, quam *Perineſſam* vocat, in hunc modum ſcribens: τὰ δὲ περίνησσα, ὑπόκεσσόν ἐστι περίβληυα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα, ἢ πορφυρᾶ κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος, περιέρχεται νήσου σχῆμα ποιοῦσα τῇ περιῤῥοῇ τοῦ χρώματος. Καὶ τοῦτ᾽ ἴσως νῆσον Ἀναξίλας ἀπεκάλει, εἰ μὴ ἕτερόν τι ὕφασμα δηλοῖ, ὅταν εἴπῃ, καὶ πῶς γυνὴ ὥσπερ θάλατταν, νῆσον ἀμφιέννυται. Τοιοῦτον δ᾽ ἂν εἴη καὶ τὸ ἔγκυκλον. Quæ verba ſic interpretatus eſt *Rudolphus Gvalterus Tigurninus: Perineſſa verò, fimbriatus eſt habitus, fila dependentia habens. aut purpura circum quâq; oris cōtexta eſt, coloris hujus circuitione inſulæ ſpeciem exhibens. Et hunc nimirum habitum Anaxilas inſulā vocat, niſi fortè aliam quamdā veſtem intelligat, cum inquit: Et fortè mulier, ceu mare inſulam, veſtem induit: atq; talis nimirum & circularis veſtis* ἔγκυκλον, ait *Pollux, fuerit.* Quod igtur id circulare reddit *Rudolphus.*

XX. Hæc ergo eſt vocis hujus & cognatæ notio maximè propria, aliarumq; omnium princeps. Inde porrò per ſimilitudinem ad multa alia transfertur. Et *in I.* quidem *Meteorum c. I. Philoſophus grandi-*

nem, nivem, pruinam & id genus alia meteora vocat *encyclia*, idq; hâc de causâ, quod *singulis annis redeant*, & *circularis* quasi sit eorum generat o. *Lib.I. Polit. c.VII.* meminit ἐγκυκλίων διακονημάτων, per quæ intelligit *quotidiana, vulgaria, obvia*, & in *orbem* quasi *redeuntia* servorum ministeria, ut *Montecatinus* & *Lambinus* exponunt: qualia v.c. sunt induere & exuere Dominum, tergere vestem & calceos, mensam ad ponere, pocula ministrare, lectos & cubilia struere, libros deferre, & alia hujusmodi sexcenta. Eodem sensu τὰς ἐγκυκλίους διακονίας vocat in *II. Polit. c.V*, dicens, *Dominos sæpe numero irasci servis, qui perpetuò ipsis adsunt*, διὰ τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους, *ob cotidiana officia*, vel, ut *Budæus* reddidit, *obvias operas & vulgares*. Lib II: Oeconom: cap: I. quatuor recenset administrationis domesticæ genera, quorum tertium vocat πολιτικὸν, cui fructum aliquem assignat ἀπὸ τῶν ἐγκυκλίων, ex rebus, uti Interpres transtulit, *quotidianis* & *communibus*, sive usitatis & redeuntibus tempore certo. Ἐγκύκλιον igitur in novâ significatione *Philosopho* idem erit, quod *obvium, triviale, quotidianum, quod plerumq; versatur in vitâ*. Et sanè non apud *Aristotelem* solùm, sed & apud alios *Græcos* scriptores vox sensum hunc obtinet, ut apud *Isocratem* in *Nicocle*, cum ait: οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις καὶ τοῖς καθ' ἡμέραν ἑκάστην γιγνομένοις αἱ μοναρχίαι διαφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν πολέμῳ πλεονεξίας πάσας περιειλήφασι, *Non solùm in vulgaribus & quotidianis rebus Monarchiæ precellunt, sed etiam militiæ commoditates omnes potiores habent*. *Demosthenis* quoq; in *Leptinem* ἐγκύκλιοι λιτουργίαι, & ἐγκύκλια ἔργα cōtra Aristogonetē eodē sensu dicuntur. Sed & *Dionysius Halicarnasseus* eodē intellectu: ἐγκύκλιον, inquit, τοῦτο καὶ ἐν ἔθει ἦν ἤδη. *Suidas* ἐγκύκλιον interpretatur ἁπανταχοῦ καθολικὸν, citatq; in eundem sensum *Eunapium* ita lo-

quentē: Ἀλλ' ἦν ἐγκύκλιον αὐτῷ καὶ πρόχειρον τὰ τοιαῦτα ἁμαρτάνειν, *Sed hujusmodi peccata committere erat ei quotidianum & vulgare. Hesychius* autem illud exponit, τὸ πανταχοῦ κυκλοῦν. Ita enim legendum videtur, aut κύκλιον, ut alii volunt. *Ammonius* insuper pro leg: in Categorias: Χοροὶ, inquit, ἐγκύκλιοι dicuntur, qui ἐν περιόδοις καὶ ἐν τοῖς κύκλοις canebantur, πρὸς διαστολὴν τῶν θυμελικῶν καὶ σκηνικῶν. Plutarchus lib: de Musicâ non proculà fine: Ἔχεις τοὺς ἐπικυκλίους περὶ μουσικῆς λόγους, *habes sermonem de Musicâ circularem*, hoc est, vulgarem & ad mensam eruditorum ornandam accommodatam. Mensa enim circulo persimilis est, sicut & Athenæus observat lib: IV his verbis: Τὸ δεῖπνον ἦν καθημένοις κύκλῳ. Deniq; apud *Evagrium in III. Hist: Eccl:* cap. IV & V. *Basilisci* quoddā edictum συλλαβαὶ ἐγκύκλιοι & γράμμα ἐγκύκλιον appellatur, idq; ideò, ut putamus, quòd Sacerdotibus circum civitates usque quaq; mitteretur: è contrario alterum edictum, quod priore abrogato *Basiliscus* edidit, ἀντεγκύκλιον ibidem appellatur. Παιδεύματος quoq; & παιδείας ἐγκυκλίου, item artium ἐγκυκλίων, mentio passim apud probatcs Scriptores occurrit, per eas institutionem ac artes vulgares intelligentes. Veluti apud *Strabonem*, qui lib: I. *de Geograph*: Πολιτικὸν, inquit, λέγομεν οὐχὶ τὸν παντάπασιν ἀπαίδευτον, ἀλλὰ τὸν μετασχόντα τῆς τε ἐγκυκλίου καὶ συνήθους ἀγωγῆς τοῖς ἐλευθέροις, καὶ τοῖς φιλοσοφοῦσιν, *Civilem hic vocamus, non qui prorsum sit ineruditus, sed qui disciplinâ circulari & liberalibus ac philosophantibus usitatâ sit institutus.* Quo loco ἀγωγὴ ἐγκύκλιος καὶ συνήθης sine dubio pro eo, quod est *usitata institutio & consveta*, ponitur, pertinens ad eos etiam, qui exquisitam scientiam non quærunt, neq; totos se studiis *Philosophicis* mancipant, sed satis habent utcunq; non prorsus omnium liberalium artium esse ignari. Quintilianus hoc institutionis genus

nus *triviale* appellat. Consimili ratione *Plutarchus* in *lib: περὶ τοῦ ἀκούειν*: Ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἤδη, ὥσπερ ἐγκύκλια καὶ κοινὰ πάσης ἀκροάσεώς ἐστι. Ubi πάσης ἀκροάσεως ἐγκύκλια καὶ κοινὰ, idem valet, quod *omni auditioni usitata & communia*. Quam autem ἀγωγὴν ἐγκύκλιον *Strabo* dicebat, eandem vocat *Plutarchus* ἐγκύκλιον παίδευμα in *lib: περὶ παίδων ἀγωγῆς*; & à quibus παιδεύματα ista traduntur, eos in *Alexandri vitâ* τοὺς περὶ τὰ ἐγκύκλια παιδευτὰς nominat. Refert enim *Philippum Macedoniæ* Regem nati magisterio præfecisse, non qui ἐγκύκλια, id est, literas, aliaq; vulgaria docerent, sed accersito *Philosophorum* nobilissimo & doctissimo, *Aristotele*, ejus prudentiæ singulari puerum, quem erudiret, commendasse. Verba ejus hæc sunt: Τοῖς περὶ μουσικὴν καὶ τὰ ἐγκύκλια παιδευταῖς οὐ πάνυ τι πιστεύων τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῦ καὶ κατάρτισιν μετεπέμψατο τῶν φιλοσόφων τὸν ἐνδοξότατον καὶ λογιώτατον, Hoc est, interprete *Hermanno Crusero*: *Musicæ & trivialium artium doctoribus nequaquam credens institutionem & expolitionem ejus Philosophorum clarissimum & eruditissimum accivit*. Nec dubium est, quin ad hujusmodi artes etiam respexerit *Hesychius* in vitâ Aristotelis, qvum de Philosopho hoc: Ἐγκύκλια, inquit, μαθήματα πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀνάληψιν εὔχρηστα προέκρινεν, *Triviales disciplinas magno esse usui ad consequendam virtutem judicavit*. Quanquam quid per triviales illas artes intelligi debeat, non omnium eadem sit sententia. Multi enim existimant, παιδείαν ἐγκύκλιον eandem esse cum primâ illâ institutione, quâ *prima studiorum fundamenta* ponebantur, & *Grammatistica, Gymnastica*, & *Musica* docebantur cum *Picturæ* accessione, quam *Aristoteles in VIII. Polit: c.II.* τὴν ἐμποδὼν παιδείαν & *c. 1. ejusdem libri* τὸ καταβεβλημένον παίδευμα, *receptam & tritam disciplinã* vocat. At si alios consulamus ex veteribus, apparebit, παιδείας

ἐγκυκλίῳ nomine venisse antiquitus & aliam quandam politiorem institutionem, ad quam pertinebant *Grammatica*, *Geometria* item & *Arithmetica*, quæ uno nomine *Mathematica* disciplinæ dicebantur. Has enim omnes ferè ingenui & honesto loco nati, si non accuratè & exquisitè perdiscere, deliberare tamen modicè ac degustare consveverant. Neq; quisquam admittebatur ad *acroamatices* sermones, qui harum disciplinarum rudis esset. Undè & *Plato* in foribus sui *Gymnasii* nobile illud dictum præscripserat: οὐδεὶς εἰσίτω ἀγεωμέτρητος, *nemo huc ingrediatur expers Geometriæ*, id est, disciplinarum Mathematicarum ignarus. Quem imitatatus discipulus ejus *Xenocrates*, de quo ita *Laërtius* lib: IV. in vitâ ejus: Πρὸς τὸν μήτε μουσικὴν, μήτε γεωμετρίαν, μήτε ἀστρονομίαν μεμαθηκότα, βουλόμενον δὲ παρ' αὐτὸν φοιτᾶν, πορεύου, ἔφη· λαβὰς γὰρ οὐκ ἔχεις φιλοσοφίας, *Ad eum, qui neq; Musicâ, neq; Geometriâ, neq; Astronomiâ instructus ludum suum frequentare cupiebat: Abi, inquit, ansis enim & adminiculis Philosophiæ cares*. Et hinc etiam *Plato* præcipit, ut *Mathematica* ante *Philosophiam* discantur in VII. *dell:* Et in *VII. de Rep.* appellat illas cùm *procemia Dialectica*, tum προπαιδείας, quasi diceret *elementa eruditionis*. *Æschines* quoq; *Socraticus* in *Axiocho*, cum de miseriis vitæ humanæ disputat, conqueritur *pueris præponi Criticos* (sic olim *Grammatici* nominabantur, testibus *Dione* in *Orationib:* & *Sexto Empir: lib: 1. adversus Dogmaticos*) *solere, atq; Geometras*, id est Mathematicos, *post in Lycéum & Academiam mitti*. Cui affinis est illa *Thaletis Philosophi* querela *de pueris, qui primùm traderentur ludimagistro, pædotribæ, musico, pictori; deinde, crescente ætate, Arithmetico & Geometræ*: Εἰ ἐκπέφευγε, ait, τὴν τιτθὴν, παρέλαβε πάλιν ὁ παιδαγωγος, παιδοτρίβης, γραμματοδιδάσκαλος, ἁρμονικὸς,

νικὸς, ζωγράφος, παράγει ἡλικία, παρεγγίνεται ἀριθμητικὸς, γεωμέτρης, in *lib: de vitâ* apud *Stobæum serm: CCXLVII.* *Philo* item, eruditissimus ille *Hebræus*, multis in locis *Grammaticam* & *Mathematicas* artes ἐν τοῖς προπαιδεύμασι sive *ancillis atq; ministris* recenset. Hæ itaq; disciplinæ unà cum istis, quas in IIX. *Polit: Philosophus* enumerat, ἐγκύκλιοι antiquitùs dictæ fuerunt. Quâ voce utitur & *Epicurus* in Epistolâ ad *Pythoclem*. Sed & *Seneca* ex *Posidonio* Epist: LXXXIX artes nominat ἐγκυκλίους. *Philo* ἐγκύκλια θεωρήματα, & ἐπιστήμας ἐγκυκλίους. *Theo* ἐγκύκλια μαθήματα. *Maximus Tyrius* ἐγκύκλια absolutè. *Diogenes Laërtius* in *Democrito* ἐγκυκλίους λόγους: in *Menedemo* itidem ἐγκύκλια μαθήματα: in *Zenone* deniq; ἐγκύκλιον παιδείαν. Sed audiamus & *Sextum Empiricum* in *Procem: lib:* 1. *adversus Dogmaticos*, ita scribentem: τὸ μὲν οὖν διδάσκειν ἀπό τινος ἐγκύκλια προσηγορεύεται μαθήματα, καὶ πόσα τὸν ἀριθμόν ἐστι, περιττὸν ἡγοῦμαι, *Atq; docere quidem, unde encyclia dicantur mathemata & quot sint, supervacaneum esse existimo, cum ex eâ, quam accepimus, doctrinâ, de iis sufficientem habuerimus institutionem. Quod autem est inpræsentiâ necessarium, id est indicandum,* ὅτι τῶν λεγομένων πρὸς τὰ μαθήματα, τὰ μὲν καθολικῶς λέγεται πρός πάντα τὰ μαθήματα, τὰ δὲ ὡς καθολικῶς λέγεται πρὸς ἕκαστα. καὶ καθολικώτερον μὲν, τὸ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι μάθημα. ἰδιαίτερον δὲ, πρὸς μὲν γραμματικοὺς, εἰ τύχοι, περὶ τῶν τῆς λέξεως στοιχείων. πρὸς δὲ γεωμέτρας, περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐξ ὑποθέσεως λαμβάνειν τὰς ἀρχάς. πρὸς δὲ μουσικὰς, περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι φωνὴν, μηδὲ χρόνον, *Nempe quod ex iis, quæ dicuntur adversus mathemata, alia quidem universè dicuntur adversùs omnia* μαθήματα: *alia autem adversùs singula. Et magis quidem universè & ingenere, quod nullum sit* μάθημα; *magis autem propriè, ut exempli gratiâ, adversus*

Gram-

Grammaticos de elementis dictionis. Adversus Geometras autem, quòd non oporteat accipere principia ex hypothesi. Adversus Musicos deniq;, quod nihil sit vox, nec tempus. Ἐγκυκλίων ergò disciplinarum nomine antiquitus *Grammatica* quoq; & *Geometria* comprehensæ fuêre: quæ propriè μαθήματα dicuntur *Empirico*, & aliis ex veteribus, ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, quod est discere, eò quod ad primam institutionem pertinerent; à *Philosophiâ* autem distinguuntur ab eodem in *fine* VI. & *principi, VII.* eorundem librorûm. *Porphyrius* etiam VI. de *Historiâ Philosophicâ*, teste *Tzetze in Chiliadibus* in orbe disciplinarum (κύκλον ille indigitabat,) numerat Grammaticam, Rhetoricam & Mathematicas: quibus velut fastigium & apicem addit Philosophiam. Idem observavit etiam *Clemens Alexandrinus in* I. *Strom.* scribens: Ἤδη γὰρ τινες τοῖς φίλτροις τῶν θεραπαινίδων δελεασθέντες, ὠλιγώρησαν τῆς δεσποίνης φιλοσοφίας, καὶ κατεγήρασαν οἱ μὲν αὐτῶν ἐν μουσικῇ. ἄλλοι δὲ, ἐν γεωμετρίᾳ. ἕτεροι δὲ, ἐν γραμματικῇ. οἱ πλεῖστοι δὲ, ἐν ῥητορικῇ. ἀλλὰ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα συμβάλλεται πρὸς φιλοσοφίαν, τὴν δέσποιναν αὐτῶν, *Jam enim quidam ancillarum* (ita vocat ἐγκύκλια μαθήματα, cum Philosophiâ collata) *inescati philtris contempserunt Dominam Philosophiam, & ex ipsis alij quidem consenuerunt in Musicâ, alij verò in Geometriâ, alij autem in Geometriâ, plurimi verò in Rhetoricâ.* Quod quidem, vult dicere, fieri non conveniebat. Non enim in his disciplinis τὸ κύριον situm est, sed *circulares hæ disciplinæ conferunt solùm quid ad Philosophiam, quæ ipsarum Domina existit.* Sed & Origenes in Philocaliâ (ita vocantur Quæstiones Illustres ex universis Origenis scriptis à Basilio & Nazianzeno collectæ) cap: XIII: Διὰ τοῦτ' ἂν, inquit, ηὐξάμην παραλαβεῖν σε, καὶ φιλοσοφίας Ἑλλήνων τὰ οἱονεὶ εἰς χριστιανισμὸν δυνάμενα γενέσθαι ἐγκύκλια μαθήματα ἢ προπαιδεύματα, καὶ τὰ ἀπὸ γεωμετρίας.

τρίας καὶ ἀστρονομίας χρήσιμα ἐσόμενα εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γραφῶν διήγησιν. ἵν' ὅπερ φασὶ φιλοσόφων παῖδες περὶ γεωμετρίας καὶ μουσικῆς, γραμματικῆς τε καὶ ῥητορικῆς καὶ ἀστρονομίας, ὡς συνερίθων φιλοσοφίᾳ, τοῦθ' ἡμεῖς εἴπωμεν καὶ περὶ αὐτῆς φιλοσοφίας πρὸς χριστιανισμόν, *Idcircò cupiebam ex Græcorum Philosophiâ ea te accipere, quæ ad Christianam doctrinam circulares disciplinæ vel præludia esse possunt, quæq́ ex Geometriâ & Astronomiâ usui futura sunt ad sacrarum literarum interpretationem, ut quod de Geometriâ, Musicâ, Grammaticâ, Rhetoricâ & Astronomiâ Philosophi prædicant, tanquam Philosophiæ sociis & adjutricibus, id nos de Philosophiâ ad Christianam religionem dicamus.* Deniq; huc pertinent & ista Synesii in Dione: *Si verò ad legenda etiam sacra minimeq́ profana accommodatior est, qui omnimodâ eruditione refertus est,* ὁ παντοδαπῶς ἔχων τοῦ λόγου, *& eam sibi facultatem comparavit, quâ societates hominum, utut volet, afficere queat: iniquiore hâc in parte conditione sit oportet,* ὃς οὐ προσελελέσθη τῷ κύκλῳ, *qui neq́ liberalium disciplinarũ circulo initiatus est, nec Musarum orgia celebravit.* Quas autem hic ἐν κύκλῳ disciplinas vocat, non multò ante προπαιδεύματα vocaverat, inter ea Rhetoricam pariter ac Poëticam recensens. Dicebantur autem disciplinæ istæ ἐγκύκλιοι, quod *vulgares* essent, & parabiles etiam iis, qui accuratam scientiam non quærebant, neq; totos se studiis Philosophicis addixerant. Unde & *Galenus* multis in locis institutionem, quæ in his fiebat artibus, παίδευσιν *communem* nominat *& vulgarem Græcorum.* Et *Dionysius Halicarnass: in IV. Antiquit: Roman:* eandem παιδείαν ἐπιχώριον dicit, id est, *institutionem patriam ac consuetam* seu tritam, ac ingenuis & liberis frequentatam. Ex quibus omnibus liquet, quod cùm Aristoteli, tùm aliis Scriptoribus probatissimis ἐγκύκλιον idem sit, ac

 obvium,

obvium, quotidianum, triviale, consvetum. Quo ipso sensu & *Demosthenì* ἐγκύκλιοι λειτουργίαι veniunt, *Orat.* adversus *Leptinem.* Per illas enim nihil aliud intelligit, quàm ordinarias & vulgares actiones à Trierarchiis distinctas, quæ gravissimæ & onerosissimæ erant. Deniq; *Halicarnasseus* ἐγκύκλιον τοῦτο, ait, καὶ ἐν ἔθει ἦν ἤδη. Et *Priscianus* l: XVIII. ἐγκύκλιον ait Græcos de *parabilibus* (sic enim legendum esse videtur, non ut alii legunt, probabilibus) & *vilissimis rebus* dicere: quales quibus quotidiè utimur, esse arbitramur. Atq; hinc & *Ammonius* de *differentiis vocabulorum* pueros idoneos judicat, qui *disciplinis circularibus* imbuantur, dicens: Παῖς δὲ ὁ διὰ τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων δυνάμενος ἰέναι.

XXII. Quod si verò hoc ἐγκύκλιον demonstrat, absurdi sanè non erimus, si dicamus, *Aristotelem* per λόγους ἐγκυκλίους in 1. *Nic. V.* & 1. *de cœlo* IX. intelligere *quotidianos, obvios, vulgares sermones*, quales non solùm quotidiè in *communi vitâ* agitantur, sed qualibus etiam cùm *Aristoteles*, tùm ante illum *Philosophi* alii ἐν συνόδοις aliisq; conventibus publicis usi fuêre. Et cur non sermones, qui ἐν κύκλῳ habentur, dici possent ἐγκύκλιοι? At κύκλος apud *Græcos* scriptores interdum etiam significat multitudinem hominum, quasi in orbem collectam, ut apud *Eurip*: in *Andron:* Εἰς δ' συστάσεις κύκλους τ' ἐχώρει λαὸς οἰκήτωρ θεοῦ Sed consideremus loca ex Philosopho paulò antè citata, & mox apparebit, accommodatissimam esse hanc expositionem. Quod igitur ad primũ eorũ attinet ex *I. Ethic: V.* (III), docueratibi Philosophus, summũ bonum humanũ non consistere in voluptate: sed nec in honore: imò ne in virtute quidẽ, si ipsa καθ' ἕξιν, & non κατὰ χρῆσιν spectetur. *Videtur enim*, inquit, *evenire posse, ut dormiat, inq; tota vitâ nihil agat is, qui virtute præditus est.* Quamquam enim dormire hominem toto vitæ tempore, sit impossibile, si naturam ipsius conside-

res, ut animal est, quâ de re videndus est *Philosophus lib: de somno & vig: c:I*; *virtutis* tamen causâ id contingens est, adeò, ut, etiamsi ponas aliquem, qui virtutem adeptus sit, statim obdormiscere, & dormire totum reliquum vitæ tempus, somnus tamen non sit impediturus, quò minus is retineat virtutem. *Non autem hoc solùm*, ait, *evenire potest, sed præterea contingit, ut is, qui virtute instructus est, multis versetur in malis, fortunâq; utatur maximè adversâ, imô, ut* aliàs loquitur, *vel in Priami incidat calamitates, qualem quidem nemo unquam felicem dixerit, nisi velit* θέσιν διαφυλάττειν, hoc est, *absurdum aliquod dogma ingenij acuendi ergò tueri. Verùm*, subjungit Philosophus, de his ἱκανῶς καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις (λόγοις) εἴρηται, h.e. in sermonibus ἐν κύκλῳ habitis, non ab *Aristotele* ipso solùm, sed & ab aliis, inprimis à *Socrate*, qui, cum ex Physicâ contemplatione parùm utilitatis ad nos redire videret, ad moralem θεωρίαν animum deflectebat, deq; beatâ vitâ, aliisq; ad eam pertinentibus, frequenter sermonem faciebat, ἐπί τε τῶν ἐργαστηρίων καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, *in officinis, & in concione*, sive *in publico*, ut de eo testatur *Diogen: Laërt: in vitâ ejus lib: II.* Ad hujusmodi itaq; sermones provocat *Philosophus* dicto loco. Neq; ad alios fortè in altero isto ex I. *de cælo c: IX* text: 100, si modò per ἐγκύκλια φιλοσοφήματα ibi intelligi possũt ἐγκύκλιοι λόγοι, prout hi idẽ significãt quod ἐξωτερικοί. Hâc enim de re dubitant nõnulli, quoniam φιλοσόφημα apud Aristotelem aliàs idem est, quod *demõstrativus syllogismus*, sicut videre est in *IIX. Top: c: XI. §. 16.* At ἐγκύκλια, ut æquivalent τοῖς ἐξωτερικοῖς, sunt τὰ κοινὰ καὶ διὰ ἐνδόξων περαινόμενα, ἀλλὰ μὴ ἀποδεικτικά, quæ *Simplicii* verba sũt ex *Cõm: in IV. Phys.* Unde cõcludunt τὰ ἐγκύκλια φιλοσοφήματα *c. l.* omninò aliud quid significare, quàm ἐξωτερικοὺς λόγους, nempe philosophemata, quæ sint de orbibus cœli encycliis s.

 rotur dis-

rotundis, unde omnia, quæ vivunt in terris, hauriunt vitam. *Simplicius* tamen, ut vidimus n: XIX, quin jam ante eum *Alexander*, aliiq; non infimi ordinis Interpretes, *ἐγκύκλια φιλοσοφήματα ἐξωτερικὸς λόγους* interpretantur, neq; cur nos ab iis recedamus, causam ſtringentem videmus ullam. Neq; enim ſemper *φιλοσόφημα* apud *Græcos Scriptores* idem eſt, quod ſyllogiſmus demonſtrativus, ſed aliquando etiam idem, quod commentatio aut disſertatio, quæ de rebus inſtituitur pertinentibus ad *Philoſophiam*. Quô ſenſu voce *Clemens Alex*: uſus eſſe videtur in *II. Stromat*: non multùm ab initio, qvum ait: *Ἔφαμεν δὲ πολλάκις ἤδη μήτε μεμελετηκέναι, μήτε μὴν ἐπιτηδεύειν ἑλληνίζειν. ἱκανὸν γὰρ δὴ τοῦτο, ἀποδημαγωγεῖν τῆς ἀληθείας τοὺς πολλούς. τὸ δὲ τῷ ὄντι φιλοσόφημα, οὐκ εἰς τὴν γλῶσσαν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν γνώμην ὀνήσει τοὺς ἐπαΐοντας*, *Sæpè diximus, neq; nos, ut Græci eſſemus exercuiſſe, neq; in eo ſtudium ponere. Hoc enim ſufficit ad multos populari quâdam perſvaſione à veritate abducendos. At commentatio, quæ verè Philoſophica eſt, non in lingvâ, ſed in mente juvabit eos, qui audierint.* Quod ſi vocem hanc eundem ſenſum & in I. *de cœlo* IX obtinere, *ἐγκύκλιον* autem eandem, quam n: XIX. habebat, & hic habere dicamus ſignificationem, non adeò procul à veritate aberraverimus, potiùs id dixerimus, quod menti *Ariſtotelis* maximè conſentaneum ſit & conforme. Oſtendit enim iſto loco, *extra cœlum dari viventia intellectiva, quæ totum gubernent mundum, nullisq; ſint obnoxia mutationibus, & extra locum, extra tempus conſtituta, atq; vitam habeant in æternitate optimam & ſufficientiſſimam.* Et mox addit, *conſentaneum hoc eſſe iis, qui ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις φιλοσοφήμασι περὶ τὰ θεῖα haberētur, ſermonibus, quibus crebrò inculcetur, quòd divinum omne ſit immutabile, primum ac ſupremum.* Ex hoc enim ſequi, id, *quod*

divi-

divinum est, nihil habere mali, quod à se abjicere possit per motum: neque posse acquirere melius aliquod, cum sit primum ac supremum, adeoq; prius aliquod & superius se, aut melius non habeat. Ubi si per ἐγκύκλια φιλοσοφήματα intelligimus dissertationes, quæ de rebus *Philosophicis* habentur ἐν κύκλῳ, id est, *coram multitudine hominum in orbem quasi collectâ*, planus est sensus verborum. Dubium namq; non est, *Aristotelem*, aliosq; sapiētes in suis ad populum sermonibus crebrò huic quoq; inculcasse, quod immutabilia, prima ac suprema sint τὰ θεῖα, nihil superius agnoscentia. Neq; *Simplicius Aristotelem* aliter intellexit. Sic enim ille in *Comm:* Ἐγκύκλια δὲ φιλοσοφήματα καλεῖ τὰ κατὰ τάξιν ἀπ' ἀρχῆς, τοῖς πολλοῖς προτιθέμενα, ἅπερ καὶ ἐξωτερικὰ καλεῖν εἴωθεν, *Encyclia autem Philosophemata vocat ea, quæ secundum ordinem à principio multis proponuntur, quæ aliàs exoterica vocare consuevit. Simplicio* consentiunt, qui ἐγκύκλια φιλοσοφήματα vertunt *disputationes circulares, quæ coram confusa multitudine habentur*. Item, *qui vulgares, aut externas*. Nisi forsan hi per *vulgaria & externa* φιλοσοφήματα intelligant *dissertationes, quas vulgus ipsum de rebus Philosophicis habere* solet. Nam & vulgus res Philosophicas tractat, etsi non φιλοσόφως; æquè, ut pueri Grammatica tractant, etsi non γραμματικῶς, *II. Ethic. c: III.* Sic de nive, ventis, aqua, aëre, grandine, typhone, prestere, & id genus aliis, quotidiè disserit vulgus, licet non accommodatè ad τρόπον ἐπιστήμης, quem Physica h. e. naturalis scientia observat. Quapropter nonnulli talia & hac de causâ in *Meteor:* ἐγκύκλια dicta esse arbitrantur, quod quæstiones de his quotidiè fermè recurrant, & inter vulgus agitentur. Sed & de Diis non pauca in quotidianâ vitâ dicuntur, & multa quidem satis benè, naturâ duce, quibus & Philosophus uti possit. Atq; sic verba Ari-

 stotelis,

ſtotelis ex I de cœlo intellexit Themiſtius. Sic enim ille in Paraphraſi ad ea ex translatione Moyſis Alatini, Medici Hebræi: *Perſæpè in vulgi plebisq; de rebus divinis diſputationibus exponitur, omnino conſentaneum eſſe, in omnino, quod primum eſt & extremum, ut divinum ſit, nullamq; mutationem conſequatur.* Deniq; ἐγκυκλίους quos aliàs dicit λόγους, in I. de *Anima c: IV.* vocat λόγους ἐν κοινῷ γιγνομένους, ubi quod intelligi poſſint αἱ ἄγραφοι αὐτοῦ συνουσίαι πρὸς τοὺς ἑτέρους, calculo ſuo confirmat *Joannes Grammaticus*, aliàs Φιλόπονος dictus, in *Comm: iſtius loci.*

XXIII. Dices: Eſto; poſſint intelligi per λόγους ἐξωτερικοὺς ſermones πρὸς τοὺς ἔξωθεν à Philoſophis habiti, id tamen non eſt veriſimile, *Ariſtotelem*, vel aliquo ſaltem *cc: ll:* intellexiſſe per eos ſermones ipſimet vulgo frequentatos. Indignum enim omninò videtur tanto *Philoſopho*, provocare ad vulgi conſenſum, cum is ſine ratione huic aut iſti ſententiæ adhæreat, & ob id non ſit dignus, cujus habeatur ratio in Philoſophiâ. Verum noſſe hic oportet, quod vulgi nomine non ſolùm indigitetur promiſcua & ignobilis hominum de plebe multitudo; quæ propriè vulgus dicitur, voce à volvendo deductâ, quod ſtultè huc atq; illùc volvatur, ut Virgilius ait: *Sævitq; animis ignobile vulgus:* ſed & eodem veniant Philoſophis elegantes iſti ac politiores, qui in rebus agendis verſantur, myſteriorum interim, quæ in ſecretioribus ἀκροάσεσι aperiuntur genuinis ſcientiarum auditoribus, capaces non ſunt. *Vulgum*, ait *Seneca lib:* de *vitâ beatâ, tàm clamydatos, quàm coronam voco.* Sic enim vulgò legitur. Pro quo rectius *Lipſius* in *Electis lib: I. c: XIII: Vulgum tàm candidatos voco, quàm coloratos.* Inter cives enim Romanos honeſtiores, & qui non è fece plebis, veſte *albâ* incedebant, inter

quos

quos illi quoq; numerabantur, qui Senatorii aut equestris ordinis erant. Alii autem ex infimâ plebe *pullati* erant seu, ut *Seneca* loquitur, *colorati*, sic dicti à vestium colore. *Quintilianus pullatum circulum* vocat. *Plinius* secundus *sordidos & pullatos*. Hos igitur omnes vulgi nomine complectitur *Seneca*, & Philosophi alii cum illo. Quis verò dixerit, candidatorum illorum nullam prorsus rationem habendam esse? in primis & in iis, quæ ad *Politicam* pertinent, in quâ Philosophus ut plurimum (nam *Ethica* πολιτικῆς πραγματείας pars est, *1. M. M.* 1,) raro in aliis scientiis meminit τῶν ἐξωτερικῶν λόγων. Sunt enim & illi *quadantenus eruditi*, neq; παντάπασιν ἀπαίδευτοι, ut *Strabo* loquebatur n: XX, quippe informati in disciplinâ, quam ἐγκύκλιον supra ex veteribus nominabamus, ideoq; etiam *Philosophis* non despiciendi. Ut taceamus, ne eorum quidem, qui ex vulgo seu infimâ plebe sunt, judicium prorsus repudiandum esse, etiam, cum de veritate sermo agitatur. Omnes enim homines quadantenus, naturâ duce, verum attingunt. οἱ ἄνθρωποι, ait *Arist:* in *I. Rhet: c: I.* πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας, *Homines naturâ idonei facti sunt ad id, quod verum est, & plerumq; veritatem consequuntur.* Quod etiam *Polybius* testatur circa finem *lib: XIII*, cum inquit: *Et mihi videtur maxima Deorum, natura, hominibus ostendisse veritatem, & maximam illi potestatem dedisse. Omnibus namq; ipsam oppugnantibus, & quibuscunq;, quæ fidem faciunt, cum falso conjungentibus, nescio, quo pacto ipsa per se,* δι᾽ αὐτῆς, *in animos hominum ingrediatur: & interdum quidem statim ostendit vim suam, interdum verò diu obtenebrata, tandem ipsa suo Marte vincit, & debellat falsum.* Unde & ἀλήθεια Græcis dicta videtur ipsa veritas, ὡς τὸ μὴ λῆθον, *quod non lateat*, sitq; omnibus nota.

nota. Ἔχει γὰρ, ait iterū Philoſophus, ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. ἐξ ὧν ἀναγκαῖον δεικνύναι πῶς περὶ αὐτῶν, *Reſidet penes omnes aliqua veritatis confeſſio, qua noſtris confirmandis queat adduci*, in *I. Eud: VI.* Et certè negari non poteſt, magnum inde veritati accedere lumen, ſi omnes homines, non docti ſolùm, ſed & indocti, conſentiant in illam. Argumento enim id eſt, ipſam naturam quodammodò mentibus hominum ejus notionem indidiſſe. Ideò veriſſima eſſe judicantur *axiomata communia*, quippe καθ' ἃ οὐ διαφερόμεθα, ἀλλ' ὁμοδοξοῦμεν ἀλλήλοις οἱ ἄνθρωποι, ut loquitur *Simplicius in c: XXXIII. Enchirid. Epicteti, in quibus non aliud, ſed idem ſentimus omnes, ut bonum ab omnibus appeti: æquale nec ſuperare, nec ſuperari: bis duo eſſe quatuor &c.* Unde & κοιναὶ ἔννοιαι *Græcis* dicuntur, *Ariſtoteli* κοιναὶ δόξαι, ἐξ ὧν ἅπαντες δεικνύουσιν, *III. Met: II.* Inprimis autem in Practicis haud omninò negligendæ ſunt opiniones, quas vulgus de rebus habet; non quidem, quaſi hæc regula ſit, ſecundum quam judicare oporteat de iſtiusmodi rebus (hîc enim obſervandum potius, quod *Baſilius* alicubi præclarè monet, οὐκ εἶναι ὃ μᾶλλον φυλακτέον εἴη τῷ σωφρονοῦντι, τοῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου. ὥστε κἂν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδοξεῖν καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ δέῃ, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παρακινεῖν, *Nihil æquè commodum eſt cordato viro, atq; illud, ne vitæ ſuæ rationem ad popularem opinionem accommodet, & quid vulgus ſentiat, circumſpectet. Rectam enim rationem vitæ ducem ſtatuere convenit, & ita ſequi, ut etſi omnibus mortalibus refragandum, ſi exiſtimatio, ſi vita in diſcrimen adducenda ſit pro honeſtatis defenſione, tamen de rectâ ſententiâ nullo modo depellatur*): ſed quoniam veritatis tanta vis eſt, ut aliquando etiam vulgo ſermonem

monem extorqueat, unde argumentum saltem probabile Practicus Philosophus petere possit ad ipsius veritatis defensionem. Rectè *Plutarchus Orat: I. de fortunâ Alexandri in fin:* Καίτοι κρίσεις μὲν ὀρθὰς πᾶσιν ἐνυπάρχειν ἀνθρώποις νομίζομεν, ἡ γὰρ φύσις ἀγωγός ἐστιν ἀφ' ἑαυτῆς πρὸς τὸ καλόν. οἱ δὲ φιλόσοφοι τῶν πολλῶν διαφέρουσι, τῷ τὰς κρίσεις ἔχειν ἐρρωμένας παρὰ τὰ δεινὰ καὶ πεπηγυίας, *Judicia autem recta omnibus hominibus putamus inesse, quod natura ultrò ad honestam ducat. Philosophi autem in eo præstant vulgo, quod judicia habeant rebus adversis incidentibus firma & roborata.* Inde *Philosophus*, postquam in *I. Eth:* de naturâ felicitatis *Practica* non pauca ex propriâ sententiâ disputasset, satis se fecisse suscepto muneri non putavit, nisi eâdem de re ex iis quoq; quæ communiter de ipsâ dicuntur, aliqua afferret. Sic enim ipse in *I. eorum IIX:* Σκεπτέον περὶ αὐτῆς οὐ μόνον ἐκ τοῦ συμπεράσματος, καὶ ἐξ ὧν λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ αὐτῆς. τῷ μὲν γὰρ ἀληθεῖ πάντα συνᾴδει τὰ ὑπάρχοντα. τῷ δὲ ψευδεῖ, ταχὺ διαφωνεῖ τἀληθές. Quæ verba hunc habent sensum: *Investiganda est natura felicitatis non ex conclusione modò* hoc est, ex eâ illius definitione, quam modò attulimus, & ex principiis, *ex quibus illa effecta est* (Sic enim Philosophum interpretatur *Eustrat:* in Comm: scribens: Φησὶ νῦν σκεπτέον περὶ αὐτῆς οὐ μόνον ἐκ τοῦ συμπεράσματος, ὁ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ ὅρος ἐστί. ἐξ ὧν ὁ λόγος. τουτέστιν ἐκ τῶν προτάσεων, ἐξ ὧν ἡ περὶ αὐτοῦ δεῖξις συντίθεται:) *verum etiam ex iis, quæ de eâ dici solent ab aliis,* non Philosophis solùm, sed & ἑτέροις πολλοῖς, quod iterum addit *Eustratius. Nam si reperiamus, ea convenire cum definitione à nobis traditâ, magno id argumento erit, eam veram esse. Vera enim veris consentiunt: falsis discrepant.* Et in *I. Eud: VI.* ait: *Operam navare oportet, ut his fidem faciamus per rationes, adhibitis*

tamen unà testimoniis, & exemplis evidentibus. κράτιστον μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους φαίνεσθαι συνομολογοῦντας τοῖς ῥηθησομένοις, *Potentissima enim probatio est, si ostendi queat, omnes homines in id, quod dicimus, consentire.* τὰ γὰρ κοινῇ φαινόμενα πιστὰ, ut *Heraclitus* dicebat, *quæ communiter ita videntur, fide digna sunt. Multum*, ait & *Seneca Epist: CXVII*, quæ tertia est *lib: XXI, dare solemus præsumptioni* (anticipatæ opinioni, προλήψει) *omnium hominum. Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri: tanquam* Deos *esse inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio insita est: nec ulla gens usquam est adeò extra leges moresq; projecta, ut non aliquos* Deos *credat. Cum de animarum æternitate disserimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium* (æthera, quod ex VV. CC. addit *Pincianus.*) Taceo etiam, quòd *Philosophus* aliquando ad λόγους ἐξωτερικοὺς, seu vulgi sermones, provocet, cum de vocis alicujus significatione ipsi sermo est, v.gr. vocum ποιεῖν & πράττειν, VI. *Ethic*: *IV.* In tali autem casu quidni etiam sapienti liceret provocare ad consensum vulgi? *Usu* enim valent nomina, sicut nummi, neque etiam *Philosopho* semper integrum est παραβαίνειν τὴν κειμένην λέξιν, *discedere à receptâ & usitatâ loquendi ratione, II. Topic: c: I. §. V.* Et ταῖς ὀνομασίαις τὰ πράγματα προσαγορευτέον, καθάπερ οἱ πολλοὶ, *iis nominibus res sunt appellandæ, quibus vulgus utitur*, II. Top. II. §. 5. VI. IX §. ult. Deniq; sufficit nobis ostẽdisse, quod per λόγους ἐξωτερικοὺς in locis *n: V.* citatis non necessariò peculiares libri intelligendi sint, sed quòd commodè per λόγους *sermones*, (quæ & propria est vocis significatio) intelligi queant, sive eos interpreteris sermones τῶν ἔξωθεν, sive sermones πρὸς τοὺς ἔξωθεν. Utrumvis enim dicas, significabis, tibi

saltem

ſaltem alteram noſtram dictorum Ariſtotelis locorum non diſplicere expoſitionem.

XXIV. Nihilominus antiquisſima, ut vidimus, eſt diſtributio librorum *Ariſtotelis* in *Exotericos* & *Acromaticos*. Neq; enim *Gellius* ſolùm, *Lucianus*, *Plutarchus*, aliiq; quàm plurimi, qui hos ſecuti ſunt, cùm *Græci*, tùm *Romani* ſcriptores eam ſcriptis uſurparunt; ſed *Strabo* etiam & *Cicero*, qui hos omnes ætate ſuperarunt, eandem ſine dubio indigitârunt verbis n. I. & II. adductis, licet neuter ibi expreſſè *Ariſtotelis* faciat mentionem. Quinimò poſterior hic alio loco & *Ariſtotelis* nomen expresſit, nempè *lib: IV. Epiſtol: XV ad Atticum*, ad hunc ſcribẽs modum: *In ſingulis libris utor procemiis, ut Ariſtoteles in eis, quos ἐξωτερικοὺς vocat*: procemiis, puta, extrinſecus petitis. *Aliàs enim Ariſtoteles etiam in Acroäticis uti ſolet exordiis, ſed connexis ac cohærentibus cùm iis rebus, de quibus explicaturus erat*. Recẽntiores inſuper nominant diſertè quædam *Philoſophi* ſcripta, quæ ipſe ad ἐξωτερικὰ συγγράμματα retulerit, ut *Dialogum* de *animâ* ad *Eudemum Cyprium* familiarem ſuum *Themiſtius* in III. de *An: text: XXXVII.* & *Simplicius* in 1 de *An: IV:* libros de *Philoſophiâ verò Philoponus* in I. de *An: t. XXVI:* Tot autem tantorumq; virorum teſtimonia in dubium vocare non audemus, imò, cum res geſtas attineat, ducimus eſſe nefas. Inprimis, cùm admodum probabile ſit, *Ariſtotelem* ſermones Exotericos, quos præſertim ἐν περιπάτῳ pomeridianis horis habuit, in ſcripta redegiſſe, eaq; perlecta & caſtigata invulgaſſe, aut ſaltem *Theophraſto* reliquiſſe, ut divulgarentur. Hoc enim in more poſitum erat *priſcis ſapientibus*, ut non tantùm ea, quæ genuinis & familiaribus diſcipulis tradere conſveverant, ſcriptis mandarent, (quæ tamen de induſtriâ obſcurabant, ut non niſi ab οἰκείοις, i. e. domeſticis

tamen unà testimoniis, & exemplis evidentibus. κράτιστον μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους φαίνεσθαι συνομολογοῦντας τοῖς ῥηθησομένοις, *Potentissima enim probatio est, si ostendi queat, omnes homines in id, quod dicimus, consentire.* τὰ γὰρ κοινῇ φαινόμενα πιστὰ, ut *Heraclitus* dicebat, *quæ communiter ita videntur, fide digna sunt. Multum*, ait & *Seneca Epist: CXVII*, quæ tertia est *lib: XXI, dare solemus præsumptioni* (anticipatæ opinioni, προλήψει) *omnium hominum. Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri: tanquam* Deos *esse inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio insita est: nec ulla gens usquam est adeò extra leges moresq; projecta, ut non aliquos* Deos *credat. Cum de animarum æternitate disserimus, non leve momentum apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut colentium* (æthera, quod ex VV. CC. addit *Pincianus.*) Taceo etiam, quòd *Philosophus* aliquando ad λόγους ἐξωτερικοὺς, seu vulgi sermones, provocet, cum de vocis alicujus significatione ipsi sermo est, v. gr. vocum ποιεῖν & πράττειν, VI. *Ethic: IV.* In tali autem casu quidni etiam sapienti liceret provocare ad consensum vulgi? *Usu* enim valent nomina, sicut nummi, neque etiam *Philosopho* semper integrum est παραβαίνειν τὴν κειμένην λέξιν, *discedere à receptâ & usitatâ loquendi ratione, II. Topic: c: I. §. V.* Et ταῖς ὀνομασίαις τὰ πράγματα προσαγορευτέον, καθάπερ οἱ πολλοὶ, *iis nominibus res sunt appellandæ, quibus vulgus utitur*, II. Top. II. §. 5. VI. IX §. ult. Deniq; sufficit nobis ostẽdisse, quod per λόγους ἐξωτερικοὺς in locis *n: V.* citatis non necessariò peculiares libri intelligendi sint, sed quòd commodè per λόγους *sermones*, (quæ & propria est vocis significatio) intelligi queant, sive eos interpreteris sermones τῶν ἔξωθεν, sive sermones πρὸς τοὺς ἔξωθεν. Utrumvis enim dicas, significabis, tibi

saltem

ſaltem alteram noſtram dictorum Ariſtotelis locorum non diſplicere expoſitionem.

XXIV. Nihilominus antiquisſima, ut vidimus, eſt diſtributio librorum *Ariſtotelis* in *Exotericos* & *Acromaticos*. Neq; enim *Gellius* ſolùm, *Lucianus*, *Plutarchus*, aliiq; quàm plurimi, qui hos ſecuti ſunt, cùm *Græci*, tùm *Romani* ſcriptores eam ſcriptis uſurparunt; ſed *Strabo* etiam & *Cicero*, qui hos omnes ætate ſuperarunt, eandem ſine dubio indigitârunt verbis n. I. & II. adductis, licet neuter ibi expreſſè *Ariſtotelis* faciat mentionem. Quinimò poſterior hic alio loco & *Ariſtotelis* nomen expresſit, nempè *lib: IV. Epiſtol: XV ad Atticum*, ad hunc ſcribēs modum: *In ſingulis libris utor proœmiis, ut Ariſtoteles in eis, quos ἐξωτερικοὺς vocat:* proœmiis, puta, extrinſecus petitis. *Aliàs enim Ariſtoteles etiam in Acroäticis uti ſolet exordiis, ſed connexis ac cohærentibus cùm iis rebus, de quibus explicaturus erat.* Reēntiores inſuper nominant diſertè quædam *Philoſophi* ſcripta, quæ ipſe ad ἐξωτερικὰ συγγράμματα retulerit, ut *Dialogum* de *animâ* ad *Eudemum Cyprium* familiarem ſuum *Themiſtius* in III. de *An: text: XXXVII.* & *Simplicius* in 1 de *An: IV: libros* de *Philoſophiâ verò Philoponus* in I. de *An: t. XXVI:* Tot autem tantorumq; virorum teſtimonia in dubium vocare non audemus, imò, cum res geſtas attineat, ducimus eſſe nefas. Inprimis, cùm admodum probabile ſit, *Ariſtotelem* ſermones Exotericos, quos præſert in ἐν περιπάτῳ pon eridianis horis habuit, in ſcripta redegiſſe, eaq; perlecta & caſtigata invulgaſſe, aut ſaltem *Theophraſto* reliquiſſe, ut divulgarentur. Hoc enim in more poſitum erat *priſcis ſapientibus*, ut non tantùm ea, quæ genuinis & familiaribus diſcipulis tradere conſveverant, ſcriptis mandarent, (quæ tamen de induſtriâ obſcurabant, ut non niſi ab οἰκείοις, i. e. domeſticis

 diſcipu-

discipulis intelligerentur,) sed & quotidianos sermones, & quidem non solùm proprios, verùm & aliorum, quorum institutione usi erant. Vera nos dicere confirmat *THALETIS Milesii*, unius ex septé *Graciæ* sapientibus, epistola, quam *Pherecydi* scriptam refert *Diogenes Laërtius lib. I. in vitâ Thaletis*. Initium ejus ita habet: Πυνθάνομαί σε πρῶτον ἰώνων μέλλειν λόγους ἀμφὶ τῶν θείων χρημάτων εἰς τοὺς Ἕλληνας φαίνειν. καὶ τάχα μὲν ἡ γνώμη τοι δικαίη, ἐς τὸ ξυνὸν καταθέσθαι γραφὴν, μᾶλλον ἢ ἐφ' ἑποιεισοῦν ἐπιτρέπειν χρῆμα εἰς οὐδὲν ὄφελος, *Audio te primum Jonum de divinis rebus apud Græcos palàm differere parare. Verùm justiore fortasſis sententiâ inter amicos ea, quæ scripſeris, leges, quàm pasſim quibuscunq; permittes, nullo illis emolumento futura.* Scripſerat autem *Pherecydes* libros, quos in vulgus edere parabât, non πραγματικῶς & ad scientiam accommodatè, quod *Thales* existimâsse videtur, sed *populariter* solùm ad vulgi ſenſum atq; intelligentiam, prætermiſſis iis, quæ *Thales* judicat, nullum emolumentum allatura eſſe populo, quòd eſſent ſupra ejus captum. Itaq; ipſe moribundus ad *Thaletem* scribit: Ἐπίσταλκα δὲ ὦν τοῖσιν οἰκιήτῃσιν, ἐπήν με καταθάψωσιν, ἐς σὲ τὴν γραφὴν ἐνέγκαι. σὺ δὲ ἢν δοκιμώσῃς σὺν τοῖς ἄλλοις σοφοῖς, οὕτω μιν φῆνον. ἢν δὲ οὐ δοκιμώσητε, μὴ φήνῃς. ἐμοὶ μὲν γὰρ οὔκω ἥνδανεν. ἔστι δὲ οὐκ ἀτρεκίη πρηγμάτων, οὐδ' ὑπισχνέομαι, ὅτ' ἀληθὲς εἰδέναι. ἅσσα δ' ἂν ἐπιλέγῃ θεολογέων, τὰ ἄλλα χρὴ νοεῖν. ἅπαντα γὰρ αἰνίσσομαι, *Mandavi quibusdam ex familiaribus, ut cum me ſepelierint, ad te perferant, quæ ſcripſi. Tu autem, ſiquidem ea probaveris cum ſapientibus reliquis, ita legenda demum trades: ſin autem improbaveris, nolito edere. Mihi certe nec dum ſatis placebant. Eſt ibi quidem non certa rerum fides, neq; enim id recepi, neq; quid ſit verum, me ſcire profeſſus ſum. Fortè quadam*

de

de Theologia reservavi: cætera intelligere oportet. Omnia enim indico potiùs, quàm aperio. Hæc in epistolâ suâ ad *Thaletem Pherecydes*, apud *Laërt:* lib. I. *in vitâ Pherecyd:* Quibus apertè profitetur, disseruisse se in scriptis, quæ post obitum suum ad *Thaletem* perferenda discipulis crediderat, de iis, quæ intelligere oportebat: at alia secretiora indicâsse potiùs, quàm aperuisse.

XXV. Hunc morem observârunt & alii *Græciæ* sapientes. De *PARMENIDE* enim testatur *Proclus* V. *Commentariorum in Parmenidem Platonis*, quòd alia ad *veritatem* scripserit, alia ad *opinionem*. Verba ejus sunt: Καὶ αὐτὸς Παρμενίδης τὰ δὲ πρὸς ἀλήθειαν ἔγραψε, τὰ δὲ πρὸς δόξαν. De *ANTISTHENE* autem Hieronymus lib: II. contra Jovinianum cap: IX. nemorat, quod *aliquos libros Philosophico genere* scripserit, *alios autem Rhetorico*, sine dubio non in gratiam eorundem, nec eâdem intentione. De *PLATONE* etiam constat ex II. ejus *Epistola* ad *Dionysium*, cum longè aliter sensisse de rebus, quàm vulgus hominum, noluisse tamen dogmata sua efferri in publicum, ne despicatui fierent non intellecta: sed ea potiùs, quæ alii sentirent, in unum collegisse; eaq; castigata & polita in publicum prodire passum esse, præsertim, quæ Socrates adhuc junior dixerat. Digna sunt verba ejus, quæ hîc legantur, inprimis, cum ad eorum quoq;, qnæ n: XII. dicta sunt, dilucidationem aliquid conferant. Ita ergò ea habent: Εὐλαβοῦ μέντοι, μήποτε ἐκπέσῃ ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπαιδεύτους. σχεδὸν γὰρ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα. οὐδ' αὖ πρὸς τοὺς εὐφυεῖς θαυμαστότερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. πολλάκις δὲ λεγόμενα καὶ ἀεὶ ἀκουόμενα καὶ πολλὰ ἔτη, μόγις ὥσπερ χρυσὸς, ἐκκαθαίρεται μετὰ πολλῆς πραγματείας ὃ δὲ θαυμαστὸν αὐτοῦ γέγονεν ἄκουσον. εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι ταῦτα ἀκηκοότες, καὶ πλείους, δυνατοὶ μὲν μα-

μαθεῖν, δυνατοὶ δὲ μνημονεῦσαι, καὶ βασανίσαντες πάντως κρῖναι γέροντες ἤδη καὶ οὐκ ἐλάττω τριάκοντα ἐτῶν ἀκοκηότες. οἱ νῦν ἄρτι σφίσι φασὶ, τὰ μὲν τότε ἀπιστότατα δόξαντα εἶναι, νῦν πιστότατα καὶ ἐναργέστατα φαίνεσθαι. ἃ δὲ τότε πιστότατα, νῦν τοὐναντίον. πρὸς ταῦτ' οὖν σκοπῶν εὐλαβοῦ μήποτέ σοι μεταμελήσῃ τῶν νῦν ἀναξίως ἐκπεσόντων. Μεγίστη δὲ φυλακὴ, τὸ μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν. οὐ γὰρ ἐστι τὰ γραφέντα, μὴ οὐκ ἐκπεσεῖν. διὰ ταῦτα οὐδὲν πώποτ' ἐγὼ περὶ τούτων γέγραφα. οὐδ' ἐστι σύγγραμμα πλάτωνος οὐδὲν, οὐδ' ἔσται. τὰ δὲ νῦν λεγόμενα, Σωκράτους ἐστι καλοῦ καὶ νέου γεγονότος, id est, *Cave, ne incidant hæc* (μυστηρικώτερα) *unquam in aures hominum disciplinæ eruditionisque expertium. Nulla enim sunt, ut mea fert opinio, quæ dicta ad populum magis ridicula videantur: neque quæ apud nobiles & generosas naturas prolata, magis mirabilia & divina. Sæpè verò dicta semperque audita & multis annis, vix tandem velut aurum cum magno labore purificantur. Nam quod in hâc re mirabile contingere consuevit, id audi. Sunt complures homines, qui ista jam audierunt: pollentes docilitate, pollentes memoriâ, in examinando & judicando solertes, provecti jam ætate, neque minus triginta annis hæc audierunt. Hi tamen affirmant, quæ auditu quondam incredibilia maximè videbantur, ea sibi nunc primum valdè credibilia videri atque perspicua: & quæ tunc probabilissima, ea nunc sibi contra videri. Hæc igitur intuens cave, ne quando te pœniteat eorum, quæ tibi indignè ac temerè nunc exciderunt. Maxima verò hujus rei custodia est, nihil scribere, sed ediscere. Nam fieri non potest, ut, quæ scripta sunt, non excidant.* Hâc *de causâ nihil ego de iis scripsi unquam, neque est Platonis opus prescriptum aliquod, neque erit. Quæ autem modò dicuntur, Socratis sunt, juvenis quidem, virtute tamen clari.* Hæc *Plato:* Cui in Scholâ, teste Laërtio in vitâ ejus, successit *SPEUSIPPUS*, qui & ipse ea, quæ probabiliter dissertarat quotidianis

dianis sermonibus, in libros conjecisse traditur, quos ὑπομνηματικοὺς διαλόγους inscripserit, quorum idem Laërtius injicit mentionem. Ὑπομνήματα enim Græci vocant, quæ Cicero pro Roscio & alii Latinorum adversaria appellant, ac nihil aliud erant, quàm libelli, in quos redigebant memoriæ causæ, quæ excidere sibi nolebant. Quo sensu vocem hanc adhibuisse videtur etiam Demosthenes Orat: II. adversus Aphobum: *Advocandi*, inquit, *mox post obitum Patris fuissent testes complures, à quibus consignari testamentum juberent, ut si quid fortè controversiæ oriretur, ad illud scriptum recurri, & omnium rerum veritas planè inveniri posset. Nunc alia quædam consignanda censuerunt, in quibus multa de relictis opibus inscripta non fuerunt*, ὑπομνήματα δ' ἄν, *nuda duntaxat adversaria* seu, ut ita loquamur, *memorialia*,, non alio fine scripta, quàm ut memoriæ subsidio essent. Unde διάλογοι ὑπομνηματικοὶ disceptationes erunt in libros memoriæ ergò relatæ. Videtur ergò omninò Speusippus in scripta redegisse eas, quas ipse cum aliis habuit, disputationes, quò memoriam ipsarum & sibi refricaret, & aliis insuper ea fortè legentibus inserviret. Sed & *Stoici* videntur habuisse aliquos quidem *exotericos* libros, alios autem *esotericos*, quibus secretior doctrina, non cum omnibus cōmunicanda, fuit comprehensa. Locus insignis hâc de re est apud *Galenum lib. III. de placitis Hipp: & Gal: Tom. I.* Oper: Οὐ μὴν προσίενται τι πάντες οἱ Στωϊκοὶ τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν, ἀλλ' ἕτερόν τι λέγεσθαί φασιν, οὐ δηλοῦσι δ' αὐτὸ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπάρχον δηλονότι καὶ ἐπιτιμῶσιν ἡμῖν εὐθέως ὡς προπετῶς ἀντιλέγουσι πρὶν γνῶναι τὸ λεγόμενον, *Neq; enim Stoici talem recipiunt expositionem, sed aliud quid dici ajunt, non patefaciunt verò ipsum, quippe quod sit aliquid eorum, quæ ad interiorem thesaurum pertinent: & reprehendunt nos, quod adeò*

præ-

præcipianter contradicamus, priusquam cognoverimus id, quod dictum est. Idem de *STOICIS*, quin non de *Stoicis* solùm, sed & *PYTHAGOREIS* & *EPICUREIS* refert *Clemens Alexandrinus* in V. *Stromat*: his verbis: Οὐ μόνοι ἄρα οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων τὰ πολλὰ ἐπεκρύπτοντο, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἐπικούρειοί φασί τινα καὶ παρ' αὐτοῖς ἀπόρρητα εἶναι, καὶ μὴ πᾶσιν ἐπιτρέπειν ἐντυγχάνειν τούτοις τοῖς γράμμασιν. ἀλλὰ καὶ Στωϊκοὶ λέγουσι Ζήνωνι τῷ πρώτῳ γέγραφθαί τινα, ἃ μὴ ῥᾳδίως φιλοσοφοῖεν, *Non soli autem Pythagorei & Plato multa occultabant, sed & Epicurei dicunt, quædam esse apud se arcana & non permittere omnibus, ut ea scripta legant. Quin etiam Stoici dicunt, à Zenone primò quædam fuisse conscripta, quæ non facilè permittunt legere discipulis, quorum non prius factum fuerit periculum, an germanè & sincere philosophentur.* Quapropter hæc erat antiquitus sapientum, quorum nomen præ cæteris clarum erat in orbe, fermè omnium cousvetudo, ut secretiorem quidem doctrinam in acroamaticis scriptis genuinis discipulis relinquerent, communia interim & ἐξωτερικὰ peculiaribus libris comprehensa in vulgus ederent, & publico usui destinârent: unde & χρειώδεις, usuales, libri illi dicti fuisse videntur, quâ de re *Proclus* videndus est in P*armenidem Platonis*. *Aristoteles* autem nemine facilè inter veteres sapientes inferior fuit, non solùm doctrinâ, sed ne studio quidem inserviendi bono posteritatis. Ideò verisimile est, ipsum quoq; præter acroämaticos libros, in quibus οἰκείως ἀκροατάς erudit, alios adhuc conscripsisse, in quos τοὺς ἔξωθεν λόγους retulerit, inprimis cum tot tantæq; auctoritatis scriptores hoc ipsum tâm dilucidè testentur. Unde autem horum librorum petendum sit discrimen, in id nunc porrò inquirendum est; nondum enim satis constat.

XXVI.

XXVI. Id quidem ex dictis jam liquidò apparet, errare eos, qui libros *exotericos* dictos esse volunt τὺς ἐκδεδομένυς, hoc est, *editos: acroämaticos* autem *non foràs datos*. Hoc enim prorsus non congruit iis, quæ ex *Gellio* & *Plutarcho* supra recitavimus, quippe qui referunt, & quidem ex *Andronico Philosophico*, qui, teste *Ammonio in lib. de Interp.* undecimus fuit ab *Aristotele*, & primus *Aristotelis libros εἰς πραγματείας* distribuit, auctore *Porphyrio* in *vitâ Plotini*, *Alexandrum Regem* conquestum, quod Aristoteles acromaticas disciplinas, quibus ab eo eruditus fuerat, libris foràs editis invulgâsset. Sed & eos in errore versari exsupra narratis, apparet, quibus *exoterici* libri idem sunt, quod *extranei*, hoc est, extra πραγματείαν istam, in quâ citantur, constituti, ita ut v. gr. libri τῶν μετὰ φυσικά, itemq; libri de animâ sint ἐξωτερικοὶ in *Ethicâ* πραγματείᾳ, sub quo nomine & citari eos à *Philosopho* asserunt, posteriores quidem in I. *Ethic. cap. XIII.* priores autem in I. *Eud: VIII.* Nam si ita se res haberet, jam non alii libri ἐξωτερικοὶ, alii ἀκροαματικοὶ essent, sed iidem pro diverso respectu nunc ἐξωτερικοὶ, nunc ἀκροαματικοὶ dicerentur. Quod rursus non congruit iis, quæ de libris *exotericis* & *acroämaticis* referunt *Gellius*, *Plutarchus*, *Cicero*, *Galenus*, aliiq; ex veteribus, à quorũ testimonio hic nobis est standum. Ex eorum namq; verbis, quæ suis locis adduximus, nimis clarum est, non τῷ λόγῳ, sed τῷ πράγματι libris his intercedere discrimen. Aliunde itaq; discrimen eorum erit petendum. Et quidem ex eodem fonte sine dubio, ex quo petitur discrimen inter ἐξωτερικὰς & ἀκροατικὰς λόγυς. Hos enim acroämaticis, istos exotericis Philosophus complexus est scriptis. Quod & inprimis perspicuè ex testimonio *Gellii* cõstat. Postquã enim dixerat, *Aristotelem* commẽtationum suarum, quas discipulis tradidisset, duas habu-

isse species, alias ἐξωτερικάς, alias ἀκροαματικάς, tandem subjungit: *Librosq; suos earum rerum omnium commentarios seorsum divisit, ut alii ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί*. Quodnam autē inter istos λόγους discrimen sit, id confusè quidem adumbratum est supra §. *IIX*. & seqq:, nunc verò enucleatiùs est explicādum, ùt sub distinctiore appareat formâ. Qui enim accuratè rem aliquam pertractare volunt, eos imitari oportet pictores, qui primùm effigiem quamdam adumbrant & delineant (rudis hæc & inchoata futuri operis in picturis delineatio ὑπογραφὴ diciturcui in statuariorum, plastrarum, similiumq; artificum operibus respondet τύπος) dehinc penicillum per easdem lineas denuò ducunt, omniaq; accuratiùs distingunt. Vid: *Philoponus* in *I. Physi: c.I.*

XXVII. Solet autē variis à rebus peti discrimē τῶν λόγων; inprimis tamē à quatuor sequētibus his. Nempe initiò à *materiâ*. Pro hujus enim varietate alius est λόγος de DEO & rebus divinis, alius de rebus naturalibus, alius de moralibus, & sic deinceps. Deinde à *fine*. Porrò à *modo considerādi*. Deniq; & à λέξει s. *genere dictionis*. Spectemus itaq; principio *materiam subjectā* sermonum acroamaticorū, & videamus, sitne eadem & exotericorum, an diversa, hinc initio sumpto. Extra controversiam positum est, sermones ἀκροαματικοὺς veterum *Philosophorum* non de quâvis re aut disciplinâ quâvis fuisse susceptos, sed de iis, quæ ad summam hominis beatitudinem aliquid conferrent. Eò enim dirigebant cuncta sapientissimi hominis; ut auditores suos DEO similes efficerent, id est beatos: unde & *Philosophiæ finem* statuebant εὐδαιμονίαν, vel ὁμοίωσιν *cum DEO*, sicut de *Platone* & *Zenone* testatur *Clemens Alexandrinus*, de isto quidem eo, quem n. VI. notavimus, loco: de utroq; autem in *V.* Strom: scribens:

οἱ

Ο' μὲν Στωϊκοὶ, τὸ τέλος τῆς φιλοσοφίας, τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν, εἰρήκασι. Πλάτων δὲ, ὁμοίωσιν Θεῷ. Ζήνων δὲ ὁ Στωϊκὸς παρὰ Πλάτωνος λαβὼν, *Stoici quidem dixerunt, finem Philosophiæ esse secundum naturam vivere*(hoc autē juxta illos est idem, quod beatum esse, de quo vid: *Cicero in IV. de finibus*, & *Seneca lib: de vitâ beatâ* c. IIX.) *Plato autem DEO assimilari: & Zeno Stoicus qui id accepit à Platone*. Idem de posteriori hoc docet etiā *Justinus* in *Dialogo cum Tryphone*. Non ex *Platonis* autem solùm, sed & *Aristotelis* mente *Ammonius* præfat: in Isagogem Pophyrii *Philosophiam* dicit esse ὁμοίωσιν Θεῷ, κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ, *similitudinem Dei, quatenus scilicet illa homini possibilis existit*. Et præfat: in lib: Categ: ὕλην, *materiam*, Philosophiæ dicit esse τὰ πράγματα, τέλος autem s. *finem* πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοίωσιν, *similitudinem Dei*. Ex disciplinis autem, quæ aliquid conferunt ad beatitudinem hominis, aliæ *principales* sunt, aliæ *organicæ* s. ministræ, siquidem communem sequamur divisionem. Illæ rursus dividuntur in *Theoreticas* & *Practicas*. Ex quibus *Theoreticæ* finem sibi propositum habent θεωρίας: suntq; numero tres, ut docet Arist: in VI. Met: c. I, *Mathematica* scilicet, quæ circa quantitatem, tàm continuam, quàm discretam occupata est: *Physica*, quæ considerat substantias mobiles, earumq; affectiones, motus, generationes, corruptiones &c: & *Metaphysica*, quæ omnium rerum primas & universalissimas caussas venatur, DEIq; summam majestatem, quantum ingenii humani viribus licet, scrutatur & contemplatur, in quâ contemplatione summa hominis perfectio sita est, non quidem, quatenus homo est, sed ᾗ θεῖόν τι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει, *quatenus divinum quid ipsi inest*, X. *Ethic*. VII. Ad eam autem confert rerum naturalium notitia, uti ad hanc cognitio earum rerum, quæ in *Mathematicâ* pertractantur, ut monet etiam *Ptolemæus lib. I. Almag: c. I. Practicarum* porrò scien-

tiarum ἐνέργεια quidem, similiter ut *Theoreticarum*, θεωρία, *contemplatio*, est, in eâ tamen non subsistunt, sed ultrà tendunt, nempe ad actionem instituendam juxta istiusmodi θεωρίαν, quam pro fine habent II. Ethic: II. Earum duæ sunt species. Prima vocatur *Politica*, cujus altera pars *Ethica* est, quæ aliàs dicitur πολιτικὴ περὶ τὰ ἤθη, *I.Rhet*:IV.*I.M.M.I.*& quærit, quâ in re versetur *beatitudo humana*, sive ea, quæ homini, quà homo est, convenit, docetq;, eam versari in exercitio virtutum continuato, neq; actione contrariâ interrupto: altera est *Politica* καθ' ἐξοχὴν sic dicta, quæ ostendit, quomodo felicitas in Ethicis declarata in rempublicam inferri possit. Secunda species *Practicarum* disciplinarum appellatur *Oeconomica*, quæ explicat, quomodo domus optimè sit constituenda & administranda, quodq; sit officium mariti & uxoris, parentum & liberorum, domini & servi, ex quibus domestica societas conflata est. Vid:*I.Oec: c.I. I.Polit*:*VII*. Deniq; sunt aliquæ disciplinæ *ministræ s. organicæ*, quæ ad μέθοδον pertinent, cujus ope cùm in *Theoreticis*, tùm in *Practicis* rebus dexterius versamur. Tales sunt *Analytica* & Dialectica, cui ἀντίστροφος καὶ ὁμοίωμα est Rhetorica, I.Rhet:I. & IV. Alio nomine vocantur *Logica*, sicut primi generis disciplinæ dicuntur *Physica*, secundi autem *Ethica*. Quæ appellationes, si *Eusebio* credimus, jam à *Platone* fuerunt usurpatæ. Refert enim is in XI. *de præpar.Evang*:II. *Platonem Philosophicas scientias in* P*hysicas, Ethicas* & *Logicas divisisse*. Eamq; divisionem & *Cicero* retinuit in lib: *de Orat*: aliiq; è *Stoâ* oriundi, teste P*lutarcho* I. de *plac*: P*hilos*: I. Ex quibus sequitur, λόγον quoq;, quem ἀκεφαλικὸν dicebamus, h.e. accommodatum ad P*hilosophicas disciplinas*, viam ad beatitudinem faciliorem reddentes, ratione *materiæ* esse tripartitum, nempe φυσικὸν, de rebus

natu-

naturalibus, item de DEO & divinis &c: ἠθικὸν, de rebus sub actionem cadentibus: & λογικὸν, de iis, quæ ad tractationem istarum rerum aptam conducunt. Affert *divisionem* hanc ex *Stoicorum* sententiâ *Diog: Laërt: in vitâ Zenonis lib: VII:* Τριμερῆ, inquit, φασὶν (οἱ Στωϊκοὶ) εἶναι τὸν κτ̃ φιλοσοφίαν λόγον. εἶναι γὰρ αὐτοῦ τὸ μέν τι, φυσικόν. τὸ δὲ, ἠθικόν. τὸ δὲ λογικόν, *Tripartitum esse dicunt* Stoici *sermonem secundum Philosophiam, & alium quidem esse Physicum, alium Ethicum, alium Logicum.* Ex quibus φυσικὸν μέρος, ut idem ait in *Proœmio*, est περὶ κόσμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. ἠθικὸν δὲ, τὸ περὶ βίου καὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς. λογικὸν δὲ, τὸ ἀμφοτέρων τοὺς λόγους πρεσβεῦον, h. e. *Physicus sermo est de mundo & iis, quæ sunt in mundo: Ethicus est de vitâ & iis, quæ ad nos pertinent: Logicus autem ambarum partium affert rationes.* Jam verò de his omnibus etiam ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς actum fuisse videtur λόγοις, v. gr. de *DEO*, ut patet ex I. de *Cælo IX*: de *animâ* ex I. Ethic. ult.: de *Ideis* ex I *Eud*: IIX, XIII. *Met*: I: de *flumine*, *grandine*, *prestere*, *typhone* & similibus aliis, I. *Meteor*. I: de *virtute* item & *vitâ beatâ*, I. *Eth*. IV. *VII. Polit*: I: de variis *principatus modis*, III. *Polit: IV*: deniq; de Sophistarum strophis, ut apparet ex verbis *Gellij* suprà à nobis citatis, quarum consideratio ad *Dialecticam* pertinet πραγματείαν. Atq; hinc & problemata, de quibus ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς disseritur λόγοις, in *Physica*, *Ethica* & *Logica* dividuntur I. *Topic. XIV.* Et cùm eadem sit materia subjecta librorum, quæ sermonum exotericorum, in libris quoq; his res non solùm morales, sed naturales quoq; atq; Logicas verisimile est fuisse consideratas. Imò non verisimile solùm, sed planè verum, si credimus plerisq;. Egit enim in illis *Philosophus* v. gr. de *animâ*, ut in *Dialogo de animâ* ad *Eudemum Cyprium*, cujus mentionem faciunt *Auctores* supra citati, & præter hos

tiarum ἐνέργεια quidem, similiter ut *Theoreticarum*, θεωρία, *contemplatio*, est, in eâ tamen non subsistunt, sed ultrà tendunt, nempe ad actionem instituendam juxta istiusmodi θεωρίαν, quam pro fine habent II. Ethic: II. Earum duæ sunt species. Prima vocatur *Politica*, cujus altera pars *Ethica* est, quæ aliàs dicitur πολιτικὴ περὶ τὰ ἤθη, *I. Rhet*: IV. *I. M. M. I.* & quærit, quâ in re versetur *beatitudo humana*, sive ea, quæ homini, quà homo est, convenit, docetq;, eam versari in exercitio virtutum continuato, neq; actione contrariâ interrupto: altera est *Politica* κατ' ἐξοχὴν sic dicta, quæ ostendit, quomodò felicitas in Ethicis declarata in rempublicam inferri possit. Secunda species *Practicarum* disciplinarum appellatur *Oeconomica*, quæ explicat, quomodo domus optimè sit constituenda & administranda, quodq; sit officium mariti & uxoris, parentum & liberorum, domini & servi, ex quibus domestica societas conflata est. Vid: *I. Oec: c. I. I. Polit: VII.* Deniq; sunt aliquæ disciplinæ *ministræ s. organicæ*, quæ ad μέθοδον pertinent, cujus ope cùm in *Theoreticis*, tùm in *Practicis* rebus dexterius versamur. Tales sunt *Analytica* & *Dialectica*, cui ἀντίστροφος καὶ ὁμοίωμα est Rhetorica, I. Rhet. I. & IV. Alio nomine vocantur *Logica*, sicut primi generis disciplinæ dicuntur *Physica*, secundi autem *Ethica*. Quæ appellationes, si *Eusebio* credimus, jam à *Platone* fuerunt usurpatæ. Refert enim is in XI. *de præpar. Evang*: II. *Platonem Philosophicas scientias in Physicas, Ethicas & Logicas divisisse.* Eamq; divisionem & *Cicero* retinuit in lib: *de Orat*: aliiq; è *Stoâ* oriundi, teste *Plutarcho* I. de *plac*: *Philos*: I. Ex quibus sequitur, λόγον quoq;, quem ἀκροαματικὸν dicebamus, h. e. accommodatum ad *Philosophicas disciplinas*, viam ad beatitudinem faciliorem reddentes, ratione *materiæ* esse tripartitum, nempe φυσικὸν, de rebus

natu-

naturalibus, item de DEO & divinis &c: ἠθικὸν, de rebus sub actionem cadentibus: & λογικὸν, de iis, quæ ad tractationem istarum rerum aptam conducunt. Affert *divisionem* hanc ex *Stoicorum* sententiâ *Diog: Laërt: in vitâ Zenonis lib: VII:* Τριμερῆ, inquit, φασὶν (οἱ Στωϊκοὶ) εἶναι τὸν κατὰ φιλοσοφίαν λόγον. εἶναι γὰρ αὐτοῦ τὸ μέν τι, φυσικόν. τὸ δὲ, ἠθικόν. τὸ δὲ λογικόν, *Tripartitum esse dicunt* Stoici *sermonem secundum Philosophiam, & alium quidem esse Physicum, alium Ethicum, alium Logicum.* Ex quibus φυσικὸν μέρος, ut idem ait in *Procemio*, est περὶ κόσμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. ἠθικὸν δὲ, τὸ περὶ βίου καὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς. λογικὸν δὲ, τὸ ἀμφοτέρων τοὺς λόγους πρεσβεῦον, h. e. *Physicus sermo est de mundo & iis, quæ sunt in mundo: Ethicus est de vitâ & iis, quæ ad nos pertinent: Logicus autem ambarum partium affert rationes.* Jam verò de his omnibus etiam ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς actum fuisse videtur λόγοις, v. gr. de *DEO*, ut patet ex I. de *Cœlo IX:* de *animâ* ex I. Ethic. ult.: de *Ideis* ex I *Eud*: IIX, XIII. *Met*: I: de *flumine*, *grandine*, *prestere*, *typhone* & similibus aliis, I. *Meteor.* I: de *virtute* item & *vitâ beatâ*, I. *Eth.* IV. *VII. Polit*: I: de variis *principatus modis*, III. *Polit: IV*: deniq; de Sophistarum strophis, ut apparet ex verbis *Gellij* suprâ à nobis citatis, quarum consideratio ad *Dialecticam* pertinet πραγματείαν. Atq; hinc & problemata, de quibus ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς disseritur λόγοις, in *Physica*, *Ethica* & *Logica* dividuntur I. *Topic. XIV.* Et cùm eadem sit materia subjecta librorum, quæ sermonum exotericorum, in libris quoq; his res non solùm morales, sed naturales quoq; atq; Logicas verisimile est fuisse consideratas. Imò non verisimile solùm, sed planè verum, si credimus plerisq;. Egit enim in illis *Philosophus* v. gr. de *animâ*, ut in *Dialogo de animâ* ad *Eudemum Cyprium*, cujus mentionem faciunt *Auctores* supra citati, & præter hos

Cicero in I. de *divinit:* & *Plutarch:* in *vitâ Dionis*, nec non in *Consolat: ad Apollonium*. In iisdem egit & de *Philosophiâ*, item de *bono aliisq; adnexis*, ut in *tribus* de *Philosophiâ libris*, quos *Vellejus* citat apud *Ciceronem* de *Naturâ Deorum*, & *Laërtius* in *vitâ Aristotelis*, in quibus summatim complexus fuit ea, quæ in sermonibus *à Platone* acceperat, itemq; *Pythagoræ* dogmata nonnulla. *Simplicius Aristotelem* ipsum per τὰ περὶ φιλοσοφίας in 1. *de An: t.* XXVI. hos intelligere libros existimat in *Côm*: cum ait: Περὶ φιλοσοφίας νῦν λέγει τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα συνουσίας. ἐν οἷς ἱστορεῖ τάς τε Πυθαγορείους, καὶ Πλατωνικὰς περὶ τῶν ὄντων δόξας. *De Philosophiâ nunc ea intelligit, quæ de bono ipso ex Platonis colloquiis memoriæ mãdavit, in quibus recenset Pythagoricas Platonicasq; de entibus opiniones.* Similia leguntur apud *Philoponum* in *Comm: ejusdem loci*. *Exotericos* autem fuisse libros hosce, vel ex solius *Ciceronis* verbis colligitur, quæ habentur in I. *de Natura* Deorum. Ait enim: *Aristoteles in tertio de Philosophiâ libro multa turbat: modò n. menti tribuit omnem divinatem, modò mundum* Deum *esse dicit, modò quendam alium præficit mundo, eiq; eas partes tribuit, ut replicatione mundi quâdam motum regat atq; tueatur: tum cœli ardorem* Deum *dicit esse, non intelligens, cœlum esse mundi partem: quem alio loco ipse designarit* Deum. At in *acroamaticis* scriptis nihil turbat *Philosophus*, sed cuncta limatè & ordine decente pertractat. *Exotericis* igitur annumerandi erunt libri isti, quos sub titulo τῶν περὶ φιλοσοφίας *Tullius* citat. Quò & προβλήματα Aristotelis pertinent, quæ ἐγκύκλια antiquitus inscripta fuisse testatur *Gellius XX. Noct: Attic c. IV.* inquibus non de *moralibus* solùm agitur rebus, ut de metu & fortitudine, temperantiâ & intemperantiâ, justitiâ, prudentiâ, &c., veluti *sect:* XXVII. XXIIX. XXIX, XXX.

XXX: sed & de *naturalibus* quam plurimis v. gr. deventis, nive, pruinâ, odoribus, saporibus, coloribus, & sexcentis aliis: imò & de re *rebus Logicis*, quò referenda sunt ista problemata: *Διὰ τί οἱ ἐριστικοὶ λόγοι γυμναστικοί εἰσι; cur in perorando homines magis gaudeant exemplis, quàm enthymematibus? cùr in ἐριστικοῖς non sit ἀδολεσχία?* de quibus agitur *sect:* XIIX: *probl:* II, III, IIX. Et hâc de causâ *Alexander Aphrodisæus* super exotericis ita scribit: Ἐν οἷς πλεῖστα περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν φυσικῶν (adde καὶ τῶν λογικῶν) ἐνδόξως λέγεται, in I. *Topic*: XIV. Ex quibus omnibus nòn malè videtur colligi, eandem fuisse *librorum Exoteritorum & Acroamaticorum materiam subjectam* v. gr. actum fuisse in utrisq; de animâ, de summo bono &c: Quod & *Cicero* satis perspicuè indicat, cum ait, *Peripateticos de summo bono non semper idem dicere videri, quod duo de eo apud illos sint librorum genera, unum populariter scriptum & ἐξωτερικὸν, alterum limatius*, locô n. l. citato. Cum igitur ex *materia* vix (quadantenus enim & hic discrimen deprehendi commodius infra, videlicet n. XXXI. significabimus) peti possit discrimen horum librorum, videamus, num ex fine fortassis queat. Quin enim ab hoc quoq; cùm sermonum, tùm librorum peti posfit discrimen aliquod, dubium planè nullum est.

XXIIX. Finis est οὗ ἕνεκα, sive *id, cujus gratiâ* II. *Phys.* III. Et II. *de An: IV*, t. 35. duplex statuitur, οὗ & ᾧ, *cujus & cui.* Ex quibus finis *cujus* dicitur id, cujus efficiendi aut acquirendi gratiâ aliquid est, aut fit: finis autem *cui* id, cui, vel in cujus gratiam efficitur, aut cui acquiri intenditur id, quod finis *cujus* nomine venit. τέλος, ait *Suidas*, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, διττόν. τὸ μὲν οὗ, τὸ δὲ ᾧ. Οἷον τῷ οἰκοδόμῳ τέλος ἐστὶ τὸ οὗ ἕνεκα ποιῆσαι σκέπασμα κωλυτικὸν ὄμβρων καὶ καυμάτων. ᾧ δὲ, ἡμῖν. τὸ δὲ γὰρ σκέπασμα ἡμῖν ποιεῖ. ἐσμὲν οὖν ἡμεῖς τῷ οἰκοδόμῳ τέλος τὸ

ὡς ᾧ, Finis & id cujus gratia est duplex, cujus, & cui. E. gr. ædificatori finis cujus quidem, est facere tectum, quod imbres & æstus arceat: at finis cui nos sumus, quippe in quorum commodum & usum tectum parat ædificator. Porrò actus medendi finis cujus est sanitas restituenda: at finis cui æger est, utpote cui sanitatem restituere vult Medicus. Duplex hic finis etiam in λόγοις conspicitur. E.g. Orationis *Rhetoricæ* finis *cujus* πίστις est, non διδασκαλικὴ scilicet, sed πιστικὴ, ut hæc distinguit *Plato* in *Gorgiâ:* at finis *cui* homo aptus ad deliberandum de iis, quæ conducunt ad benè vivendum. Huic enim oratione quippiam persvadere *Rhetor* laborat, *I. Rhet: II.* Similiter Orationis *Poëticæ* finis *cujus* est πίστις: finis *cui* autem vulgus hominum, quod rationum capax haud est, ne earum quidem, quibus deliberantes uti consveverunt, potest tamẽ fabulis, similitudinibus, rythmis, figuris & id genus aliis per imitationem adhibitis moveri. Hujus enim gratiâ inventa est *Poëtica*, quod rursus *Plato* testatur in *Gorgiâ*. Quod si nunc quis ea, quæ de λόγοις ἐξωτερικοῖς & ἀκροαματικοῖς suprà, inprimis n: XII. usq; ad XVII. dicta sunt, consideret, inveniet utrumq; eos agnoscere finẽ, sed utrinq; diversum. Et finem ὃ sermonum ἐξωτερικῶν quidem esse δόξαν, *acroamaticorum* autem *scientiam* in *Auditore* excitandam. Unde & *Acroamaticorum* librorum finis *cujus* erit *scientia*: *Exotericorum* autem *opinio* penes lectorem relinquenda. Quod concordat cum eo, quod *Arist:* in XIII. *Met:* I. ait, de *ideis esse quædam pervulgata in Exotericis* νόμου χάριν, id est, *opinionis* ergò. Etsi enim fortè de sermonibus illic ipsi sit sermo, tamen ex dictis intelligitur, eandem hactenus esse librorum, & sermonum rationem. Sed & hâc in re *Alexandrum* nobis habemus consentientem. Ait enim in loco n: *anteced:* citato, de rebus *Ethicis*

&

&Physicis πρὸς δόξαν, *ad opinionẽ accõmodatè*, agi ἔντε τῇ διαλεκτικῇ πραγματείᾳ, καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς, *in Dialecticâ pariter & Rhetoricâ, nec non Exotericis.* Jam autem non parùm *scientia* differt ab *opinione*. Scientia enim (ut saltem unicum hoc discrimen nunc attingamus) animum hominis ἀμετάπτωτον &, ut *Plato* loqui solet, τετράγωνον, reddit, quasi *quadratum*, quia semper stat sciens, neq; ullo Sophisticarum rationũ impetu dejici potest, sicut quadratũ corpus, cubus, quomodocunq; jaciatur, ita cadit, ut permaneat rectum. Quâ de causâ & ἐπιστήμη *Græcis* dicta est scientia, videlicet ἀπὸ τῆς στάσεως, *à statione & quiete*, ὅτι ἵστησιν ἡμῶν ἐν τοῖς πράγμασι τὴν ψυχὴν, ἄλλοτε ἄλλως πρότερον φερομένην, *quoniam nostram in rebus sistit mentem, quæ prius aliàs aliter ferebatur, ut Clemens* loquitur in IV. *Stromat: Stoici* quoq; apud *Stobæum* in *Eclogis Ethicis* cap: IV. scientiam definiunt κατάληψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου, *comprehensionem firmam & immutabilem ratione innixam*; item ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου, *habitum, phantasiarũ receptivum, à ratione firmitatem eam habentẽ,* ut *non possit convelli.* Eâq; tribuunt sapienti suo, quẽ habere asserunt νοῦν τέλειον, ἄκραν φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν, *mentem perfectam, prudentiam summam, scientiam opinione immunem, habitum mutationis expertem*, ut est apud *Plut:* de *Stoicorum paradoxis*. At *opinio est cognitio imbecilla*, tenuis &, ut *Aristoteles* ait in I. *Post:* XXXIII, ἀβέβαιος, *inconstans*, quæ hominem nutantem & fluctuantem reddit in cognoscendo; vel, si cum *Philopono* loqui placet, εὐκίνητον καὶ ἑτεροκίνητον, *facile ac diversimodè mobilẽ*. Quâ de causâ & *Plato* in *Menone opinionẽ* cum *statuis Dædali in aëre volitantibus ac fugacibus* comparat, *scientiam* autem *cum iisdẽ arctè ligatis.* Idemq; discrimen & *Pythagoras* videtur insinuasse,

quando *intellectum unitatis, scientiam dualitatis, opinionem* autem *ternarii* rationem subire dixit. *Intellectus* namq; *unitati* similis est, vel, quia quæ percipit, velut unum quid, consvevit apprehendere, prout scilicet è pluribus particularibus experimentis universale efformat axioma, quod scientiæ principiũ est. II. *Post:* ult: vel, quia tantùm ad principia fertur VI. *Ethic* VI: *scientia verò dualitati*, quoniam à principiis & causis ad conclusionem ita fertur, ut alteram contradictionis partem determinatè attingat, exclusâ omni prorsus dubitatione. τὸ ἐπίστασθαι enim est *cognoscere causam, propter quã res est, ejus rei causam esse, neq; eam posse se aliter habere* I. *Post.* II. VI *Ethic:* III. *Opinio* deniq; *ternariũ* exhibet, quoniam per eam intellectus à principiis opinioni hominum consentaneis ad conclusionis notitiam ita deducitur, ut alteri contradictionis parti inconcusso non adhæreat assensu, sed fluctuet & formidine prematur, sitne forte altera potiùs pars vera. Conf: & *Alcinoum* lib: *de doctrinâ Platonis* cap. IV. Sed & locus Ocelli Lucani huc pertinet ex principio libri de Universo, ubi de se ipso testatur, quod aliqua de naturâ universi assecutus fuerit τεκμηρίοις σαφέσι παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐκμαθὼν, *argumentis manifestis ab ipsâ naturâ edoctus:* alia verò δόξῃ μετὰ λόγου τὸ εἰκὸς ἀπὸ τῆς νοήσεως στοχαζόμενος, *opinione cum ratione probabile cogitatione conjectans.* Tale igitur est discrimen inter finem Exotericorum, & acroamaticorum librorum.

XXIX. Nec contradicunt his, qui *Philosophiam* aut *veritatem* asserunt finem cujus esse librorum acroamaticorum. *Philosophia* enim nihil aliud est, quàm scientia veritatis, ut est in II. *Met:* I. Conf: *Platonem* in *Theage*. Quæ & causa est, quod ipse Philosophus sermones acroamaticos λόγους κατὰ φιλοσοφίαν dicit in I. *End.* VII. *Veritas*

autem

autem quando opinioni opponitur, apud *Aristotelem* idem est, quod scientia: ut adeò apud eum in hoc negotio ferè ἰσοδυναμοῦντα sint tria isthæc, scientia, veritas & Philosophia. Unde & passim ea permutat, sicut videre est ex collatione locorũ I. *Prior:* c. XXVII, 6. II. XVI, 8. I. *Topic*: XIV, 7. I. *Post:* XIX, 4. Apud *Platonem* quoq; opponuntur sibi invicem δοξαστικὴ ἐπιστήμη καὶ ἀλήθεια, *opinatrix scientia & veritas*, in *Sophistâ*, sicut & apud *Proclum* in *Commentario*, quem in *Timæum Platonis* scripsit. Quæ tamen non ita accipienda sunt, quasi *omnis opinio falsa* sit, sicut *Xeniadem Corinthium* existimasse refert *Sextus Empiricus*. lib. VII. *adversus Dogmat. Aliter* n. *veritati opponitur* τὸ ψεῦδος, *falsũ: aliter* δόξα, *opinio*, quæ, quà talis, neq; vera, neq; falsa est, etsi quædã sit falsa, sicut Arist: in III. *Ethic: ad Nic: IV.* ait, *opinionẽ dividi* τῷ ψεύδει καὶ ἀληθεῖ, *falso & vero*. Indeq; & in VI. *Ethic:* III. itẽq; I. *Post:* ult: non eò opinionem à scientiâ sejungit, quod per scientiam semper verum, per opinionem semper falsum dicat intellectus noster, sed eò, quod per opinionem falsum dicere *possit* intellectus, per scientiã non item. Est itaq; *opinio* quædam vera, at ea propter ipsa veritas non est. *Veritati* enim nunquam subesse potest falsum: at *opinionem* nihil prohibet falsam esse: perinde ut *virtuti* nunquã accidere potest ἀταξία, at *affectui* potest, qui & τάξεως, sive *ordinis*, & ἀταξίας capax est, atq; ideò ad utrumvis oppositũ indifferenter se habet. Paucis, ipsa veritas cum certitudine juncta est, & omnẽ planè excludit dubitationẽ, sive, ut *Augustinus* ait, *falsitatem nunquam patitur* Lib. LXXXIII. *Qq. Quæst:* I. Quod & usitatus loquendi modus confirmat. Dicẽtes enim, hæc ipsa veritas est, nihil aliud innuimus, quã hoc, id, quod dicimus, usq; adeò verũ esse, ut nihil prorsus ei subsit falsi, neq; fieri possit, ut si quis assensũ præbeat, eo ipso decipiatur.

Opinio autem dubitationem, ut vidimus, non excludit. Atq; hinc & *Alexander in* 1. Topic: distinguit inter ἀληθῶς ἀληθῆ & δοξαστικῶς ἀληθῆ, quē hâc in parte sequuntur & alii inter Pihlosophos Græcos. Deniq; & Plato hinc rursum in Symposio τὰ ὀρθὰ δοξάζειν ait idem esse, quod ἄνευ τοῦ λόγου ἔχειν δοῦναι, *veri absq; certâ ratione participem esse.* A quibus non abit *Theodoretus* II. de *curandis Græcorum affectionibus*, distinguens inter στοχασμὸν & ἀλήθειαν, & addens: ὁ μὲν στοχασμὸς καὶ διαμαρτίας ἔχει πολλάς. ἡ δὲ ἀλήθεια ἐκπαιδεύειν οὐδὲν ἐναντίον ἀνέχεσθαι, *Conjectura quidem plurimis aberrat in rebus: veritas autem ita docet, ut contrarii nihil admittat.* Et diu ante ipsum *Clemens Alexandr:* I. *Strom:* ἕτερον στοχασμὸς ἀληθείας, ἕτερον ἡ ἀλήθεια. ἄλλο αὐτὸ ὄν, *Aliud conjectura veritatis est, aliud veritas: aliud similitudo, aliud idipsum, quod est.* Sed misso fine ō librorum Exotericorum & Acroamaticorum, spectemus nunc & finem ῷ eorundem.

XXX. Ex iisdem, quæ à n. XII. ad XVII. dicta sunt, quivis facilè advertit, finem ῷ sermonum ἀκροαματικῶν esse *genuinos & domesticos scientiarum auditores*, quos *Aristot:* ἀκροατὰς οἰκείους, item πεπαιδευμένους vocat in I. *Ethic:* c. I. Qui quidem soli exquisitæ istius cognitionis, qualis scientia est, capaces sunt. Unde & soli ad sermonum ἀκροαματικῶν auditiones admittebantur, cùm ab aliis sapientibus, tùm ab Aristotele ipso. Sermonum autem ἐξωτερικῶν finem ῷ esse *quemlibet promiscuè etiam de vulgo & extraneis, qui accuratioris & secretioris doctrinæ neutiquam sunt capaces.* Idem igitur de fine ῷ librorum exotericorum & acroamaticorum judicandum est, ut dicamus similiter, *Exotericos* quidem scriptos esse ad communem etiam eorum, qui exquisitam scientiam non quærunt, usum: *Acroamaticos* autem ad usum solùm πεπαιδευμένων, hoc

est,

est, *domesticorum secretioris Philosophiæ auditorum, quos &* ἀκροατὰς ἁπλῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν Græcis dici annotavimus suprà. Confirmat id calculo suo non solùm *Ammonius Hermias* in Proleg: ad lib: Categ: cum ait, quædam Aristotelis scripta dicta fuisse ἀκροαματικὰ, διὰ τὸ πρὸς γνησίους ἀκροατὰς ποιεῖσθαι τὸν λόγον, quod *in illis sermonem faciat ad genuinos & domesticos Auditores*: quædam ἐξωτερικὰ, διὰ τὸ, πρὸς τὴν τῶν πολλῶν γεγράφθαι ὠφέλειαν, *quod ad multorum utilitatem ea scripserit*: sed & *Philoponus*, hujus auditor, in *Comm:* quem scripsit in *lib: III. de animâ*, ubi docet, quinam apud *Aristotelem* sint οἱ ἐν κοινῷ λόγοι. Λέγει δὲ, inquit, ἂν τὰς ἀγράφους αὐτοῦ συνουσίας πρὸς τοὺς ἑταίρους, ἢ τὰ ἐξωτερικὰ συγγράμματα, ὧν εἰσι καὶ διάλογοι, ὡς ὁ Εὔδημος. ἅπερ διὰ τοῦτο ἐξωτερικὰ κέκληται, ὅτι οὐ πρὸ τοὺς γνησίους ἀκροατὰς ἐγράφη, ἀλλ' εἰς τὴν κοινὴν καὶ τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν, Id est, τοὺς ἐν κοινῷ λεγομένους λόγους *vocat vel non scripta colloquia sua cū sociis, vel exotericos libros, ex quibus Dialogi sunt, ut Eudemus. Qui ideò exoterici dicti sunt, quod non sunt scri ad genuinos auditores, sed ad communem & vulgi utilitatem.* Sed audiamus etiam *Eustratium*, inter Græcos Philosophi Interpretes ætate quidem postremum, eruditione non item. Is exponens locum ex I. Ethic: quo nominantur οἱ ἐξωτερικοὶ λόγοι, observat, librorum *Aristotelis* duo fuisse genera, unum *acroamaticorum*, alterum *exotericorum*, & mox utrumq; genus his describit verbis: Ἐκεῖνα μὲν ἀκροαματικὰ ὀνομαζόμενά εἰσιν, ἐπεὶ πρὸς τοὺς κοινῶς ἀκροωμένους γεγένηται. ταῦτα δὲ, ἐξωτερικὰ, διότι τούτων ἕκαστον πρός τινα ζητήσαντα γέγραπται ἔξω τῆς κοινῆς ἀκροάσεως, *Illa quidem scripta acroamatica dicta sunt, quoniam ad eos, qui in communi eum audiebant, directa sunt: Hæc verò exoterica, quoniam unumquodq; eorum conscriptum est ad quempiam, qui*

 aliquid

aliquid quæsivit extra communem auditionem. Hactenus etiam *Eustratius.* Qui in eo quidem diſſidet à reliquis, quod iſti *Exotericos* libros eò dici arbitrentur, quod ad multorum utilitatem ab auctore ſcripti atq; editi fuerint: hic verò, quoniam ad aliquem unum, qui inter diſcipulos non numeraretur, miſerit eos. In hoc tamen conſentit cum iis, quod libri iſti in uſum τῶν ἔξω τῆς κοινῆς ἀκροάσεως h: e. eorum, qui inter genuinos & domeſticos auditores *Philoſophiæ* non numerabantur, fuerint ſcripti.

XXXI. Et huc ſine dubio reſpexit etiam *Galenus*, quando in lib. *de ſubſt: facult: natur:* dicit, *Ariſtotelem* alia quidem τοῖς πολλοῖς, alia autem, ἀκροάσει ſcilicet, τοῖς ἑταίροις, *diſcipulis* puta *familiaribus* ſcripſiſſe, ut vidimus n: X. Quoniam autem illi non tàm in rerum naturalium ac divinarum, quàm moralium & Politicarum meditatione verſantur, veriſimile eſt, *Ariſtotelem* ſeſe in eo quoq; accommodaſſe iis, & cùm in λόγοις, tùm in libris exotericis, *præcipuè* de his rebus egiſſe, quanquàm neq; illas prorſus prætermiſerit, ceu patet ex iis, quæ dicta nobis ſunt n. XXVII. Inde nullibi magis τῶν ἐξωτερικῶν λόγων meminit, quàm in *Ethicis* & *Politicis*, rarò in aliis ſcriptis, ut apparet inſpicientibus loca n: V. adducta, in quibus ἐξωτερικοὺς nominat λόγους. Et hoc fortasſis *Gellium* movit, ut *c. l.* ſcriberet, ἐξωτερικὰ *Ariſtoteli* dicta fuiſſe, quæ *ad rerum civilium notitiam, facultatem argutiarum & Rhetoricas meditationes* (quæ Politico omninò conveniunt, ut cui ſæpè publicè verba faciẽda & plebis animus oratione demulcendus ac permovendus) *conducebãt.* Ἀκροαματικὰ *autem, in quibus Philoſophia remotior ſubtiliorq; agitabatur, quæq; ad naturæ contemplationes, diſceptationesve Dialecticas,* quippe magis ad γνῶσιν, quàm πρᾶξιν conducentes, *pertinebant.* Gellio conſonat &

Plu-

Plutarchus, τὸν ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν λόγον contradistinguens ταῖς ἀπορρήτοις καὶ βαθυτέροις διδασκαλίαις, quæ ἰδίως ἀκροαματικαὶ καὶ ἐποπτικαὶ dicantur, & in quibus ea præcipuè, quæ ad τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ pertinent, pertractentur. Quorum inprimis, & rerum naturalium cognitio φιλόσοφον facit, adeò ut eos solos, qui hisce rebus student, *Philosophorum* nomine quidam fuerint dignati. Quò pertinent illa *Aristotelis* in VII. *Polit:* II: *Ambigitur ab iis ipsis, qui concedunt vitam cum virtute conjunctam esse maximè expetendam*, πότερον ὁ πολιτικὸς καὶ πρακτικὸς βίος αἱρετὸς, ἢ μᾶλλον ὁ πάντων ἐκτὸς ἀπολελυμένος, οἷον θεωρητικός τις, ὃν μόνον τινές φασιν εἶναι φιλόσοφον, *utrum vita civilis & ad agendum expedita, sit optabilis & seligenda, an ea potius, quæ ab omnibus rebus externis segregata est ac soluta, verbi causâ, ea, quæ in contemplatione & cognitione rerum consumitur, quam solam quidam Philosopho dicunt esse dignam.* Verùm de istâ *Gellii* & *Plutarchi* sententiâ inferiùs plura. Nunc aliud discrimen librorum Exotericorum & Acroamaticorum aggredimur explicare, quod à modo considerandi petitum est, & à plerisq; Interpretibus est annotatum.

XXXII. Id ut intelligatur, nosse oportet, quod res aliqua duobus considerari possit modis, nēpe I. φυσικῶς, ut fert φύσις s. *natura ejus*, cum pertractatur ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, ut *Philosophus* loqui solet, hoc est, *ex principiis suis & causis propriis*, & λεπτομερῶς id est, non *secundum communem quādam rationem*, sed ἀκριβῶς, h. e. *accuratè*, quoad cuncta, quæ ei insunt, ut nihil intactum relinquatur. Id enim Græcis ἀκριβὲς est, quod Latinis *exquisitum*, ut apud *Platonem in Gorgiâ*, μὴ προθυμεῖσθαι εἰς τὴν ἀκρίβειαν φιλοσοφεῖν, ne *animi propensione deferrētur ad accuratum & exquisitum Philoso-*

Philosophandi studium. Et in *Protagorâ:* Καὶ μή τι σὲ τὸ ἀκριβὲς τοῦτο εἶδος τῶν διαλόγων ζητεῖν, τὸ καταβραχὺ λίαν, *exquisitissimum Dialogorum modum dicit eximiam brevitatem.* II. λογικῶς, quod & διαλεκτικῶς dicitur, si ex *communibus* quibusdam & *endoxis*, i.e., ex iis, quæ consentanea sunt opinionibus hominum & videntur vel omnibus, vel plurimis, vel præstantissimis &c: I. Top: I, 7. & παχυλῶς, ut Eustratius loquitur in 1. Ethic: vel, ut *Philoponus* in I. *Meteor*: I. ἐπιπολῆς: aut deniq;, ut Aristoteles ipse, ὡς τύπῳ, *secundum communem quandam rationem & rudi Minervâ* tractetur. Τύπος enim propriè non est forma ipsa, unde simulacra ducuntur, ut videtur *Budæo*; sed rudis quædam & inchoata futuri operis designatio, qualis spectatur in plastarum, fusorum, similiumq; artificum operibus, ut diximus n: XXVI. Hinc autem in Philosophiam postea translata vox est, ubi tùm adhibetur, cum *accurata* illa & *limata sublimitas*, quæ ad perfectam scientiam requiritur, abesse & rei *summa* tantum *capita* attingi significatur. Quo sensu voce sæpissimè utitur *Aristoteles*, ut in I. Top: I, §. 10. VI, 3. XIV, 6. I. *Ethic:* I. & VII, II. Theophrastus quoq; lib: III. Hist: plant: eodem sensu hanc vocem usurpat. ὡς τύπῳ enim & ἁπλῶς εἰπεῖν conjungit ac pro iisdem ponit. Est autem ipsi utrumq; nihil aliud, quàm summatim dicere, aut rudi seu pingvi Minervâ. Sed & alii Scriptores passim hoc sensu vocem usurpant. Veluti Plato lib: III de Republ: ubi ἐν τύπῳ & δι' ἀκριβείας sibi mutuò opponit. Item lib: IIX, ubi hæc occurrunt: ἵνα τύπῳ λάβωμεν αὐτάς. Porrò & Plutarchus in initio libelli de Herodoti malignitate, qvum ita scribit: Δοκεῖ δέ μοι βέλτιον εἶναι τύπῳ τινὶ λαβόντας, ὅσα κοινῇ καθαρᾶς μηδ' εὐμενοῦς ἐστιν ἀλλὰ κακοήθους, οἷον ἴχνη καὶ γνωρίσματα διηγήσεως, εἰς ταῦτα τῶν ἐξεταζομένων ἕκαστον ἂν εἰαγ-

ἐναρμότῃ τίθεσθαι, *Videtur commodum fore, ut rudi Minervâ delineemus, quæ communiter non puræ aut benevolæ, sed malignæ narrationis qvasi vestigia & notæ sunt: deinde singula eorum, quæ examinabimus, eò, quo pertinent, collocaturi.* Aliàs tractatio talis vocatur ὁλοσχερής. Etsi namqve aliquando, τὸ ὁλοσχερῶς, contrario significatu usurpetur, ut idem notet, qvod ἀκριβῶς & λεπτομερῶς, inprimis apud *Dioscoridē*, lib. V. c. LXXXII. ubi ὁλοσχερῶς συνθλάσαι pro eo ponitur, quod, est *penitus contundere*, ut *Marcell. Virgil.* vertit; sive, ut idem cap. XCII. εἰς ὁλοσχερέστατα μέρη θλάσαι, *in minutissimas partes confringere*, ut ὁλοσχερέστατα μέρη sint, quæ idem alibi λεπτομερέστατα vocat: quò sine dubio respexit etiam Hesychius, quando ὁλοσχερῶς idem esse ait, quod, τελείως, *perfectè*. Item Suidas, ὁλοσχερῶς idem significare docens, quod, ὁλοτελῶς, *planè*, *integrè*, *omnibus numeris absolutè*. Tamen frequentius apud alios ὁλοσχερές καὶ λεπτομερές, quod cum τῷ ἀκριβὲς ejusdem valoris est, opponuntur, ut apud *Clementem Alexandrinum in VII. Strom.* in fine, ubi hæc leguntur: Ἀκάθαρτα κἀκεῖνα, ὅσα διχηλεῖ μὲν, μηρυκισμὸν δὲ οὐκ ἀνάγει τοὺς αἱρετικοὺς ἐνδείκνυται, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐπιβεβηκότας. Τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαφήνειαν λεπτουργεῖν καὶ καταλεαίνειν ἐξασθενοῦντας, τοὺς δὲ, καὶ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης ὁλοσχερέστερον, οὐχὶ δὲ ἀκριβέστερον μετερχομένους, *Immunda illa animalia, quæ bifidas habent ungulas, non autem ruminant, significant hæreticos, qui ingrediuntur quidem in nomine Patris & Filii, accuratam autem eloquiorum declarationem subtiliter exprimere & in tenues partes conterere neqveunt, & justitiæ opera paulò crassiùs, non autem accuratiùs & subtiliùs obeunt.* Quo loco τὸ ἀκριβέστερον καὶ ὁλοσχερέστερον apertè opponuntur: τὸ ἀκριβοῦν autem καὶ τὸ λεπτουργεῖν velut ἰσοδυναμοῦντα ponuntur. Cujus simile occurrit etiam apud Galenum lib. 8.

L de

de decretis Hippocratis & Platonis cap. 6, ubi ita scribit: ὅσον τις ἀκριβέστερον τι καὶ λεπτομερέστερον ἡντινοῦν φύσιν πραγμάτων ἐξεργάζεται, τοσούτῳ πλειόνων ὀνομάτων αὐτῷ γίγνεται χρεία, *Quantò quis exactius, subtiliusq; rerum naturam conatur explicare, tantò plura nomina inveniat necesse est.* Ideò *Clementi* cognitio ὁλοσχερὴς est cognitio summaria & tenuis, quâ *crassè, generatim* & *confusè* res apprehenditur. Cognitio ἀκριβὴς enim, quæ isti opponitur, & alio nomine λεπτουργία *Clementi* dicitur, ea est, quæ rem *articulatè* secundum singula, minutiora etiam, assequitur. Apud *Sext. Empiricum* qvoqve in *I. Pyrrh. Hyp. XIII.* ὡς ἂν ὁλοσχερέστερον εἰπεῖν similiter idem est, quod *generalius & minus distinctè* loqui. Apud *Polybium* autem in II. Hist. τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος opponitur. Sic namq; ibi: ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δὲ ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων. Sed & pertinet huc locus Epicuri ex Epistolâ ad Herodotum apud Diogenem Laërtium lib. X. in vitâ ejus: *Qui singula quæq;, Herodote, à nobis de naturâ perscripta, neqve subtilius, exqvirere*, ἐξακριβοῦν, *neq; longiores à nobis compositos libros perlegere possunt, his ego epitomen quandam totius tractationis paratam esse volui*, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερωτάτων δοξῶν τὴν μνήμην, *ad memoriam dogmatum rudi Minervâ propositorum retinendam.* Et paucis interjectis: Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκρίβωμα πᾶν ἐξευρήσεται, τῶν ὁλοσχερωτάτων τύπων εὐπεριειλημμένων καὶ μνημονευομένων, *Ita quoq; singularum rerum perfecta cognitio tantò facilius comprehendetur, si primum formæ generaliter vel confusè fuerint comprehensæ, atque memoriâ retenta.* Apud M. Antoninum quoque libris de notitia sui passim eâdem significatione adhibita vox, ὁλοσχερῶς, occurrit,

currit, veluti lib. I. non multum ab initio, ubi τὸ ὁλοσχερῶς ἀναγινώσκειν opponitur τῷ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν, nihilqve aliud est, quàm *summariâ ratione quid statuere vel decernere*. Ista qvoq; ex lib. V: Μὴ ὁλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι, hunc pariunt sensum: *Ne imaginatione temerè abripiaris*, re scilicet non accuratè satis perpensa. Deniqve & lib. IX, itidem non procul ab initio, μὴ ὁλοσχερῶς idem est, quod, *non perfunctoriè*, sive *non crassâ Minervâ*.

XXXIII. Duplicem istum modum considerandi, qvem num: *praeced.* delineavimus, insinuasse videtur & *Plato* in *Theateto*, ubi *Protagoram* ita loqventem introducit: Ἀπόδειξιν δὲ καὶ ἀνάγκην οὐδ᾽ ἡντινοῦν λέγετε. ἀλλὰ τῷ εἰκότι χρῆσθε. ᾧ εἰ ἐθέλοι Θεόδωρος, ἢ ἄλλος τις τῶν γεωμετρῶν χρώμενος γεωμετρεῖν, ἄξιος οὐδ᾽ ἑνὸς μόνου ἂν εἴη, *Demonstrationem necessitatemq; ne ullum afferatis, sed verisimili tantum utimini ratione: quâ si vellet Theodorus, aut quivis alius Geometra in disputationibus Geometricis uti, nullius prorsus pretii aestimaretur.* Distinguit enim ibi *tractationem*, quae τῷ εἰκότι utitur, ab eâ, quae ἀνάγκην habet, qualis est, quae ex veris principiis proficiscitur & propriis caussis. *Clarius* hâc de re loqvitur in *Timaeo*, ita scribens: *Rationes utiq; cum his rebus, quas exprimunt, cognationem quandam habere videntur. Ergò cùm de re stabili ac firmâ & mente comprehendendâ*, μετὰ τοῦ καταφανοῦς, *sermo est, stabiles similiter immutabilesq; & quam maximè fieri potest, inexpugnabiles rationes esse oportet*, καθ᾽ ὅσον, ἀνελέγκτοις προσήκει λόγοις καὶ ἀκινήτοις. *Cum verò de ipsius rei firmae stabilisque simulacro disputatur, verisimiles rationes*, εἰκότες, *sufficiunt, quae ita se ad superiores rationes habent,*

ut simulacrum ad exemplum. *Nempe quod ad generationem est essentia, id ad fidem, πίστιν, est veritas. Cum ergò multa de Diis mundiq; generatione à multis dicta sint, ne mireris obsecro, si rationes de iis probatissimas exactissimasq;, λόγους ὁμολογουμένους καὶ ἀπηκριβωμένους, afferre non possim. Satis enim factum putare debebis, si non minus probabiles, εἰκότας, quàm quivis alius, attulerim rationes. Aristoteles* autem utriusq; modi considerandi pluribus in locis mentionem facit. Operæ pretium erit unum atq; alterum considerare, ut iis, quæ dicta sunt, majus accedat lumen. *Primo* igitur *Topic. cap. XIV.* cum *propositionum & problematum* tria genera constituisset, subjungit, de iis & πρὸς φιλοσοφίαν agi posse, & διαλεκτικῶς seu λογικῶς, hoc est, ut *Alexander* exponit in *Comm.* ἐνδόξως, seu ex *iis, quæ sunt consentanea hominum opinionibus.* Ut enim ejus, quod verum est, mensura res ipsa est: ita τὰ ἔνδοξα æstimantur opinionibus hominum, quas de rebus animo comprehensas tenent. Τῷ ἐνδόξῳ, ait *Alexander* in I. *Topic.* I, ἡ κρίσις οὐκ ἀπὸ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀκουόντων, καὶ τῶν τούτων ὑπολήψεων, ἃς ἔχουσι περὶ πραγμάτων, *Judicium de eo, quod* ἔνδοξον est, *non à rebus ipsis desumitur, sed ab auditoribus & opinionibus, quas illi habent de rebus.* Inde & δοκοῦντα aliàs dicuntur τὰ ἔνδοξα, item λεγόμενα, εἰωθότα &c. Expositionem *Alexandri* sequitur *Boëthius* in exponendâ simili voce, videlicet, λογικώτερον, quâ *Porphyrius* utitur in *Isag. cap. I. §. IV*, cum præmonet, se de generibus, & speciebus, & reliquis κατηγορουμένοις λογικώτερον disputaturum. Ita namq; in istum locum *Boëthius: Λογικώτερον seu probabiliter, ait Porphyrius,* id est, *verisimiliter, quod Græci λογικῶς vel ἐνδόξως dicunt. Sæpè enim & apud Aristotelem λογικῶς verisimiliter ac probabili-*

babili-

babiliter dictum invenimus, & apud Alexandrum. Porphyrius *quoq; ipse in multis hâc significatione hoc verbo usus est.* Hactenus *Boëthius Commentariorum in Porphyr. à se translatum* lib. 1. in fin.

XXXIV. Deinde discrimen inter duplicem istum considerandi modum tangit *Philosophus* & *I. Post. XIX.* §. 4. & quidem his verbis: κατὰ μὲν οὖν δόξαν συλλογιζομένοις καὶ μόνον διαλεκτικῶς, δῆλον, ὅτι τοῦτο μόνον σκεπτέον, εἰ ἐξ ὧν ἐνδέχεται ἐνδοξοτάτων γίνεται ὁ συλλογισμὸς, πρὸς δ' ἀλήθειαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δεῖ σκοπεῖν, *Atq; iis quidem, qui conclusiones suas ad opinionem dirigunt, & Dialecticè solùm disputant, illud saltem videndum est, ut sint quàm maximè consentanea hominum opinionibus, ex quibus exstruitur syllogismus. At iis, qui ad veritatem tendunt, spectandum est, ut ex iis fiat syllogismus, quæ rebus insunt.* In qvem locum ita commentatur *Themistius* in παραφρ: Τῷ μὲν ἀποδεικτικῷ τὰ καθ' αὐτὰ κατηγορούμενα παραληπτέον, τῷ διαλεκτικῷ δὲ οὐ πάντως, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ κατὰ συμβεβηκὸς, ὅταν ἔνδοξα ᾖ καὶ γνωριμώτερα τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων, *Demonstranti quidem ea, quæ per se insunt, ut ex iis concludat, accipienda sunt: Dialectico autem non, nisi fortè per accidens eveniat, ut* ἔνδοξα *sint, quæ per se insunt.* Itaqve per se, διαλεκτικῶς inferens ἐξ ἐνδόξων, ἀναλυτικῶς autem vel ἀποδεικτικῶς ἐκ τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων concludit. Quod congruit per omnia cum iis, quæ in istum locum annotat *Philoponus*: ὁ διαλεκτικὸς συλλογισμὸς τὸ δοκοῦν λαμβάνει ὡς τὸ ἀναγκαῖον, ὁ δὲ ἀποδεικτικὸς οὐ δοκοῦν τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τὸ φύσει ἀναγκαῖον, *Dialecticus syllogismus id, quod videtur, accipit ut necessarium. Demonstrativus autem non id, quod videtur necessarium, sed quod naturâ est necessarium.* Hoc verò per se inest, *I. Post. VI,* §. 1.

§. 1. Est & *alius* in Posterioribus Analyticis locus, in qvo duplicis considerandi modi meminit, nempe I. eorum *c. XXXII*, ubi disputat de statu scientiarum. Ita enim illic §. XXII. scribit: *Λογικῶς μὲν ὖν ἐκ τέτων ἄν τις πιςεύσειεν περὶ τὸ λεχθέντος. Αναλυτικῶς δὲ διὰ τῶνδε*, *Logicè quidem consideranti hac argumenta fidem facere possunt, id ita esse, quod dico*, nempe quod in affirmationibus in scientiis stetur. Ducta autem erant argumenta ista ex communibus qvibusdam principiis, quæ in Dialecticis traduntur. *Analyticè* autem *si hac spectentur, ex talibus*, nempe ex iis, quæ per se insunt affirmationibus, quæ ingrediuntur demonstrationes. Analyticus enim ex propriis concludit: At Dialecticus ex communibus. Hinc argumenta ex talibus ducta λογικὰ & διαλεκτικὰ dicuntur. *Λογικὰ ἐπιχειρήματα λέγει τὰ ἐξ ἀληθῶν μὲν προτάσεων καὶ ἀληθῆ, ὐ μὴν τὰ ἀποδεικτικὰ, ἀλλὰ κοινότερα δυνάμενα πλείοσιν ἐφαρμόσαι*, ait *Ammonius* apud *Philoponum in Comm: Logica epicheremata vocat illa, quæ ex veris quidem sunt propositionibus & vera, ast non demonstrativa, sed communiora & talia, quæ pluribus valeant aptari.* Dialectica enim facultas communis est, neq; definitum habet subjectum, ut passim docet Aristoteles, veluti I. Rhet; II. 1. Post: XI. §. 6. I. Phys. II, & alibi.

XXXIV, Cæterùm non in Posterioribus Analyticis solùm, sed & in aliis libris duplicis istius considerandi modi mentionem facit. Non adducemus nunc omnia loca, sed duo solùm ex *Physicis*. Qvorum *primus* occurrit III. eorundem c. VII. atqve ita habet: *Λογικῶς μὲν ὖν σκοπυμένοις ἐκ τῶν τοιῶνδε δόξειεν ἂν ὐκ εἶναι σῶμα ἄπειρον. Φυσικῶς δὲ μᾶλλον θεωρῦσι*, *Logicè igitur considerantibus ex his talibus*, qualis est definitio corporis, *corpus non vi-*

de-

detur esse infinitum: Physicè verò magis rem intuentibus ex hisce. Ubi λογικῶς idem significat, quod, πιθανῶς, vel, ἐξ ἐνδόξων, ut *Philoponus* exponit in *Comm.* his verbis: Λογικὰ γὰρ ἐπιχειρήματα οὐκ ἔστιν ἀναγκαστικὰ, ἀλλ' ἐξ ἐνδόξων, *Logica epicheremata non sunt ea, quæ necessariam stringendi vim habent, sed talia, quæ ex probabilibus ducuntur.* Vel, ut idem *Philoponus*: Λογικῶς, dixit, ἀντὶ τοῦ κοινοτέρως, *pro, communius.* Ἐφαρμόσει γὰρ, addit, ἡ δεῖξις αὕτη οὐ μόνον ἐπὶ τῶν φυσικῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν, *Congruit enim demonstratio ista* (Logica, ducta ex definitione corporis) *non solùm naturalibus, sed & Mathematicis corporibus.* Nec aliter exponit *Simplicius.* Sic enim ille in istum locum scribit: πρῶτον μὲν λογικῶς ἐπιχειρεῖ, τουτέστι, πιθανῶς καὶ ἐνδόξως, καὶ ἔτι κοινότερον πως καὶ διαλεκτικώτερον. ἡ γὰρ διαλεκτικὴ ἡ Ἀριστοτέλους, κοινή ἐστι μέθοδος περὶ παντὸς τοῦ τεθέντος προβλήματος ἐξ ἐνδόξων· τὸ γὰρ λογικὸν ὡς κοινὸν ἀντιδιαστέλλειν εἴωθε τῷ οἰκείῳ καὶ κατὰ φύσιν τοῦ πράγματος καὶ ἀποδεικτικῷ, *Logicè primum probat, hoc est, ex verisimilibus & consentaneis opinionibus hominum. Item communiùs & magis Dialecticè. Dialectica enim Aristotelis est communis methodus* (concludens) *de omni proposito problemate ex endoxis. Et Logicum velut commune consvevit distinguere contra proprium & id, quod est secundùm naturam rei, & demonstrationem.* Quod repetit idem *Simplicius Comm.* in 1. de *Animâ* c. 1, cum ait: Τὴν ἐπιπολαιοτέραν, καὶ οὐ πραγματώδη γνῶσιν λογικὴν καὶ διαλεκτικὴν εἴωθε προσαγορεύειν, ὡς δοξαστικὴν καὶ οὐκ ἐπιστημονικήν, *Superficiariam & non accuratam ac intimiorem cognitionem Logicam & Dialecticum appellare consvevit, veluti eam, quæ opinionem subinfert, non scientiam.*

Ita

ut simulacrum ad exemplum. *Nempe quod ad generationem est essentia, id ad fidem,* πίστιν, *est veritas. Cum ergò multa de Diis mundiq; generatione à multis dicta sint, ne mireris obsecro, si rationes de iis probatissimas exactissimasq;,* λόγυς ὁμολογυμένυς καὶ ἀπηκριβωμένυς, *afferre non possim. Satis enim factum putare debebis, si non minus probabiles,* εἰκότας, *quàm quivis alius, attulerim rationes. Aristoteles* autem utriusq; modi considerandi pluribus in locis mentionem facit. Operæ pretium erit unum atq; alterum considerare, ut iis, quæ dicta sunt, majus accedat lumen. *Primo* igitur *Topic. cap. XIV.* cum *propositionum & problematum* tria genera constituisset, subjungit, de iis & πρὸς φιλοσοφίαν agi posse, & διαλεκτικῶς seu λογικῶς, hoc est, ut *Alexander* exponit in *Comm.* ἐνδόξως, seu ex *iis, quæ sunt consentanea hominum opinionibus.* Ut enim ejus, quod verum est, mensura res ipsa est: ita τὰ ἔνδοξα æstimantur opinionibus hominum, quas de rebus animo comprehensas tenent. Τῷ ἐνδόξῳ, ait *Alexander* in 1. *Topic.* 1, ἡ κρίσις ὐκ ἀπὸ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀκυόντων, καὶ τῶν τύτων ὑπολήψεων, ἃς ἔχυσι περὶ πραγμάτων, *Judicium de eo, quod* ἔνδοξον est, *non à rebus ipsis desumitur, sed ab auditoribus & opinionibus, quas illi habent de rebus.* Inde & δοκῦντα aliàs dicuntur τὰ ἔνδοξα, item λεγόμενα, εἰωθότα &c. Expositionem *Alexandri* sequitur *Boëthius* in exponendâ simili voce, videlicet, λογικώτερον, quâ *Porphyrius* utitur in *Isag. cap. I. §. IV*, cum præmonet, se de generibus, & speciebus, & reliquis κατηγορυμένοις λογικώτερον disputaturum. Ita namq; in istum locum *Boëthius:* λογικώτερον *seu probabiliter, ait Porphyrius,* id est, *verisimiliter, quod Græci* λογικῶς *vel* ἐνδόξως *dicunt. Sæpè enim & apud Aristotelem* λογικῶς *verisimiliter ac probabili-*

babiliter dictum invenimus, & apud Alexandrum. *Porphyrius quoq; ipse in multis hâc significatione hoc verbo usus est.* Hactenus *Boëthius Commentariorum in Porphyr. à se translatum* lib. 1. in fin.

XXXIV. Deinde discrimen inter duplicem istum considerandi modum tangit *Philosophus* & *I. Post. XIX.* §. 4. & quidem his verbis: Κατὰ μὲν ἂν δόξαν συλλογιζομένοις καὶ μόνον διαλεκτικῶς, δῆλον, ὅτι τοῦτο μόνον σκεπτέον, εἰ ἐξ ὧν ἐνδέχεται ἐνδοξοτάτων γίνεται ὁ συλλογισμὸς, πρὸς δ' ἀλήθειαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δεῖ σκοπεῖν, *Atq; iis quidem, qui conclusiones suas ad opinionem dirigunt, & Dialecticè solùm disputant, illud saltem videndum est, ut sint quàm maximè consentanea hominum opinionibus, ex quibus extruitur syllogismus. At iis, qui ad veritatem tendunt, spectandum est, ut ex iis fiat syllogismus, quæ rebus insunt.* In qvem locum ita commentatur *Themistius* in παραφρ: Τῷ μὲν ἀποδεικτικῷ τὰ καθ' αὐτὰ κατηγορούμενα παραληπτέον, τῷ διαλεκτικῷ δὲ οὐ πάντως, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τὸ συμβεβηκός, ὅταν ἔνδοξα ᾖ καὶ γνωριμώτερα τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων, *Demonstranti quidem ea, quæ per se insunt, ut ex iis concludat, accipienda sunt: Dialectico autem non, nisi fortè per accidens eveniat, ut* ἔνδοξα *sint, quæ per se insunt.* Itaqve per se, διαλεκτικῶς inferens ἐξ ἐνδόξων, ἀναλυτικῶς autem vel ἀποδεικτικῶς ἐκ τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων concludit. Quod congruit per omnia cum iis, quæ in istum locum annotat *Philoponus:* ὁ διαλεκτικὸς συλλογισμὸς τὸ δοκοῦν λαμβάνει ὡς τὸ ἀναγκαῖον, ὁ δὲ ἀποδεικτικὸς οὐ δοκοῦν τὸ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ τὸ φύσει ἀναγκαῖον, *Dialecticus syllogismus id, quod videtur, accipit ut necessarium. Demonstrativus autem non id, quod videtur necessarium, sed quod naturâ est necessarium.* Hoc verò per se inest, *I. Post. VI,*

detur esse infinitum: Physicè verò magis rem intuentibus ex hisce. Ubi λογικῶς idem significat, quod, πιθανῶς, vel, ἐξ ἐνδόξων, ut *Philoponus* exponit in *Comm.* his verbis: Λογικὰ γὰρ ἐπιχειρήματα οὐκ ἔστιν ἀναγκαστικά, ἀλλ᾽ ἐξ ἐνδόξων, *Logica epicheremata non sunt ea, quæ necessariam stringendi vim habent, sed talia, quæ ex probabilibus ducuntur.* Vel, ut idem *Philoponus*: Λογικῶς, dixit, ἀντὶ τοῦ κοινοτέρως, *pro, communius.* Ἐφαρμόσει γὰρ, addit, ἡ δεῖξις αὕτη οὐ μόνον ἐπὶ τῶν φυσικῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν μαθηματικῶν, *Congruit enim demonstratio ista* (Logica, ducta ex definitione corporis) *non solùm naturalibus, sed & Mathematicis corporibus.* Nec aliter exponit *Simplicius.* Sic enim ille in istum locum scribit: πρῶτον μὲν λογικῶς ἐπιχειρεῖ, τουτέστι, πιθανῶς καὶ ἐνδόξως, καὶ ἔτι κοινότερον πως καὶ διαλεκτικώτερον. ἡ γὰρ διαλεκτικὴ ἡ Ἀριστοτέλους, κοινή ἐστι μέθοδος περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος προβλήματος ἐξ ἐνδόξων· τὸ γὰρ λογικὸν ὡς κοινὸν ἀντιδιαστέλλειν εἴωθε τῷ οἰκείῳ καὶ κατὰ φύσιν τοῦ πράγματος καὶ ἀποδεικτικῷ, *Logicè primum probat, hoc est, ex verisimilibus & consentaneis opinionibus hominum. Item communiùs & magis Dialecticè. Dialectica enim Aristotelis est communis methodus* (concludens) *de omni proposito problemate ex endoxis. Et Logicum velut commune consuevit distinguere contra proprium & id, quod est secundùm naturam rei, & demonstrationem.* Quod repetit idem *Simplicius Comm.* in 1. de *Animâ* c. 1, cum ait: τὴν ἐπιπολαιοτέραν, καὶ οὐ πραγματιώδη γνῶσιν λογικὴν καὶ διαλεκτικὴν εἴωθε προσαγορεύειν, ὡς δοξαστικὴν καὶ οὐκ ἐπιστημονικήν, *Superficiariam & non accuratam ac intimiorem cognitionem Logicam & Dialecticum appellare consuevit, veluti eam, quæ opinionem subinfert, non scientiam.*

Ita

Ita igitur τὸ λογικῶς exponit *Simplicius*, ut per omnia consentiat *Philopono*. Φυσικῶς autem similiter interpretatur per, ἀποδεικτικῶς, quasi Φυσικῶς considerare sit, considerare *rem demonstrativè, ex propriâ ejus naturâ, seu principiis propriis*. Sic enim ille rursum ad verba ista, Φυσικῶς δὲ μᾶλλον: Οὐχὶ λογικῶς καὶ κοινῶς, ἀλλ' ἀποδεικτικῶς μᾶλλον καὶ τοῖς προκειμένοις οἰκεία. δείκνυσι γὰρ διά τι τῆς οὐσίας αὐτῶν, ὅι μή τε σύνθετον, μή τε ἁπλοῦν δύναται εἶναι τὸ ἄπειρον. καὶ διὰ τῶν δυναμένων, ἃς ἔχει τὰ φυσικὰ, φυσικῶς κινούμενα. καὶ διὰ τῶν τόπων ἐν οἷς μένειν ἢ ἐφ' οὓς κινεῖσθαι πεφύκασι, *Non Logicè aut communiter, sed demonstrative magis & rebus propositis accommodatè. Demonstrant enim per aliquid, quod ad essentiam ipsorum pertinet, neque compositum, neq; simplex esse infinitum, & per facultates, quibus gaudent ea, quæ naturaliter moventur, & per loca, in quibus manere apta sunt, aut ad illa moveri.* Alter locus est in *IIX. Phys. IIX, (12.)* in quo hæc leguntur: Οἷς μὲν οὖν ἄντις, ὡς οἰκείοις λόγοις πιστεύσειεν, οὗτοι τινές εἰσι. λογικῶς δὲ ἐπισκοποῦσι κἂν ἐκ τῶνδε δόξειε τῷ ταὐτὸ τοῦτο συμβαίνειν, *Hæ igitur talesve quædam sunt rationes, ex quibus, ut propriis quibusdam, credat quis, motum rectum perpetuò continuari non posse. Hoc idem insuper ita se habere videbitur, si &* λογικῶς *consideraverimus.* In quem locum quæ *Simplicius* notat, iterum digna sunt, quæ hic legantur. Οἰκείους λόγους, inquit, λέγει τοὺς ἐκ τῶν οἰκείων τῷ προκειμένῳ γινομένους συλλογισμοὺς, οὓς καὶ ἀποδεικτικοὺς ἔθος αὐτῷ καλεῖν. λογικοὶ δέ εἰσι συλλογισμοὶ, οἱ μὴ διὰ τῶν οἰκείων καὶ προσεχῶν τῷ προκειμένῳ γινόμενοι, ὥσπερ οἱ πρότεροι, ἀλλὰ διὰ κοινοτέρων καὶ καθολικωτέρων καὶ δυναμένων καὶ ἄλλοις ἐφαρμόζειν, οὓς ἔθος αὐτῷ διαλεκτικοὺς καλεῖν, ὡς δι' ἐνδόξων γινομένους ἐπιχειρήσεων, Οἰκείους λόγους *dicit syllogismos, qui non con-*

conficiuntur ex iis, quæ propria & proxima sunt propositæ rei, ut priores, sed per comuniora & universaliora concludunt, quæ possunt & aliis congruere, quos aliàs Dialecticos syllogismos vocare solet, quippe ex iis, quæ consentanea sunt opinionibus hominum, exstructos. Arist. eodem sensu λογικὰς ἀποδείξεις dicit in XII. *Met. I.* Galenus illas vocat *Dialecticas* & *Oratorias* rationes, atq; ab iis, quæ scientiam progignunt, eas distingvit, quod hæ referantur ad *rei*, de quâ agitur, οὐσίαν: istæ autem petantur ἐκ τῶν ἔξωθεν, lib. 2. de decretis Hippocratis & Platonis c. 3. *ex iis, quæ sunt extranea illi.*

XXXV. Ex his & similibus aliis *Aristotelis* locis petita sunt, quæ de duplici modo considerandi passim cùm apud Interpretes ejus, tùm apud alios probatos auctores reperiuntur. Ut apud *Ammonium Comm.* in Isag. *Porphyrii*, ubi expresſè utriusq; modi meminit, qvanqvam his tertium jungat, quo res consideratur Θεολογικῶς, qui considerandi modus sapientiæ est proprius. Ita autem eos exponit: *Λογικώτερον λέγεται αὐτὸ τὸ πρεπόντως τῇ λογικῇ πραγματείᾳ. Τὸ δὲ κυρίως διαλαβεῖν, τὸ, τὰ συμβεβηκότα ζητεῖν τῶν πραγμάτων. Φυσικῶς δὲ, τὸ τὰς οὐσίας ζητεῖν τῶν πραγμάτων. Θεολογικῶς δέ ἐστι ζητεῖν, τὸ ὅθεν ἦλθεν ἅπαντα, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως ἑκάστου*, Λογικῶς, vult dicere, *res considerari dicitur, quando tractatur secundum accidentia quædam*, hoc est, ut ibidem exponit, κατὰ σχῆμα τῆς προσηγορίας, *secundum loquendi modum, qui consistit in attribuendo* & *subjiciendo.* Φυσικῶς, cum οὐσία *ejus indagatur, aut ita pertractatur, ut fert propria ejus natura.* Θεολογικῶς denique, *cum principium primum qværitur, à quo omnia fluxerunt perqve illud consistunt.* Theologi enim, sive sapientis ἁπλῶς (Θεολογία namq; & σοφία absolutè sic dicta, quæ aliàs & prima dicitur, idem sunt, ut colligere est non solùm ex Aristotele V. Met. I. sed & Ptolemæo lib. I. Almagesti c. I. Alcinoo item lib.

de Doctrinâ Platonis cap. 3. & Boëthio Dialogo I. in Porphyrium) est primum investigare cunctarum rerum principium, ut ante *Platonem* & *Aristotelem* jam docuit *Peryctiones Pythagoreus lib.* de *Sapientiâ*, cujus verba, quia notatu digna sunt, non pigrabimur adscribere. Sic verò illa habent apud Stobæum serm. I: Ὅστις ὦν ἀναλῦσαι οἷός ἐστι πάντα τὰ γένη ὑπὸ μίαν καὶ τὰν αὐτὰν ἀρχὰν, καὶ πάλιν ἐκ ταύτας συνθεῖναι καὶ ἀριθμάσασθαι, οὗτος δοκεῖ καὶ σοφώτατος εἶναι, καὶ ἀληθέστατος. ἔτι δὲ καὶ καλὰν σκοπιὰν ἀνευρηκέναι, ἐφ᾽ ἇς δυνατὸς ἐσεῖται, τόν τε θεὸν κατόψεσθαι, καὶ πάντα τὰ ἐν συστοιχίᾳ τε καὶ τάξει τὰ ἐκείνου κατακεχωρισμένα, *Qvisqvis omnia genera in unum idemq́ principium resolvere potest, iterumq́, ex eo componere & enumerare, hic & sapientissimus, & verissimus esse videtur: quin & pulchram speculam invenisse, in quâ & Deum potest contemplari & omnia, quæ eâdem serie & ordine sunt, ab ipso sejuncta.* Porrò modò laudatus *Ammonius* in lib. *Categ. cap.* de *Motu*, qvæstionẽ movet, qvare *Arist.* ibidem generationẽ & corruptionem inter species motus referat, cum in Physicis contrarium statuat, & respondet his verbis: Ἐνταῦθα μὲν τοι ἐπειδὴ εἰσαγωγικὸν τὸ βιβλίον μᾶλλον, ἢ φυσικὸν, οὐκ ἀκριβολογεῖται περὶ τούτων. οὐ γὰρ ὡς φυσικὸς ἐνταῦθα διαλέγεται, ἀλλ᾽ ὡς λογικὸς ζητῶν ἐν τούτοις, τινὰ πίστιν ἢ οὐχ ἕπεται. Ubi φυσικῶς *agere* rursus vocat *agere secundum rei naturam, exqvisitè* & *accuratè*, λογικῶς autem *agere, tractare rem* παχυλῶς & κατὰ δόξαν πολλῶν, h. e. ut *Averroës* loqvitur, *secundùm famositatem*. Eadem mens est & *Eustratii Comm.* in *II. Poster.* ubi πραγματικῶς accipit pro eo, qvod in re est, eiqve contrariè opponit λογικῶς καὶ κατ᾽ ἔννοιαν. Verba ejus hæc sunt: Πραγματικῶς ἐκ τοῦ γένους καὶ ἐκ τῶν διαφορῶν τὰ εἴδη συνίσταται ὡς τὰ καθέκαστα ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ὕλης. Λογικῶς δ᾽ αὖθις καὶ κατ᾽ ἔννοιαν τότε εἶδος ἐκ τῶν καθέκαστα καὶ τὸ γένος ἐκ

τῶν

τῶν εἰδῶν, πραγματικῶς h. e. *exqvisitè, accuratè* & ad *rem accommodatè* dicendo (ita enim vox accipitur passim, ut apud *Clem. Alexand.* in init. II. *Stromatum* in verbis istis, οἱ πραγματικῶς τὰ τῶν ἀρχαίων φιλοσοφήσαντες, & *Ciceronē* ad *Q. fratrem* scribentem, *Tu in hâc eâdem brevi epistolâ* πραγματικῶς *valdè scripsisti:* ut *Polybii* & *Diodori* mentionem non faciam, qvorum ille in V, hic in XIII. & XVII. libb. eodem significatu voce utuntur) *ex genere & differentiis species constituuntur: ut individua ex materiâ & formâ. Logicè verò* & *secundum opinionem multorum species ex individuis, & genus ex speciebus constituitur.* Deniqve notatu etiam digna sunt, quæ *Hieronymus* de duplici hoc considerandi modo habet *Apologiâ ad Pammachium*, qvæ inter *Epistolas* ejus L. est, c. VI: *Legimus*, ait, *Aristotelea illa de Gorgiæ fontibus manantia: simul didicimus plura esse genera dicendi:* & *inter cætera aliud esse* γυμναστικῶς *scribere, aliud* δογματικῶς. Ubi δογματικῶς ipsi idem est, qvod aliis πραγματικῶς. Docet namq; qvi causas rei assignat, adeoq; rem, ut fert natura ejus, tractat, *I. Met. II.* Γυμναστικῶς autē idem illi est, qvod διαλεκτικῶς & λογικῶς. Jam antiqvitus enim Dialectica γυμναστικὴ dicta fuit, qvia προπαρασκευὴ est ad Philosophiam, ut Gymmastica ad Medicinam. Nam ὡς τὰ τοῦ σώματος γυμνάσια γινόμενα κατὰ τέχνην εὐεξίαν περιποιεῖ τοῦ σώματι. οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἐν λόγοις γυμνάσια κατὰ μέθοδον γινόμενα τὴν οἰκείαν εὐεξίαν τῆς ψυχῆς περιποιεῖ. οἰκεία δὲ εὐεξία ψυχῆς λογικῆς ἡ δύναμις, καθ' ἣν εὑρετική τε τοῦ ἀληθοῦς, καὶ κριτικὴ γίνεται, ait *Alexander* in *I. Top. c. II.* & ex eo *Suidas* in voce γυμνάσια, *Ut corporis exercitia secundum artem instituta bonum habitum corpori conciliant: ita & animi exercitia in sermonibus, si secundum methodum fiant, animo habitudinē adferunt bonam. Est autem bona habitudo animæ rationalis facultas, quâ verum invenitur & dijudicatur.*

XXXVI. Atqve ſic conſtat ex unanimi optimorum Philoſophorum ſententiâ duplicem eſſe res conſiderandi modum, λογικὸν καὶ πραγματικόν. Quo ſuppoſito, quæritur jam porrò, quem ex his ſeqvutus fuerit *Ariſtoteles* in ſermonibus & libris *Exotericis*, quemq; in *Acroamaticis?* Qvod in his poſteriorem ſeqvutus fuerit, dubium planè eſt nullum. Finis enim eorum erat ſcientia in auditoribus genuinis excitanda, qvæ non ex rudi quadam conſideratione emergit, ſed accuratam reqvirit ἐπίσκεψιν, quâ ſingula minutatim, & ex propriis pertractentur. Eſt enim ea cognitio ἀκριβεστέρα, ex *principiis & cauſis manans*, 1. Poſt. 11, 12. Talis autem conſideratio erat, quæ πραγματικὴ dicebatur: quam & eâ de cauſâ πραγματείαν πρὸς φιλοσοφίαν, quæ cum ſcientia eadem eſt juxta *n. XXIX*, vocat, loco ante cit. ex *I. Top. XIV*, 7. ubi ait: πρὸς μὲν ἐν φιλοσοφίαν κατ' ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν πραγματευτέον. In quem locum ita commentatur *Alexander: Poſtquam* (Philoſophus) *dixerat ex problematibus & propoſitionibus quædam eſſe Ethica, quædam Phyſica, quædam Logica, addit, Philoſopho delectum habendum eſſe ſecundum veritatem.* καθ' ἕκαστον γὰρ εἶδος τῶν προειρημένων τῆς τῆς ἀληθοῦς χάριν ἐκλογῆς τὴν κατὰ ταῦτα πραγματείαν ποιεῖται, *ſingulorum enim ſelectio, quæ veritatis gratia inſtituitur, ſecundum propriam diſciplinam facienda eſt, ut propria principia inveniantur.* Nempe in *Politicis quidem* ἀρεστὰ *propoſitiones conquirendæ ſunt, quæ* ἀληθῶς *ad fugam aut proſecutionem faciunt. Ex Theoreticis autem & Phyſicis quærenda ſunt* τὰ ὡς ἀληθῶς ἀληθῆ, *reapſe vera. Ex Analyticis deniq; & cõmentario de propoſitionibus, itemq; ex diſtinctione eorum, quæ multiplicem habent ſignificationẽ, ea, qvæ ſunt* ἀληθῶς χρήσιμα, *reverâ utilia.* Hæc ille. In Exotericis autem tàm libris, quàm ſermonibus, tàm exquiſitum nõ potuit ſequi modum conſiderandi; quoniam eos in communem τῶν ἔξωθεν uſum ſcripſit. At illi idonei

idonei non ſunt, qui comprehendant argumenta ex cauſis & principiis propriis ducta, ut ex *I. Rhet. I.* diximus n. XII. & XVI. *Opinio* quoq;, quæ finis ū eſt librorum Exotericorum, juxta §. XXIX. *non ex principiis propriis naſcitur*, (hæc enim in quovis genere faciunt ſcientem & in cognoſcendo πτερά-γωτον, non εὐκίνητον, ut opinio) ſed ex *communibus* & *endoxis*. Unde & Dialecticus, qui & ipſe pro fine opinionem habet, ut colligitur ex *I. Top. XIV.* §. 7, ex talibus concludit, *I. Topic.* c. I. *I. Rhet. II.* Ex endoxis, dico. Quæ & ob eam cauſam τὰ κτ̀ νόμον dicuntur, qvibus ex alterâ parte reſpondent τὰ κτ̀ φύσιν, καὶ κατ' ἀλήθειαν. Νόμος enim eſt ibi δόξα τῶν πολλῶν. Quâ de causâ & *Ammonius* ὀρθοδοξαστικῶς vocat id, qvod alii dicunt, διαλεκτικῶς, in *Proleg.* ad *Categorias*. Non *Pragmaticum* itaque, ſed *Logicum* conſiderandi modum, in *Exotericis* libris *Philoſophus* uſurpavit. Quod unanimiter fermè omnes teſtantur, qui diſcrimen librorum Ariſtotelis attingunt.

XXXVII. Inter eos antiqviſſimus eſt *Cicero*, qui in V. de *Finibus*, ut num. I. vidimus, ſcribit, *Peripateticos duo habuiſſe librorum Ariſtotelis genera, unum populariter ſcriptum, quod ἐξωτερικὸν appellarint: alterum limatius, quod in commentariis reliqverint.* Quibus verbis expreſsè teſtatur, illud librorum genus, quod *Peripatetici* ἐξωτερικὸν dixerunt, populariter fuiſſe ſcriptum, hoc eſt, ad vulgi *ſenſum & intelligentiam*, κτ̀ δόξαν, ut dicit *Philoſophus*; vel κατ' ἔννοιαν, ut *Euſtratius*. Quod idem eſt cum eo, quod Ariſtoteles & Interpretes ejus dicunt, λογικῶς, ut patet ex n. XXXII. & ſeqq. Huic autem oppoſitum librorum genus, quod illi ἀκροατικὸν vocarunt, limatius, &, ut idem *Orator* in paradoxis loqvitur, *oratione eruditâ*, h. e. *Ariſtoteleo* ſtylo, ἀναλυτικῶς, ἀκριβῶς, καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, fuiſſe conſignatum. *Ciceronem* ſeqvitur *Strabo*, ex qvo retulimus n. II.

XXXVI. Atqve ſic conſtat ex unanimi optimorum Philoſophorum ſententiâ duplicem eſſe res conſiderandi modum, λογικὸν καὶ πραγματικόν. Quo ſuppoſito, quæritur jam porrò, quem ex his ſeqvutus fuerit *Ariſtoteles* in ſermonibus & libris *Exotericis*, quemq; in *Acroamaticis?* Qvod in his poſteriorem ſeqvutus fuerit, dubium planè eſt nullum. Finis enim eorum erat ſcientia in auditoribus genuinis excitanda, qvæ non ex rudi quadam conſideratione emergit, ſed accuratam reqvirit ἐπίσκεψιν, quâ ſingula minutatim, & ex propriis pertractentur. Eſt enim ea cognitio ἀκριβεστέρα, *ex principiis & cauſis manans*, 1. Poſt. 11, 12. Talis autem conſideratio erat, quæ πραγματικὴ dicebatur: quam & eâ de causâ πραγματείαν πρὸς φιλοσοφίαν, quæ cum ſcientia eadem eſt juxta *n. XXIX*, vocat, loco ante cit. ex *I. Top. XIV*, 7. ubi ait: πρὸς μὲν οὖν φιλοσοφίαν κατ' ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν πραγματευτέον. In quem locum ita commentatur *Alexander: Poſtquam* (Philoſophus) *dixerat ex problematibus & propoſitionibus quadam eſſe Ethica, quadam Phyſica, quadam Logica, addit, Philoſopho delectum habendum eſſe ſecundum veritatem.* καθ' ἕκαστον γὰρ εἶδος τῶν προειρημένων τῆς τοῦ ἀληθοῦς χάριν βελτίστως τὴν κατ' ταῦτα πραγματείαν ποιεῖται, *ſingulorum enim ſelectio, qua veritatis gratia inſtituitur, ſecundum propriam diſciplinam facienda eſt, ut propria principia inveniantur.* Nempe in *Politicis quidem* ἀκριβάστατα *propoſitiones conquirenda ſunt, qua* ἀληθῶς *ad fugam aut proſecutionem faciunt. Ex Theoreticis autem & Phyſicis quarenda ſunt* τὰ ὡς ἀληθῶς ἀληθῆ, *reapſe vera. Ex Analyticis deniq; & cõmentario de propoſitionibus, itemq; ex diſtinctione eorum, qua multiplicem habent ſignificationẽ, ea, qva ſunt* ἀληθῶς χρήσιμα, *reverâ utilia.* Hæc ille. In Exotericis autem tàm libris, quàm ſermonibus, tàm exquiſitum nõ potuit ſequi modum conſiderandi; quoniam eos in communem τῶν ἔξωθεν uſum ſcripſit. At illi

idonei

idonei non sunt, qui comprehendant argumenta ex caussis & principiis propriis ducta, ut ex *I. Rhet. I.* diximus n. XII. & XVI. *Opinio* quoq;, quæ finis ȣ est librorum Exotericorum, juxta §. XXIX. *non ex principiis propriis nascitur*, (hæc enim in quovis genere faciunt scientem & in cognoscendo πιςάγωγον, non εὐκίνητον, ut opinio) sed ex *communibus* & *endoxis*. Unde & Dialecticus, qui & ipse pro fine opinionem habet, ut colligitur ex *I. Top. XIV.* §. 7, ex talibus concludit, *I. Topic.* c. 1. *I. Rhet. II.* Ex endoxis, dico. Quæ & ob eam caussam τὰ κτ̀ νόμον dicuntur, qvibus ex alterâ parte respondent τὰ κτ̀ φύσιν, κὴ κατ' ἀλήθειαν. Νόμος enim est ibi δόξα τῶν πολλῶν. Quâ de causâ & *Ammonius* ὀρθοδοξαστικῶς vocat id, qvod alii dicunt, διαλεκτικῶς, in *Proleg.* ad *Categorias*. Non *Pragmaticum* itaque, sed *Logicum* considerandi modum, in *Exotericis* libris *Philosophus* usurpavit. Quod unanimiter fermè omnes testantur, qui discrimen librorum Aristotelis attingunt.

XXXVII. Inter eos antiqvissimus est *Cicero*, qui in V. de *Finibus*, ut num. I. vidimus, scribit, *Peripateticos duo habuisse librorum Aristotelis genera, unum populariter scriptum, quod ἐξωτερικὸν appellarint: alterum limatius, quod in commentariis reliqverint.* Quibus verbis expressè testatur, illud librorum genus, quod *Peripatetici* ἐξωτερικὸν dixerunt, populariter fuisse scriptum, hoc est, ad vulgi *sensum & intelligentiam*, κτ̀ δόξαν, ut dicit *Philosophus*; vel καθ' ἔννοιαν, ut *Eustratius*. Quod idem est cum eo, quod Aristoteles & Interpretes ejus dicunt, λογικῶς, ut patet ex n. XXXII. & seqq. Huic autem oppositum librorum genus, quod illi ἀκροατικὸν vocarunt, limatius, &, ut idem *Orator* in paradoxis loqvitur, *oratione eruditâ*, h. e. *Aristoteleo* stylo, ἀναλυτικῶς, ἀκριβῶς, κὴ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, fuisse consignatum. *Ciceronem* seqvitur *Strabo*, ex qvo retulimus n. II.

veteres Peripateticos, qui Theophrastum inseqvuti sunt, πραγματικῶς *philosophari non potuisse, eò quod acromaticis Aristotelis libris destituti essent: potuisse tamen de propositis rebus disſere ad eorum morem, qui* θέσεις ληκυθίζουσι. Ex qvibus apertè colligitur, *Aristotelem* in *Acroamaticis*, qvibus posteri caruerunt, de quâque re philosophatum esse πραγματικῶς, h. e. *exquisitè,* & ut fert rei natura, juxta hactenus dicta: in *Exotericis* autem de iisdem egisse eorum in morem, qui theses ληκυθίζουσι, id est, *Dialecticorum & Rhetorum more proposita declamant.* Λήκυθος enim propriè olearia est ampulla. Qvo sensu vocem usurpat & Aristophanes in Pluto, ita scribens: Αἱ δὲ λήκυθοι μύρου γέμουσι, *Lecythi verò*, h. e. oleariæ ampullæ, *ungvento sunt plenæ.* Et rursus: Ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ, *Oleum non est in Lecytho.* Λήκυθον, inqvit Suidas, τὴν τοῦ μύρου, οἱ ἀττικοὶ καλοῦσιν ἀλάβαστρον, ἀρσενικῶς δὲ τὸν ἀλάβαστρον εἶπεν ἡρόδοτος τὸ ἐλαιοδόχον ἀγγεῖον: *Ungventi Lecythum* s. vas ungventarium *Attici vocant alabastrum. Alabastrum autem genere masculino Herodotus dixit vas olearium.* Est autem ampulla olearia prætumida. Qvâ de causâ & Lais, qvia buccis erat tumentibus, πρὸς ταῖς γνάθοις λήκυθον habere dicebatur. Per metaphoram autem λήκυθος usurpatur pro *pigmentis Oratoriis.* Ut enim corpora nitent & fragrant ex ungvento, qvod ex ampullâ seu vase oleario depromitur: ita oratio hujusmodi pigmentis & amœnitatibus veluti recreatur & splendorem capit. Ita sumitur vox ista à Cicerone lib. I. Epistol. ad Atticum Epistolâ IIX, qvum ait: *Totum hunc locum, qvem in Aristocratiâ ego variè meis orationibus soleo depingere, de flammâ, de ferro (nosti illas* ληκύθους*) valdè graviter pertexuit.* Sed & respicere idem huc videtur de Catonis oratione loqvens, cum scribit: *Intelliges nihil illius lineamentis, nisi eorum ornamentorum,*

torum, quæ inventa nondum erant, florem & colorem defuisse. Plinius qvoqve eodem sensu lib. I. Epist. II: *Non tamen omninò*, inqvit, *Marci nostri ληκύθους fugimus, qvoties paulùm itinere decedere non intempestivis amœnitatibus admonebamur.* Horatius de oratione tumidâ & magnificâ interpretatur. Eâdem enim, qvâ Cicero, translatione lib. I. Epist. 3. ait:

An Tragica desævit & ampullatur in arte.

Et in arte Poëticâ:

Projicit ampullas & sesquipedalia verba.

Inde ulterius ληκυθίζειν est ampullis & sesqvipedalibus verbis uti. Aristophanis Interpres ad fabulam Acharnensium: Ληκυθίζειν, inquit, est τὸ μεῖζον βοᾶν καὶ ψοφεῖν, *magis clamare & sonum edere.* Ad fabulam Ranarum autem: Ληκυθίζειν, ait, *idem est, qvod ἀκριβῶς τι γράφειν. ἢ μεγαλοῤῥημονεῖν, καὶ ψοφώδη λαλεῖν, accuratè quid s. cum curâ scribere, vel grandibus verbis uti & sonora loqui.* Pòrrò θέσις, observante ipso Aristotele *I. Top. XI.* §. 5. *aliqvando* notat ὑπόληψιν παράδοξον τῶν γνωρίμων τινὸς κατὰ φιλοσοφίαν, *sententiam nobilis cujusdam Philosophi adversus opinionem aliorum*, veluti non posse contradici, ut *Antistheni*, aut omnia moveri, ut *Heraclito* videbatur, & similia, de qvibus vide *Gellium XVII. cap. XII.* & *Platonem* in *Theateto* : *aliquando* autem *quæstiones omnes Dialecticas* designat. Addit enim *Aristoteles*: σχεδὸν δὲ νῦν πάντα τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα, θέσεις καλοῦνται. Innuit itaq; *Strabo*, Peripateticos illos, *Theophrasti* posteros, ad propositas qvæstiones, qvæ aliorum repugnarent opinioni, solitos fuisse declamare. Quòd *Hieronymum Rhodium*, nobilem Peripateticum, qvi post *Theophrastũ* floruit, fecisse cognoscimus etiam ex *Cicerone*. Is enim summũ bonum, novâ prorsus opinione, *indolentiam* esse dicebat, cum alii vel in divitiis, vel in honore, vel in voluptate, vel in virtute, vel in rerum

con-

contemplatione id collocarent. Vel id potius indicare vult *Strabo*, consuevisse illos positâ *thesi* qualicunque seu Dialecticâ quæstione, quam eandem *infinitam* vocant *Rhetores*, non sine elegantiâ sermonis utramq; in partem probabiliter disputare. Neque enim crasso veteres in disputationibus suis utebantur stylo, sed compto & polito. Unde & Topic. lib. IIX, I. §.6. mentio fit propositionũ non necessariarum, quæ *ornatus gratiâ* ἐν τῷ διαλέγεσθαι usurpentur. In Dialogis Platonis quoque, Luciani, aliorumque pigmenta seu ornamenta Oratoria passim deprehenduntur. Quin Plato decoris, in sermone observandi, meminit in ipsa Dialogi definitione apud Laertium. Sic enim illic Dialogum definit: Ἔστι διάλογος, λόγος ἐξ ἐρωτήσεως, καὶ ἀποκρίσεως συγκείμενος περί τινος τῶν φιλοσοφουμένων καὶ πολιτικῶν, μετὰ τῆς πρεπούσης ἠθοποιΐας τῶν παραλαμβανομένων προσώπων καὶ τῆς κατὰ τὴν λέξιν κατασκευῆς, *Dialogus est sermo ex interrogatione & responsione compositus de re aliqua ad Philosophiam vel facultatem civilem spectante cum decenti & congrua expressione personarum, quæ assumuntur, & accuratâ compositione verborum.* Tali ergò ratione & Aristoteles suos docebat unamquamque quæstionem disputabilem tractare, quod ab illo in Peripatum introductum observarunt & successores ejus, prout testatur Cicero *II. Tuscul. Q q.* scribens: *Mihi semper Peripateticorum Academiæq; consuetudo de omnibus rebus in contrarias partes disserendi non ob eam causam solùm placuit, quod aliter non possit quid in quâque re verisimile esset, inveniri, sed etiam quod esset in ea maximè dicendi exercitatio, quâ princeps usus est Aristoteles, deinde eum qui sequuti sunt.* Inter quos primus erat *Theophrastus*, quem institisse Magistri vestigiis & discipulos propositâ ad defendendum & oppugnandum quæstione aliquâ, quæ Θέσις diceretur, exercuisse, etiam ex *Athenæi* lib. IV, II. discimus, ubi

ita *Lynceus* qvidam ad *Hippolochum*: Σὺ δὲ μόνον, inqvit, ἐν Ἀθήναις μένων εὐδαιμονίζεις τὰς Θεοφράστου θέσεις ἀκούων, legendum fortè, ἑαυτὸν εὐδαιμονίζεις, ut hic sensus sit: *Tu hoc uno te censes esse beatum, quod Athenis manens Theophrasti disputationes de proposita thesi audias.* *Quintilianus* de *Peripateticis* in communi: *Peripatetici*, inqvit, *se studio quodam Oratorio jactant: nam theses dicere exercitationis gratiâ ferè ab iis est institutum.* Quæ quidem exercitatio ea est, ob qvam *Topici libri Aristotelis* sunt conscripti. Ibi enim ostenditur, qvomodo propositum aliqvod problema εἰς ἑκάτερον disputari possit. Quod argumento est, *Aristotelem* in libris ἐξωτερικοῖς Dialecticò more, atq; adeò ἐξ ἐνδόξων disputasse, qvod λογικῶς πραγματεύειν dicebatur *supra*. Unde rationes communes & ἔνδοξοι aliàs & ἐξωτερικαὶ *Aristoteli* dicuntur, ut in IV. *Phys.* c. XIV, ubi de tempore dissertationem instituens, ait, inqvirendum primùm esse, utrum tempus sit ex numero entium, annon sit, idqve διὰ τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, *id est*, ἐνδόξων, ut exponit *Philoponus* in *Comm.* scribens: ἐξωτερικοὺς λόγους φησὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀκροαματικῶν καὶ ἀποδεικτικῶν τοὺς ἐξ ἐνδόξων καὶ πιθανῶν ὡρμημένους, *Exotericas rationes vocat, ad differentiam acroamaticarum & demonstrativarum, eas, quæ ex consentaneis hominum opinionibus & persvasibilibus procedunt.* Qvibus similia & *Simplicius* habet. Ita enim ille: Ἐξωτερικά ἐστι τὰ κοινὰ καὶ δι' ἐνδόξων περαινόμενα, ἀλλὰ μὴ ἀποδεικτικά, μὴ δὲ ἀκροαματικά. Rursus II. *Polit. IV.* Τὰ δὲ ἄλλα, inqvit Philosophus, τοῖς ἔξωθεν λόγοις πεπλήρωκε τὸν λόγον, *quod ad reliqua attinet extraneis rationibus implevit sermonẽ* (Plato) id est, non veris & intrinsecis, sed alienis, qvæ non à reipsâ petuntur, sed aliunde, qvas alibi λογικὰς, κοινὰς, καὶ κενὰς vocat, ut I. *Eud.* VI. & IIX.

XXXVIII. Idem discrimen librorum *Exotericorum* & Acroamaticorũ confirmant *Græci Aristotelis* interpretes fer-

mè omnes. Ex qvibus meritò agmen ducit *Alexander*. Qvi ad ista verba ex I. *Top.* c. XIV. Διαλεκτικῶς δὲ πρὸς δόξαν, ita scribit: Λογικῶς δὲ ἢ διαλεκτικῶς πρὸς δόξαν, ὡς ἔν τε ταύτῃ πραγματείᾳ, καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ τοῖς ἐξωτερικοῖς. καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις πλεῖστα καὶ περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ περὶ τῶν φυσικῶν ἐνδόξως λέγεται. Qvibus perspicuè testatur in *Exotericis* scriptis actum esse de rebus, cùm naturalibus, tùm moralibus, verùm non *Physicè*, non *Ethicè*, sed ἐνδόξως, id est, ex *principiis, opinionibus hominum consentaneis*. *Alexandro* jungamus *Ammonium*, qvi tàm distinctè & clarè de discrimine librorum Aristotelis loqvitur, qvàm reliqvorum Interpretum nullus, *Proœm.* in Categ. Is ergò *primùm* scripta *Aristotelis* distribuit in ὑπομνηματικὰ & συνταγματικά. Ex qvibus ὑπομνηματικὰ συγγράμματα vocat libros, qvos ad memoriæ subsidium sibi confecerat Philosophus. Moris enim erat priscis, referente ibidem Ammonio, ut majorum scripta legentes commentarios sibi facerent, in qvibus opiniones de rebus à Philosophis pertractis perscriberent & argumenta, qvibus opiniones suas adstruerent. In eos congerere etiam solebant, qvid sibi privatim videretur, ut si qvando ad scribendū animum appulissent, tanqvam ex penu literaria promerent materiam voluminum conscribendorum: qvalem commentarium præ se ferunt Noctes Atticæ Gellii, qvas ad subsidium memoriæ, qvasi qvoddam literarum penus, recondebat, ut ipse habet in Operis præfatione. Hujusmodi Commentarii dicebantur ὑπομνήματα, ut notavimus jam suprà n. I., item ὑπομνηματισμοί, quanquam aliqvando promiscuè qvævis scripta sic appellentur, inprimis apud *Athenæum* & *Dionysium Hal. lib. I. Antiquit: Rom. Plinius* junior in *Epistolis* de avunculo suo testatur, eum taliū *Commentariorum* CLX. sibi reliqvisse, qvos ipse *commentarios selectorum epistographos* vocat. Talibus itaq; commentariis fuit & *Aristoteles* instructꝰ. Sed præter hæc & alia exaravit scripta συν-

ταγ-

ταγματικὰ Ammonio dicta, qvo nomine insigniuntur ejusmodi scripta, quæ nō ex tempore & sine curâ composuit, sed *καὶ φράσιν ἔχει πρέπουσαν συντάγματι, καὶ τὴν τῶν κεφαλαίων εὔτακτον διαίρεσιν, & dictionē habent compositioni congruam, & capitū divisionem rectè atq; ordine digestam.* Ea porrò dividit Ammonius in *αὐτοπρόσωπα καὶ ἀκροαματικὰ*, & in *διαλογικὰ καὶ ἐξωτερικά*. Et mox discrimen horū *συγγραμμάτων* aperit. Plurimùm autē, ait, differunt dialogica scripta ab autoprosopis. *ἐν μὲν γὰρ τοῖς αὐτοπροσώποις, ἅτε πρὸς γνησίους ἀκροατὰς τὸν λόγον ποιούμενος, τὰ δοκοῦντα αὐτῷ λέγει, καὶ δι' ἐπιχειρημάτων ἀκριβεστάτων, καὶ οἷς οὐχ οἷοί τε εἰσιν οἱ πολλοὶ παρακολουθῆσαι, In autoprosopis enim, veluti ad legitimos auditores sermonē faciens, animi sententiā aperit, atq; exquisitissimis argumentis & certissimis demonstrationibus utitur, quas propter obscuritatē imperita hominū multitudo assequi nō valet.* *Ἐν δὲ τοῖς διαλογικοῖς, ἅτε πρὸς κοινὴν καὶ τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν γεγραμμένοις, τὰ δοκοῦντα αὐτῷ λέγει, ἀλλ' οὐ δι' ἀποδεικτικῶν ἐπιχειρημάτων, ἀλλὰ δι' ἁπλουστέρων, καὶ οἷς οἷοί τε εἰσιν οἱ πολλοὶ παρακολουθεῖν, In Dialogicis autē & Exotericis, ut quæ ad communē multorū utilitatē scripta sunt, quæ ipsi videntur, docet, verùm non rationibus demonstrativis, sed simplicioribus atq; apertis, quas & turba imperitorū intelligere possint.* Hæc *Ammonius*. Ex qvibus iterum liqvet, discrimen librorum Exotericorū & Acromaticorum primariū fermè sumi à tractandi varietate, & generibus argumentorū. In his enim adhiberi rationes proprias, ex rerū propriis principiis & causis ductas. (hæc namq; sunt *ἀποδεικτικὰ* illa *ἐπιχειρήματα*, V. *I. Post. II.* seqq.) in illis autem rationes simpliciores, communes & *ἐνδόξους*, qvas alio momine *λογικὰς* appellari jam sæpius diximus. Deniq; audiamus & *Simplicium*, qui in *Proleg.* ad *libros de principiis & motu*: *Διχῇ δὲ*, ait, *διῃρημένων αὐτοῦ τῶν συγγραμμάτων. εἰς τε τὰ ἐξωτερικά, οἷα τὰ ἱστορικὰ, καὶ τὰ διαλογικά, καὶ ὅλως τὰ μὴ ἄκρας ἀκριβείας φροντίζοντα, καὶ εἰς τὰ ἀκροαματικὰ,*

ὧν καὶ αὕτη ὅτιν ἡ πραγματεία. *Qvum bifariam scripta ejus* (Aristotelis) *dividantur, in exoterica, inquam, qualia sunt historica & Dialogica meditationes, atq;, ut summatim dicam, omnia, qua exactam diligentiam non postulant, & acroamatica, inter hac & prasens tractatio* (Physica) *numeratur.* Qvibus non obscurè indicat, hoc discriminis intercedere scriptis *Aristotelis* exotericis cum Acroamaticis, qvod in his exactam diligentiam non adhibuerit, in istis autem remotiorem & subtiliorem Philosophiam agitârit.

XXXIX. Satis, ut opinor, constat, qvomodo & λόγοι & libri Exoterici ab Acroamaticis differant, cùm materiâ, tùm fine, tùm modo considerandi. Unum restat, nempe, ut videamus, qvomodo ratione λέξεως discriminentur. Qvod enim dictionem in iis oportuerit esse diversam, facilè concedet unusqvisq;, qvi sibi in memoriam revocaverit finem utriusq; generis librorum. Aliud siqvidem λέξεως genus est accommodatum ad scientiam: aliud ad δόξαν. Aliud item qværunt γνήσιοι scientiarum auditores: aliud οἱ ἔξωθεν s. profani. Nempe *bis elegans & picturata*, ut dicebamus supra, *placet oratio, illis, qua simplex est & tenuis: hi laciniosum quid & diductum quarunt, illis concisum quid & contractum* est satis. Non enim nimis nominum curiosus est, nec esse debet, qvi ad scientiã adspirat, qvoniam minuta illa nominum observandorum curiositas, qvam *Prodicum* fuisse sectatũ ait Galenus *I. Art. XVI*, initium non scientiæ est, sed Sophistices potiùs, quæ scientiæ opposita est. Hæc enim non περὶ τὰ πράγματα versatur, sed περὶ τὰς λέξεις, ut inter cæteros & Clem. Alex. *I. Strom.* docet. Hinc *Plato* in Politico: Κἂν φυλάξῃς, ait, τὸ σπουδάζειν μὴ ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλουσιώτερος εἰς γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως, *Si caveris, ne sis de nominibus nimiùm solicitus, ditior sapientiâ ad senectutem pervenies.* Omninò se res habet, ut in bello. χειρῶν, ait *Synesius*

nesius Epist. LXXIIX, δεῖ τοῦ πολέμου, καὶ οὐκ ὀνομάτων πολλῶν, *bellum opus habet manibus & vi, non nudis nominibus*, h. e. hominibus, nominetenus militibus, qvi sunt λευκοὶ ἰδεῖν, ἐντρυφεροὶ, αἰθρίας καὶ πόνων ἄπειροι, *albo colore, molles, laborumq; insveti*, ut *Dio Chrysost.* describit in IV. *de Regno.* Qvemadmodum igitur hostis non moratur πυγάργους, homines albo podice, delicatosq; : ita οἰκεῖοι auditores, qvi scientiæ desiderio flagrant, non laborant de nominibus, dummodo res sit certa, & nomina ita sint comparata, ut in se dilucidam contineant rei significatæ interpretationem. Aliàs enim, ut *Galenus* in III. *Simpl.* XII. ait, ἡ τῶν ὀνομάτων χρῆσις ταραχθεῖσα, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιταράττει γνῶσιν, *conturbatus nominum usus & rerum ipsarum cognitionem conturbat.* Et Plutarchus in lib. de Iside & Osiride τοὺς μὴ μανθάνοντας ὀρθῶς ἀκούειν ὀνομάτων, κακῶς χρῆσθαι καὶ τοῖς πράγμασιν, eos, qvi rerum vocabula non curant intelligere, in rebus qvoq; ipsis facillimè errare scribit. Itaq; qvi ita dicere vult, ut pectus ejus, qvi inter οἰκείους scientiarum ἀκροατὰς numeratur, exsaturet, rebus intentus esse debet, neq; in nominibus multum operæ ponere aut nimis diducto orationis genere uti, sed concisè & simpliciter loqvi, ita tamen, ut auditores usum vocis cognoscentes ab eo mox provehantur in rei cognitionem. Inter virtutes enim scientifici Doctoris numeratur & *brevitas, ea scilicet, quæ*, ut Ammianus Marcellinus lib. 23. ait, *moras rumpens intempestivas, nihil tamen subtrahit necessaria cognitioni:* non *ea, quæ laborat, & scrutatur, qvid præteriri debeat, non quid significatiùs explicet*, ut idem *Historicus* loqvitur. Interdum & fingere nomina cogitur *Philosophus* Doctor. Qvia enim ἀκριβῶς, hoc est, *accuratè & minutatim* materiam subjectam pertractat, hinc ad ea aliqvando pervenit, ad qvæ vulgus pervenire non solet, qvibus eâ de causâ nomina

mina imposita non sunt. Interea *res ipsas in disserendo afferre non potest, sed nominibus* uti *cogitur, tanquam rerum symbolis*, l. *Sophist. Elench.* c. 1. §. 5: ideò fingere cogitur nomina, quibus res istas efferat, sicut *Phil.* ait: ἐνίοτε ὀνοματοποιεῖν ἀναγκαῖον, ἐὰν μὴ κείμενον εἴη τὸ ὄνομα. l. *Categ.* c. VII. *Imponenda*, ait Cicero lib. 3. de finibus bonorum & malorum, *nova novis rebus nomina. Quod quidem nemo mediocriter doctus mirabitur, cogitans, in omni arte, cujus usus vulgaris communisq; non sit, multam novitatem nominum esse, cum constituuntur earum rerum vocabula, quæ in quâq; arte versentur.* Et Apulejus de dogmate Platonis: *Datur*, inqvit, *venia novitati verborum rerum obscuritatibus servienti.* Deniq; C. Sidonius Apollinaris Epist. ad Polemium: *Licet*, ait, *rebus novis nova nomina imponere.* Accidit etiam nonunqvam, ut rebus imposita sint nomina, sed nimis prolixa & minus convenientia: alia itaq; fingit, & istis substituit, qvæ rem signatius explicent. Hoc est, qvod *Galenus* docet lib. IIX. *de decret: Hipp. & Plat.* ὅσον, inqvit, ἄλλος ἀκριβέστερόν τε καὶ λεπτομερέστερον ἡντινοῦν φύσιν πραγμάτων ἐξεργάζεται, τοσούτῳ πλεόνων αὐτῷ γίγνεται χρεία, *Quantò quis exactiùs subtiliusq; quamcunq; rerũ naturã pertractare conatur, tantò plura nomina inveniat, oportet.* Et *Philo Judæus lib. de agriculturâ in princip:* Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων οὐκ εἰδότες, καὶ περὶ τὴν τῶν ὀνομάτων θέσιν ἐξ ἀνάγκης, ἁμαρτάνουσι. τοῖς μὲν γὰρ ὥσπερ ἐξ ἀνατομῆς περινοηθεῖσι κύριαι προσρήσεις ἕπονται. τοῖς δὲ ὑποσυγκεχυμένοις οὐ σφόδρα ἠκριβωμέναι, *Vulgus hominũ rerum naturas ignorans, etiam in nominibus eis imponendis erret oportet; nam qui eas velut per anatomiam considerant, facilè proprias appellationes earum asseqvuntur: qui autem res tractant confusiùs, non tàm exquisitas.* Ex qvo unà intelli-

gitur,

gitur, non qvemvis ſibi ſumere debere poteſtatem nova nomina fingendi, ſed eum, qui rerum optimè gnarus eſt (quod & *Plato* in *Gorgiâ* monuit) quique tales res tractat, qvibus aut planè impoſita non ſunt nomina, aut minus perſpicua vel accommodata. Aliàs enim ſatiùs eſt, Doctorem uſitata nomina retinere. Unde & *Galenus* reprehendit Prodicum, ut ἀναπειθόμενον ἀπὸ τῆς θαυμαστῆς ἐτυμολογίας, quod phlegma maluerit calidisſimum humorem vocàre, qvàm ſolenni nomine uti, *II. de diff. febr. VI.* Eandemqve obcauſam inter *Græcos* ſapientisſimi non facilè potuerunt adduci, ut nova vocabula fingerent. Potiùs in eo caſu circumſpexerunt, annon uſitata aliqva eſſent vocabula, qvæ per cognationem qvandam ſeu μεταφορὰν rebus propoſitis accommodarent. Cum autem talia vocabula habere non poterant & nova fingere cogebantur, non illotis ad id, qvod dicitur, accedebant manibus, ſed probè obſervabant, ne à patrio & communi ſermone nomina illa eſſent aliena, & ut brevia eſſent, perſpicua & accommodata. Egregia ſunt, qvæ *Ariſtoteles* hac de re habet in *II. Eth. VII: Danda eſt opera*, inqvit, *ut aliis, ſic & Ethico Philoſopho, ut cum nova fingit nomina, faciat id perſpicuitatis gratia* (hæc enim in nominum uſu qvaſi meta ſpectanda eſt, Galen. II. Method. I.) *& ut rebus conſentanea ſit expoſitio.* Et *Galenus* lib. *de morbi temporibus* cap. V, ſcribens: ὀνόματα συνθέσθαι κάλλιον ἕνεκα συντόμου θ' ἅμα καὶ σαφοῦς δηλώσεως, καθάπερ τις νόμος ἐστὶ κοινὸς ἅπασι τοῖς Ἕλλησιν, ὧν μὲν ἂν ἔχωμεν ὀνόματα πραγμάτων παρὰ τοῖς πρεσβυτέροις εἰρημένα χρῆσθαι τούτοις, ὧν δὲ οὐκ ἔχομεν, ἤτοι μεταφέρειν ἀπό τινος, ὧν ἔχομεν, ἢ ποιεῖν αὐτοὺς κατ' ἀναλογίαν τινὰ τὴν πρὸς τὰ κατωνομασμένα τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ καταχρῆσθαι τοῖς ἐφ' ἑτέρων κειμένοις, *Porrò nomina ipſa-*

rum ſimul ponere tùm compendii, tùm claritatis cauſa præſtat. Qvemadmodum lex quædam eſt communis omnibus Græcis, ut quarum rerum nomina apud vetuſtiores uſurpata inveniamus, his utamur. Qvarum verò non habemus, vel ab aliqvo eorum, quæ nobis ſunt, transferamus, vel ipſi ſecundum rerum quandam ſimilitudinem ad ea, quæ denominata ſunt, fingamus, vel ab aliis dictis utamur. Confer eundem *I. de Methodo V. lib. II, I. II. de diff. pulſ. II.* nec non de *Symptomatum differentiis* cap. I. Qvibus accedit & Gregorius Nazianzenus Orat. 39. in ſancta lumina ſcribens: Δεῖ δὲ καινοτομῆσαι περὶ τὰ ὀνόματα σαφηνείας ἕνεκα, *Oportet nova* adhibere vocabula *perſpicuitatis cauſa.* Qvod itaq; nova nomina qvandoq; fingere posſint, imò fingere cogantur, qvi ἀναλυτικῶς καὶ ἀκροαματικῶς de rebus diſſerunt, hinc conſtat. At qvi ἐξωτερικῶς & *Dialectico* more diſſerunt, qvoniam de rebus non tractant ἀκριβῶς, ſed popularitèr ad captum vulgi, ſeu, ut Græci loqvuntur, κατὰ δόξαν πολλῶν, eos nulla cogit necesſitas, ut nova fingāt nomina, qvia de talibus potius diſſerunt, qvibus nomina impoſita jam ſunt: qvin cavere ſibi debent ab inuſitatis nominibus, qvoniā vulgus nominum obſervandorū nimis curioſus faſtidit nomina, ſi à communi & trito ſermone ſint aliena. Ideoqve non ſemel *Philoſophus* in *Dialecticis*: Προσαγορευτέον ταῖς ὀνομασίαις τὰ πράγματα καθάπερ οἱ πολλοὶ, *Appellare nos oportet res nominibus, quibus vulgus appellat.* II. *Top.* II. §. 5. VI, II, §. *ult* Et *inter* ἁμαρτίας *ſeu vitia Dialecticorum problematum recenſet*, τὸ παραβαίνειν τὴν κειμένην λέξιν, *ſi quis diſcedat à communi loqvendi conſvetudine*, II. *Top.* I. §. ult: Utendum planè ſermone ut *numo*, *cui publica forma* eſt, ait & Qvintilianus lib. I. cap. X. Et Fortunatianus lib. III. *Vir perfectisſimus dixit verbis utendum, ut numis publicâ monetâ ſignatis.* Qvibus accedit & Plutarchus lib. de Pythiæ

oracu-

oraculis cap. XXI. ita ſcribens: *Ἀμοιβῇ ἔοικε νομίσματος ἡ τοῦ λόγου χρεία, καὶ δόκιμον καὶ αὐτοῦ τὸ σύνηθές ἐστι καὶ γνώριμον, ἄλλην ἐν ἄλλοις χρόνοις ἰσχὺν λαμβάνοντος*, *Uſus ſermonis ſimilis videtur eſſe mutationi numiſmatis, qvorum utrumq; aliud alio tempore valens tùm probatur, cum notum eſt & uſitatum.* Deinde & diductâ magis oratione uti debet & picturatâ Dialecticus. Non facilè enim aliorum mentem percipit vulgus, ſi nervoſo nimis & contracto ſermone exprimatur: nec facilè movetur, ſi omnis ſplendor ab oratione abſit. Abhorret enim à nimis tenui & ſimplici dicendi ratione. Ex qvo & jam ante (n. XXXIIX.) notavimus non minus Platonem, qvàm Ariſtotelem, ornatus, in Dialecticis diſputationibus adhibendi, injicere mentionem.

XL. Qvod ſi ita res comparata eſt cum ſermonibus ad producendam ſcientiam & opinionem accommodatis, cuivis jam in proclivi eſt judicare, qvo dictionis genere *Ariſtoteles* uti debuerit, qvoq; reâpſe, ut veriſimile eſt, qvippe nunqvam negligens officii ſui, uſus fuerit in Exotericis *πρὸς δόξας* tendentibus, qvo in *Acroamaticis πρὸς ἐπιστήμην* collimantibus ſcriptis. Nempe in illis ſine dubio ad popularem captum plenius planiusq; de rebus propoſitis diſceptavit, fuſiore ambitu omnia declaravit, verbisq; circumvehi ſolitus fuit. At in his, qvia res ipſi erat cum intelligentibus, & qvi jam plurimùm promoverant in diſcendi ſtudio, brevius & contractiùs cuncta propoſuit, qvaſi apud peritos ſingula ſignans potiùs, qvàm latiùs expandens. Qvod ex reſponſione ejus ad *Alexandri* Epiſtolam, qvam ex *Andronici* libro produxit *Gellius*, apparet. Cum enim apud Magiſtrum per literas conqveſtus eſſet Rex ille, diſcipulus & auditor qvondam ejus, qvòd diſciplinas Acroamaticas, qvibus ab eo eruditus fuerat, ſcriptis foràs editis invulgaſſet, reſpondit, ita evulgatas librorum editiones eſſe,

ut tamen vulgo non paterent, ſed ſolis eis, qui eas audiverant. ἴσθ' ἂν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασι, *Scito & editos eos eſſe, & non editos: ſolis enim, qui noſtris auditionibus interfuerunt, cognobiles erunt.* Qvamvis enim Ariſtoteles Philoſophiam ſuam non occultârit *ænigmatibus*, *ſymbolis* & *allegoriis*, qvemadmodum *Ægyptii* notis *hieroglyphicis*, unde *Apollo Pythius* λοξίας dicebatur: nec *fabulis*, ut *Poëtæ, Orpheus* & *Homerus*, *&c.* alio tamen modo eam obſcuravit, nempe ſingulari *verborum proprietate & genere dicendi*, qvò tardos & hebetes à Philoſophiæ ſacris adytis repelleret, & ad eadem ingenioſos & induſtrios excitaret. Unde *Themiſtius* ait, ὅτι πολλὰ τῶν Ἀριστοτέλους βιβλίων εἰς ἐπίκρυψιν μεμηχανῆσθαι ἔοικε, quod *multa in Ariſtotelis ſcriptis videantur ad occultationem ſtudio eſſe compoſita.* Et qvod συνήθης ei, ſive *familiaris*, ſit βραχυλογία, *breviloquentia.* Et *Philoponus*, qvod adhibeat τὴν τῶν ἐννοιῶν πυκνότητα, καὶ τὸ τῆς φράσεως συνεστραμμένον, *ſententias ſpiſſas & phraſes contortas*, idq; eo fine, *ut ſegniores ab hujusmodi ſtudio repellat & dehortetur, Proœm:* in Phyſ: *Simplicius* deniq; Præfat: in eosdem libros, qvod in *Acroamaticis ſcriptis* ἀσάφειαν, *obſcuritatẽ*, elegerit, διὰ ταύτης τοὺς ῥαθυμοτέρους ἀποκρουόμενος, ὡς παρ' ἐκείνοις μὴ δὲ γεγράφθαι δοκεῖν, *ut ſegniores ab hujusmodi ſtudio repelleret & dehortaretur, quaſi propter illos acroamatica ſcripta non eſſent exarata.* Quod & ipſe confirmat ex reſponſoria *Ariſtotelis*, ad Epiſtolam *Alexandri*, cujus paulò antè memini. Similia his idem habet Prolegomenis in *Prædicamenta.* Οὐ μὴν οὐδὲ μύθοις, οὐδὲ συμβολικοῖς αἰνίγμασιν ὡς τῶν πρὸ αὐτοῦ τινὲς, Ἀριστοτέλης ἐχρήσατο, ἀλλ' ἀντὶ παντὸς ἄλλου παραπετάσματος τὴν ἀσάφειαν προετίμησεν, *nec verò fabulis, nec ſymbolicis ænigmatibus, ut ante eum quidam, Ariſtoteles uſus eſt, ſed loco omnis alius velamenti, obſcuritatẽ verborũ elegit.* Cæterùm obſcuritatem iſtam ſentiunt tantùm

οἱ ἐξώ-

οἱ ἐξώτεροι, sive ἀπαίδευτοι, qvibus non sine causâ tàm obscurus est *Aristoteles*, ut faciliùs videatur ipsis oraculi, qvàm illius, sententiam divinare: τοῖς πεπαιδευμένοις autem, sive *auditoribus genuinis*, qvi *Aristotelis* docendi modo assveti sunt, tantùm abest, ut obscurus sit, ut potiùs nusqvam ab evidentiâ recedere videatur. Sit nobis nunc omnium instar *Simplicius*, qvo nemo planiùs & accuratiùs hoc institutum *Aristotelis* docuit: οὐδαμοῦ ἐθέλει (ὁ Ἀριστοτέλης) τῆς ἐναργείας ἐξίστασθαι. διττῆς δὲ οὔσης ἐναργείας εἰς πίστιν, τῆς μὲν, ἀπὸ νοῦ, τῆς δὲ, ἀπὸ αἰσθήσεως, τοῖς μετ' αἰσθήσεως ζῶσι διαλεγόμενος, τὰς ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως προτιμᾷ. διὸ καὶ τὸ ἀναγκαστικὸν αὐτοῦ ταῖς ἀποδείξεσιν ὑπάρχει. ὡς καὶ τὸν μὴ πειθόμενον διά τινας οὐκ εὐτυχεῖς προλήψεις ὅμως ἠναγκασμένον ἐπιστομίζεσθαι, *Nusquam autem solet* Aristoteles *ab evidentiâ recedere. cumq; duplex evidentia sit ad faciendam fidem, una ex mente, altera ex sensu petita, qvum disserit cum iis, qui sensu vivimus, præfert eam, quæ à sensu proficiscitur. Quam ob causam inest in ejus demonstrationibus vis persvadendi, quæ necessariò cogat: ut si quis non assentiatur illi propter opinionem aliquam non satis felicem, & idoneam, quæ animum illius occupaverit, cogatur tamen obmutescere, nec biscere audeat.* Mox addit: Πανταχοῦ δὲ ἐθέλει τῆς φύσεως μὴ ἐξίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν πρὸς τὴν φύσιν θεωρεῖ σχέσιν. ὥσπερ ὁ θεῖος Πλάτων ἀνάπαλιν κατὰ τὸ πυθαγόρειον ἔθος, καὶ τὰ φυσικὰ ἐπισκέπτεται καθὸ τῶν ὑπὲρ φύσιν μετέχουσιν, *Ubiq; autem non solet à naturâ discedere: quin & eas, quæ supra naturam sunt, considerat, referens illa ad naturam, ut divinus Plato contra, more Pythagorico, res naturales tractat, quatenus participes sunt eorum, quæ sunt supra naturam.* Tandem nonnullis interjectis: ὅτι γὰρ, ait, οὐκ ἀσθενείᾳ λόγου τὸ ἀσαφὲς αὐτοῦ τοῖς συγγράμμασιν ἐπιγέγονε, ἴσασι μὲν, καὶ οἱ μετρίως λόγῳ παρακολουθεῖν δυνάμενοι, ἔτι πολλὴν ἐμφαίνει λεπτὴν δύνα-

μιν ἡ Ἀριστοτέλους ἑρμηνεία. ὡς δι' ὀλίγων πολλάκις συλλαβῶν παραδιδόναι, ὅσα οὐκ ἄν τις ἐν πολλαῖς περιόδοις ἐδίδαξε. δῆλον δὲ καὶ ἐξ ὧν ἐν οἷς ἐβουλήθη σαφέστατα ἐδίδαξεν. ὡς ἐν τῖς μετεώροις, καὶ τοῖς τοπικοῖς, καὶ ταῖς γνησίαις αὐτοῦ πολιτείαις, ἅπερ διὰ τὸ κοινότερον τῶν θεωρημάτων, σαφέστερον ἀπαγγεῖλαι σύνοιδε, *Quod verò nulla ſermonis imbecillitate obſcuritas ejus ſcripta invaſerit, norunt quidem hi, qui vel mediocriter ſermonem aſſequi poſſunt, quod multam præ ſe ferat dicendi facultatem Ariſtotelica elocutio, ut ſæpe paucis ſyllabis longè plura tradat, quàm alius multis periodis queat tradere. Quod quidem patet etiam ex iis, in quibus, quæ voluit, clariſſimè docuit, ut in Meteoris, in Topicis, in germanis ſuis Rebuspubl. quæ ob Theorematum quandam communitatem clarius eloqui novit.* Hæc Simplicius Prolegom. in Categorias.

XLI. His ita expenſis, conſeqvens eſt, ut applicationem faciamus, & videamus, qvinam ex libris Ariſtotelis, qvos hodie ſuperſtites habemus, ſint acroatici, qvi verò exoterici. Habentur autem omnes in editione Græco-latinâ tàm Iſaaci Caſauboni, qvàm Gvilielmi du-Val Lutetiæ Pariſiorũ excusâ. Ex qvibus an liber de Interpretatione, de Mundo, Libri Ethicorum ad Eudemum & magnorum moralium, liber item de Rhetorica ad Alexandrum, una cum libris de Plantis, porrò & liber de virtute, de coloribus, de ventorum regionibus, de his quæ ſub auditum veniunt, deniq; & liber de Myſteriis Ægyptiorum ſint Ariſtotelis, adhuc ſub judice lis eſt. Unde & nos de iis hîc non multum erimus ſoliciti. Ex cæteris autem qvod liber Categoriarum & Problematum inter Exotericos ſint numerandi, extrà controverſiam fermè poſitum eſt apud omnes. *Simplius* his addit & libros de *Hiſtoria Animalium.* Sed minus benè forſan. In his enim de rebus propoſitis nihil concluditur, ſed ſola φαινόμενα, ut ut ſatis accuratè, ipſo *Ariſtotele* teſte

teſte V. *Hiſt:* VI. & IV. Part: XIII, ponuntur, quæ prius cognoſcenda erant, ut perceptis iis tantò faciliùs cauſæ intelligerentur, quæ tandem in libris de *Partibus* & *Generatione animalium* traduntur. Idem & de libro mirabilium auſcultationum dicendum. Non enim niſi hiſtoricè ibi retulit, qvod ab aliis traditum adverterat, aut in ſcripta relatum. Reſiduos ad Acroamaticos revocant ſimiliter penè omnes, exemptis ſolùm libris *Dialecticis*, *Rhetoricis*, *Poëtico* & *Politicis*, de qvibus adhuc hodiè diſceptatur, ſintne ad *Acroamaticos*, an ad *Exotericos* reducendi. Et qvidem, qvod ad *Dialecticam* attinet, in *Exotericorum* numerum eam hodie reponunt non pauci, iiq; Philoſophi non infimæ claſsis. Atq; ne ſine ratione id facere videantur, proferunt ipſius *Ariſtotelis* teſtimonium ex I. *Topic. cap. I.* §. *X*, ubi diſerte eum ſcribere ajunt, *ſibi conſtitutum eſſe de rebus ad Dialecticam pertinentibus, ſolùm ὡς τύπῳ diſſerere, neq; τὸν ἀκριβῆ λόγον ἀποδοῦναι, exquiſitam de iis rationem afferre*. At in *Acroamaticis* ſcriptis de rebus non ὡς τύπῳ, ſed κατ' ἀκρίβειαν agi patet ex n. XXXVI. & ſeqq. Addunt, idem conſtare quoq; ex *Alexandro*, cum *Ariſtotelem* explicat, affirmantem, *Dialecticum de problematibus agere πρὸς δόξαν*. Subjungit enim, *ut fit & in hac πραγματείᾳ, & in Rhetoricis, & in aliis exotericis. Nam in his plurima & de Ethicis, & de Phyſicis ἐνδόξως, id eſt, conſentaneè opinionibus dicuntur*. Alexandro, pergunt, conſentit & *Gellius* lib. XX, qvando, ſub perſona Phavorini, ad exoterica expreſsè refert Sophiſticam: At Sophiſtica à Dialecticâ non differt niſi προαιρέσει, ut ipſe Philoſophus docet IV. Metaph. II, cum ait: *Sophiſta à Dialectico differt non δυνάμει, ſed ſolùm τῷ βίου προαιρέσει* q. d: Tantum poteſt Dialecticus, qvantum Sophiſta, differt tamen vitæ conſilio, qvia videlicet Dialecticus non vult fallere, Sophiſta vult; perinde ut bonus Me-

dicus differt à venefico. Ille enim æqvè scit, qvomodo miscenda sint venena, & qvæ cito, qùæ lento absumant gradu, ac veneficus, sed ille nulli præbet, qvia vitæ consilio impeditur (vult enim viri boni nomen tueri): veneficus autem non scit solùm eadem, sed & facit. Jam enim pudorem, & honestatem devoravit. Hinc Dialectica & πραγματεία de rebus Sophisticis non constituunt diversas, sed unam eandemq; disciplinam. Quod & rationibus insuper confirmari potest. Ejusdem enim facultatis est videre, qvid sit verum, & qvid φαινόμενον, seu qvid simile sit vero, ut docet Philosophus *1. Rhet. 1.* Quod si hoc, sane ejusdem qvoq; facultatis erit videre, quid sit ἀληθῶς ἔνδοξον, & quid φαινόμενον ἔνδοξον. Jam v. *Dialecticæ* est considerare, qvod est ἀληθῶς seu *reverâ* ἔνδοξον. Ejusdem igitur qvoq; erit considerare φαινόμενον s. *apparens* ἔνδοξον, qvo utuntur Sophistæ, ideoq; eadem utriusq; erit facultas. Accedit, quod Dialecticus è regione opponatur Analytico. Ut ergo hujus est, non demonstrationum solum considerare naturam, sed & ψευδογραφήματα explicare, qvæ in scientiis nobis imponunt: Sic & Dialectici erit, non solùm syllogismorũ ἐνδόξων naturam exponere, sed & sophismata παρὰ τὴν διαλεκτικὴν examinare. Deniq; si principiũ intueamur *primi Topic.* & finem *Elenchorum*, deprehendemus, exactissimè ea sibi invicem respondere. Ita enim Philosophus incipit 1. Topic: Ἡ μὲν πρόθεσις ἡμῶν μέθοδον εὑρεῖν, ἀφ' ἧς δυνησόμεθα συλλογίζεσθαι περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος προβλήματος, ἐξ ἐνδόξων. καὶ αὐτοὶ λόγον ὑπέχοντες, μηθὲν ἐροῦμεν ὑπεναντίον, *Propositum hujus tractationis est, invenire methodum, per quam possimus argumentari de quovis proposito problemate ex probabilibus, & ipsi, disputationem sustinentes, nihil dicamus repugnans.* Ultimo autem capite libri Elenchorum §. 3. ita concludit: προειλόμεθα ἂν εὑρεῖν δύναμιν

κὴν συλλογιστικὴν περὶ τοῦ προβληθέντος ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐνδοξοτάτων, *Instituimus invenire quandam facultatem syllogisticam de re ad differendum propositâ ex iis, quæ quàm maximè sunt probabilia*, sive opinionibus hominum consentanea. Qvod si verò Dialectica & Sophistica unam faciunt apud *Aristotelem* disciplinam, manifestum (ita concludunt illi) nimis est, si hæc ad exoterica Philosophi hujus scripta sit reducenda, quò eam reducit *Gellius*, illam similiter eô esse revocandam. Quod autem paulo post artibus acroamaticis *Gellius* adnumerat disceptationes Dialecticas, dicunt illi Analyticam eo nomine scriptorem hunc intellexisse.

XLII. Porrò idem *Gellius* ad *exoterica* scripta refert etiã Rhetoricam & *civilem scientiam*. Ita enim ille loqvitur: *Exoterica dicebantur, quæ ad Rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumq; rerum notitiam conducebant: Acroamatica autem vocabantur, in qvibus Philosophia remotior subtiliorq; agitabatur: quæq; ad naturæ contemplationes, disceptationesve dialecticas pertinebant.* Et sanè, si Dialectica libris annumeranda est Exotericis, erit inter eosdem sine dubio etiam censenda Rhetorica, qvippe qvæ ἀντίστροφος est Dialecticæ I. Rhet. c. I. Habetq; hactenus consentientẽ sibi Gellius etiam Qvintilianum, qvi lib. III. Instit. c. I Aristotelem etiam Rhetoricam pomeridianis horis docuisse scribit: *Eo*, inqvit, de Socrate verba faciens *jam seniore (octavum enim & nonagesimum impleverat annum) pomeridianis Scholis* (hoc est, dissertationibus, & prælectionibus) *Aristoteles præcipere artem Oratoriam cepit, noto quidem illo (ut traditur) versu ex Philoctetâ frequenter usus*, Αἰσχρὸν σιωπᾶν μὲν, καὶ Ἰσοκράτην ἐᾶν λέγειν, *Turpe esse tacere, & Isocratem pati dicere.* De *Politicâ* autẽ idem cum Gellio sensisse videtur & *Plutarchus*. Ita enim ille in *Alexandro* verbis jam antè num. III. adductis: *Videtur Alexander*

non solùm Ethicum & Politicum sermonem didicisse, sed & secretiorum ac profundiorum doctrinarum particeps factus, quias ii viri propriè ἀκροαματικὰς aut ἐποπτικὰς vocantes non efferebant in vulgus. Qvibus verbis disertè Ethicos & Politicos sermones ἀκροαματικοῖς opponit. Et sanè se ἀκρίβειαν in libris Ethicis & Politicis non ita sectari, ut in aliis scriptis, passim innuere videtur ipse Aristoteles, velut in I. *Ethic. cap. I.* In acroamaticis autem scriptis semper τὸ ἀκριβὲς strictè observat. Hæc illi.

XLIII. Speciosa hæc sunt, fatemur, non tamen adeò firma & solida, ut plenè nobis hanc sententiam persvadere possint. Nam, qvod ad Dialecticam attinet, falsum est, *Aristotelem* in ea de cunctis solùm ὡς τύπῳ, & κατὰ δόξαν disseruisse. Verum è contrario est, qvod de iis, qvæ propriè & per se ad Dialecticam pertinent, ἀκριβῶς, & ad scientiam accomodatè differuerit, qvod ex ipsâ tractatione cuiq; non perfunctoriè *Aristotelem* legenti manifestum esse potest. Et initio qvidem ipsemet statim in principio Topicorum dicit, *sibi propositum esse in istis libris invenire μέθοδον argumentandi de omni proposito problemate ex probabilibus.* Methodicè ergò Dialecticam illis tradere secum constituit. Jam autem methodus, definiente Alexandro, Philopono, Eustratio, & aliis, nihil aliud est qvàm ἕξις ὁδοποιητικὴ μετὰ λόγου, *habitus viam faciens cum ratione*, & qvidem non qvalicunq;, sed vim demonstrandi habente, sive à causâ desumptâ, qvemadmodum etiam Simplicius exponit Comm. in I. Phys. his verbis: Μέθοδός ἐστιν, ὥς φασιν Ἀλέξανδρος, πᾶσα ἕξις θεωρητικὴ τῶν ὑφ' ἑαυτὴν μετὰ λόγου, τουτέστι μετὰ αἰτίας, *Methodus, ut Alexander inquit, omnis est habitus cognoscitivus eorum, quæ subjecta ipsi sunt, cum ratione, id est, cum causâ.* Testatur ergò, Aristoteles ipse non obscurè analyticam se, seu demonstrativam & accuratam tractandi ratio-

rationem etiam in Dialecticis fuisse seqvutum. Et sanè cum objectum Dialecticæ, sive res tractationibus ejus substrata, sit problema, de qvo in utramqve partem opinionis ἐνδόξε ergo disputatur, res ipsa loqvitur, eum de illo non ὡς τύπῳ isthic egisse, considerando illud secundum communem solùm ratione (hoc enim est rem typo considerare, ut jam supra notavimus num. XXXII.) sed qvæcunq; de illo speciatim dici possunt, persequi voluisse minutatim. Et capite qvinto qvidem *problema Dialecticũ* dividit, aitq; aliud esse *accidentis*, aliud *proprii*, aliud *generis*, aliud *definitionis*, eorumq; sufficientiam accurate probat cap. IIX. Cap. VI. autem opponit sibi ipsi, cur non unũ solùm problematis genus, nempe definitionis, constituerit, cum reliqva ad hoc satis commodè referri possint, & respondet: *Quamvis verum est, reliqua problemata ad problema definitionis posse suo modo revocari, non tamen propterea una in omnibus universalis methodus quærenda est. Neq; enim hoc facile est inventu: et si fuerit inventum, talis tamen methodus esset obscura, & inutilis ad propositam tractationem. At si propria singulorum definitorum generum methodus explicetur, facile erit ex iis, quæ cuiq; rei propria sunt, de re proposita disserere.* Constitutum ergo est Philosopho in Dialecticâ, non secundum communem qvandam & generalem tantùm rationem differere, sed ad speciales rationes vult descendere, & qvamq; problematum Dialecticorum speciem ex iis, qvæ non communia, sed cuiqve propria sunt, considerare. Qualis λόγος ἀκριβὴς dicitur *Philosopho III. Polit: c. IV*, qvo non in exotericis, sed in acromaticis solùm scriptis utitur, ut ostensum est num. XXXVI. & seqq.

XLIV. Deinde agit Philosophus in Dialecticâ suâ etiam de *principiis*, ex qvibus qvodq; problema astruen-

 dum

dum eſt, vel deſtruendum. Iſta principia vocat προτάσεις. Aſt rurſus non ὡς τύπῳ, ſed ἀκριβῶς, *articulatè*, & illa conſiderat, perſeqvens ſingula, qvæ circa inventionē illam notari poſſunt. Quod ſibi propoſitum eſſe non obſcurè indicat lib. 1. Prior XXX. §. 14. dicens: Καθόλου *quidem*, univerſaliter, ſeu ὡς τύπῳ, *qvomodo propoſitiones eligere oporteat, hactenus dictum eſt.* Δι' ἀκριβείας *autem, hoc eſt*, accuratè & exqviſitè, *de eâ re egimus in* πραγματείᾳ περὶ τὴν διαλεκτικήν. Hâc porro methodo monſtratâ, juxta eam ipſe indagat propoſitiones, cujusq; problematum generis proprias, ut principia habeat cuiq; generi partim confirmando, partim refellendo accommodata, idq; rurſus accuratè & exqviſitè. Inveſtigat enim eas non ex principiis communibus, ſed PROPRIIS, velut ex *definitione* accidentis, proprii, definitionis, generis. E. g. Omnes propoſitiones ad probandum & deſtruendū problema aliqvod *generis* deducit ex his qvatuor fontibus, ut obſervat ex *Themiſtio Averroes: Genus eſt inſeparabile à ſpecie: Genus debet dici de omnibus ſpeciebus, & ſpecierum ſpeciebus: Genus debet latius patere, quàm ſpecies ulla: &, Genus prædicatur in quid eſt.* At ſingula hæc habent ſedem ſuam in generis definitione. Reliqvorum problematum eadem eſt ratio. Nempe & horum loci ab illo ducuntur ex principiis non communibus, ſed propriis, definitionibus videlicet ſingulorū. Qvanqvam enim definitiones iſtæ communes ſint, ſi ad objecta reliqvarum diſciplinarum referantur (competit namqve definitio generis v. c. & animali in Phyſicis, & virtuti in Arithmeticis, & figuræ in Geometricis &c.) Dialectico tamen propriæ ſunt. Neq; enim definitio generis competit animali, quà animal eſt, nec virtuti, qvà virtus eſt &c. ſed cunctis his, quà genera ſunt. Generis a. conſideratio, quâ genus eſt, ſuo modo Dialectio propria eſt, nempe ut

ſpecta-

spectatur κατ' σχῆμα τῆς προσηγορίας, cujus ratio habetur in definitione generis Dialecticâ *I. Top. c. V. §. VI.* Neqve absurdum est, idem esse commune, & proprium, si respiciatur ad diversa. Quid enim magis vulgare, qvàm hoc? Esse coloratum, sali, sulphuri, bitumini, pomo & sexcentis aliis commune est: at proprium ejus, qvod particeps est luminis & umbræ, certo modo permixtorum. Ita habere appetitum sensitivum commune est eqvo, leoni, tauro: at proprium animalis. In aliis similiter se res habet. Atq; inde etiam fit, ut subjectum alicujus affectionis aliud primum dicatur, *quo* scilicet *primo sublato tollitur affectio*, aliud δεύτερον, sive *secundum*. I. Post: c. V. Non solùm autem in *affectionibus* id locũ habet, sed & *principiis* affectionum. E. gr. Prima illa axiomata: *Impossibile est idem simul esse, & non esse*, &, *Quodlibet est, vel non est*, sunt communia, & in omnibus obtinent scientiis *I. Post. XI.* & tamen eadem quoq; sunt propria, si cum ente qvà ens est, qvod Metaphysica considerat, conferantur IV. *Metaph.* III. Deniqve idem & definitionibus usu venit. Qvis enim negâret definitionem hanc, vivens sensitivum, esse & communem & propriam? communem qvidem, si ad species animalis referatur, v. c. ad hominem, eqvum, piscem, cancrum &c: propriam autem, si ad animal ipsum. Nulli enim competit, nisi qvod animal est reverâ. Eodem igitur modo, etsi generis, proprii, accidentis &c. definitiones, si ad ea referantur, quæ in scientiis aliis considerantur, sint communes pluribus, tamen si ad ipsum genus, proprium &c. quatenus ea per se, seu quà talia, spectantur, & πάθη dispositionum istarum, qvæ proximè ex istis definitionibus, velut principiis, deducuntur, referantur, non communes amplius, sed propriæ sunt. At hoc pacto eas Dialecticus contemplatur. Ex propriis igitur, ut dixi, principiis *Ari-*

stoteles deducit locos, qvibus Dialecticum vult uti. Ex propriis autem principiis ubi res considerat, nisi in scriptis acromaticis? Tandem ubi de officio opponentis & respondentis, item de modo respondendi ad fallaces Sophistarum strophas disserit, eandem plane servat docendi rationem, neq; ἐκ τῶν δοκούντων, non ex communibus, sed ex propriis. Unde passim aliorum solutiones reprobat, qvæ rei accommodatæ non sunt, velut cap. XXII. & XXIV. &c.

XLV. Quid plura dicam? Ipse *Alexander comm: in Sophist. Elench. c. ult.* fateri cogitur, *Aristotelem* non populariter, sed accuratissimâ methodo Dialecticam suam conscripsisse. Rogat ibi Philosophus Lectorem, *ut veniâ se dignari velit, si quædam ad complementum artis Dialecticæ pertinentia non viderit, quod artes non simul inveniantur & perficiantur*, sed plus videant oculi, qvàm forte oculus viderit. Hunc igitur locum exponens Alexander, addit, *eleganter hoc dictum & modestiæ Aristotelicæ signum evidentissimum. Nihil enim huic doctrinæ deesse, sed raro exemplo simul hoc ædificium captum, & perfectum esse.* Hæc ille. Idem de Dialecticâ Aristotelis fermè judicat & *Diogenes Laërtius in vitâ Aristotelis.* Dicit enim de πιθανῷ sive *persvadibili* (utitur autem hâc voce pro ἐνδόξῳ, ut passim qvoq; Plato) in Dialecticâ ita disseruisse, ut nihil eorum omiserit, quæ vel ad inventionem, vel ad judicium, vel etiam ad usum pertinent: οὐδὲν, inqvit, ἀπολειπόμενος, οὔτε τῶν πρὸς εὕρεσιν, οὔτε τῶν πρὸς κρίσιν, οὔτε μὴν τῶν πρὸς χρῆσιν. Qvæ ipsa apud Hesychiū Milesium qvoq; leguntur, itidem in Aristotelis vitâ. Quod si verò ita de rebus Dialecticis disseruit Philosophus in Topicis suis libris, ut nihil doctrinæ isti desit, qvomodo ibi ὡς τύπῳ tantùm s. rudi Minervâ de iis egisse dici potest? Neq; officit his, qvod Dialecticæ finis tamen ab Aristotele *opinio* constituatur: acroaticarum autem disciplinarum finis

nis sit veritas. Aliud enim est Dialectica ars, unde qvis absolutè Dialecticus vocatur: aliud Dialectica scientia. Illa pro fine habet opinionem: hæc autem veritatem pensi habet circa ea, qvæ ad rationem opinionis pertinent, eiq; per se insunt, qvæq; ad eam progignendam in animis aliorum couducunt, & qvidem non rudi Minervâ, sed accuratè. Uti enim aliud est de veritate disserere, aliud κατ' ἀλήθειαν, *secundum veritatem*, qvandoqvidem de veritate etiam ex endoxis potest disputari: ita & aliud est de opinione verba facere, aliud, secundum opinionem. Potest enim etiam de opinione agi scientificè & δι' ἀκριβείας. Atq; hoc ipsum scientia Dialectita præstat.

XLVI. Simul vero hinc patet, locum ex *I. Topic. I.* supra adductum non posse de omnibus iis, qvæ in Dialecticis ab *Aristotele* proponuntur, intelligi, qvasi de singulis his ibi solùm egerit ὡς τύπῳ. Sic enim apertè sibi Aristoteles contradixisset, qvippe cujus mens isto casu hæc foret, se de nullâ re in Dialecticâ τὸν ἀκριβῆ λόγον allaturum; cum ipsemet alio loco, nempe I. Priorum XXX. §. ult. se in Dialecticâ πραγματεία de aliqvâ re, nempe de propositionibus eligendis, δι' ἀκριβείας, *accuratè*, tractâsse, totidem verbis scribat. Non igitur de omnibus, qvæ in Dialecticâ considerat, accipienda sunt illa verba Philosophi, sed de iis solùm, qvæ ad doctrinam de syllogismo in genere pertinent, & plerasq; syllogismorum species, antè enumeratas, Dialecticò excepto. Definire constituerat enim syllogismum, & differentias ejus, ut tanto faciliùs innotesceret, qvid sit syllogismus Dialecticus, §. 2. Hinc definierat porrò demonstrationem §. 4. syllogismum ἐριστικὸν §. 7. & paralogismum §. 9, eoq; facto addit §. 10: *Species igitur syllogismorum, ut eas typo complectar, ea sunto, quas dixi. Universaliter autem loquendo de omnibus, tàm dictis, quàm*

post hac dicendis, puta de speciebus syllogismi, qvarum rationem & naturam propter Dialecticum syllogismum exposuerat, eatenus, id est τύπῳ, rudi, & pingui Minervâ, *nobis definitum esto, propterea, quòd de harum rerum nullâ exquisitè differendi consilium cepimus, sed typo solùm percurrere voluimus, omnino sufficere putantes secundum propositam methodum, si horum unumquodq; possit quomodocunq; notum fieri.* Dialectico enim non est opus accuratâ syllogismi in genere, omniumq; ejus specierum, cognitione, sed communi definitione, & aliquâ divisione contentus est, adeò, ut, qui exquisitam syllogismi explicationem huc referre velit, non immerito ἐκβαίνειν τὸν ὅρον τῆς Διαλεκτικῆς, *terminos Dialecticæ excedere vel transgredi* dicatur *Alexandro* in comm: At inde non seqvitur, Dialecticam non esse scriptis Acroamaticis annumerandam. Quoties enim contingit, ut in scientiâ aliquâ qvædam ὡς τύπῳ explicentur, scilicet qvæ ad istam scientiam propriè non pertinent, sed solùm melioris explicationis gratiâ ex aliâ afferuntur, aut etiam talis finis gratiâ considerantur, ad qvam exqvisita & accurata istorum cognitio necessaria non est? At ideo scientia talis non statim ἐξωτερικῶς tradita est, si modò cætera, qvæ propriè & per se ad disciplinam eam pertinent, ἀκριβῶς considerentur. Benè dicit *Philosophus* l. b. I. Ethic. cap. VII: *Meminisse oportet ἀκρίβειαν illam enucleatã non per æquè in omnibus esse exigendam, sed in unaquaq; re pro naturæ subjectæ ratione, quoad docendi via ac ratio* (μέθοδος) *id patitur.* Et mox id ipsum aptissimo exemplo illustrat: *Angulum*, dicit, *rectum considerat Geometra, considerat & faber, sed ille, quàm accuratissimè: est enim contemplator veritatis: hic quantum ad ædificandum utilis est ejus cognitio.* Quod quidem & verissimum est. Nam & hinc aliter de angulo apud *Euclidem*, aliter apud *Vitruvium* disputatur.

Qvis autem ideò simpliciter dixerit, ea quæ in scientiâ Architectonicâ per se considerantur, ibi ἐξωτερικῶς, & non κατ' ἀκρίβειαν considerari? Non enim necessarium ἀκρίβειαν in scientiis, præsertim effectivis, qvalis est Architectonica, tuendã, ut omnia, quæ in iis quacunq; ratione, sive per se, sive per accidens (vid. II. Top. III, 3.) proponuntur, ἀκριβῶς tractentur; sed sufficit, si ea accuratiùs pensiculentur, quæ per se ad tales scientias pertinent, & qvatenus ad finem illarum faciunt obtinendum. Fine enim præcipuè metimur ea, quæ ad ejusmodi pertinent disciplinas: qvà de re legi potest Aristoteles & *I. Eud: VIII. & II. c. XI.* Jam autẽ & Dialectica est scientia effectiva: sufficit igitur ad id, ut ἀκροαματικῶς tradita dicatur, si ea exqvisitè ibi pertractata sint, quæ per se faciunt ad finem ejus obtinendum. Ad id autem non reqviritur accurata syllogismi notitia v. g. qvomodo fiant syllogismi, qvotq; in figuris, & qvot singuli sint, qviq; demonstrativi, & qvi non, qvi perfecti, & qvi imperfecti, qvæ syllogisticæ, & asyllogisticæ complicationes, & id genus alia, quæ in prioribus, & Posteribus Analyticis fuse sunt expensa. Itaq; de his Aristoteles qvoq; in Dialecticâ agere noluit: sed nec citra ἀπαιδευσίαν de iis agere potuit, neq; tamen propterea inter exoterica scripta Dialectica ejus numerari debet, qvoniam de iis, qvæ ad finem Dialecticæ obtinendum necessaria sunt, ἀκριβῶς, & ex propriis principiis deprehenditur disseruisse.

XLVII. Qvod si porrò *auditores*, in qvorum gratiam Dialecticam suam conscripsit Philosophus, spectemus, nostra sententia novo argumento confirmatur, nempe, scriptum illud non esse ἐξωτερικὸν, sed ἀκροαματικόν. Exaratum enim illud esse in gratiam domesticorum & genuinorum auditorum, probari satis perspicuè potest ex libro Sophisticorum Elenchorum (quem cum Topicis libris continuo

tinuo ſuo cohærere, eandemq; diſciplinam facere oſtenſum eſt n. XXXIX.) c. ult. §. 10., ubi *Ariſtoteles*, univerſam Dialecticam ſuam concludens, ita loqvitur: *Si igitur vobis noſtra inſpicientibus videtur methodus hæc non tàm perfecta eſſe, atq; aliæ πραγματεῖαι, quæ ex traditione ſunt auctæ, veſtrum & ἀκροωμένων munus erit, τοῖς μὲν παραλελειμμένοις τῆς μεθόδου, συγγνώμην ἔχειν, ea, quæ ad hujus methodi conſummationem ſunt prætermiſſa, veniâ dignari.* Hæc ille. Quibus ſanè apertè Dialecticam ſuam non qvorumvis ſubjicit judicio, ſed ſolùm ἀκροωμένων. Qvi autem ſunt ἀκροώμενοι illi? Non certè vulgus hominum, ſed οἰκεῖοι ἀκροαταὶ, qvi ſoli inſtructi ſunt facultate judicandi, num benè & ſufficienter doceat ſcientificus Doctor, nec ne, I. Part. An. I, qvi & ἁπλῶς, καὶ κατ' ἐξοχὴν auditores ſunt, ut ex *Suida* diximus ſupra. Hos intelligere *Ariſtotelem*, vel ex eo colligitur, qvod eos idoneos judicet, qui inſpiciant alia ejus ſcripta exqviſitè elaborata, qvæ ſine dubio acroamatica ſunt, & cum his Topicos conferant libros. At illorum recondita ſapientia longe excedit captum vulgi. Unde ipſemet edita ea, & non edita eſſe reſcribebat *Alexandro*, qvod intelligibilia ſolùm eſſent τοῖς αὐτοῦ ἀκούουσιν, *auditoribus ſuis*, nempe genuinis, ut ex Gellio retulimus n. XL. Horum ergo judicio Dialecticam ſuam ſubmittit Philoſophus, adeoq; ad eos opus hoc dirigit, non ad hominum vulgus. Atq; hinc & in his libris eandem dicendi formam adhibet, qvâ in acroamaticis aliàs uti ſolet, nempe conciſam, & contractam, licet adeò obſcurus ubiq; in Dialecticis non appareat, ac in aliis ſcriptis, qvod in talibus hîc rebus tractandis verſetur, qvæ faciliores ſunt intellectu. Notavit hoc, qvod de modo loqvendi, etiam in Dialecticis *Ariſtoteli* uſitato, monuimus, qvoq; *Galenus*, exponens verba ipſius de Sophiſmatis in dictione occurrentibus ex Elenchis ejus.

Dixerat

Dixerat Philoſophus ſextuplicia eſſe ſophiſmata in dictione occurrentia, homonymiam, amphiboliam, compoſitionem, diviſionem, accentum, & figuram dictionis. His modis enumeratis deinceps oſtendit, nullum eſſe à ſe prætermiſſum, neq; per ſe aliqvod in dictionem ſophiſma cadere extra propoſitos modos. Verba ejus, qvibus id innuit, hæc ſunt: *Hujus rei fides fit inductione, & ſyllogiſmo, cùm, ſi ſumatur alius quiſpiam, tùm etiam quia tot modis poſſumus iisdem nominibus, & orationibus non idem ſignificare.* Hæc verba, qvoniam nimis conciſa, atq; hâc de causâ obſcura ſunt, explicanda ſibi ſumit *Galenus* in peculiari libro *de Sophiſmatibus in verbo* ſeu dictione *contingentibus*. Simul autem hâc datâ occaſione conſvetudinis meminit, qvam Ariſtoteles in loqvendo tenere ſoleat in ſcriptis ad genuinos Auditores directis: Συνηθὲς δέ, inqvit, τὸ τοιοῦτον τάχος τῷ φιλοσόφῳ καὶ καθάπερ ἐπὶ σημείων ἐκφέρειν τὰ πολλά, καὶ διὰ τὸ πρὸς τοὺς ἀκηκοότας ἤδη γράφεσθαι, *Uſitata eſt & ſolennis Ariſtoteli dicendi brevitas, ſoletq́; velut per ſigna exprimerere multa, quia ad hos, qui jam audiverant, ſcribit.* Qvoniam ergò eodem Philoſophus in Sophiſticis Elenchis ad Dialecticam, ut ſæpe diximus, pertinentibus, utitur loqvendi genere, qvo in libris ad Auditores genuinos directis uti ſolet, qvis amplius dubitaverit Dialecticam in numero acroamaticorum ejus ſcriptorum collocare?

XLVIII. Neq; aliud ex verbis *Alexandri* num. XLI. adductis extorqveri poteſt. Illud enim, *in aliis exotericis*, qvod addunt aliqvi recentiores, apud ipſum *Alexandrum* in omnibus exemplaribus, præſertim vetuſtioribus, non reperitur. Ut hoc planum fiat, placet ex his adſcribere locum integrum, licet aliqvanto prolixior ſit. Ita ergo ille habet: Εἰπὼν τῶν προβλημάτων δὲ καὶ προτάσεων τὰ μὲν ἠθικὰ εἶναι, καὶ τὰ φυσικά, τὰ δὲ λογικά, προστίθησιν, ὅτι τῷ μὲν φι-

λοσόφῳ κατὰ τ' ἀληθὲς τὴν περὶ τούτων γίνεσθαι ἐξέτασίν τε καὶ πραγματείαν. καθ' ἕκαστον γὰρ εἶδος τῶν προειρημένων τοῦ τἀληθοῦς χάριν εὑρέσεως τὴν κατὰ ταῦτα πραγματείαν ποιεῖται. ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς ἀκροάσεσι περὶ τῶν ἠθικῶν ὥστε τὰς ἀληθῶς πρὸς αἵρεσιν, καὶ φυγὴν συντεινούσας προτάσεις ἐκλέξει, καὶ περὶ τῶν ἀληθῶς γνωστῶν ἐν ταῖς θεωρητικαῖς τε καὶ φυσικαῖς τὰ ὡς ἀληθῶς ἀληθῆ ζητήσει. λογικῶς δὲ ἢ Διαλεκτικῶς πρὸς δόξαν, ὡς ἔν τε ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς, καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις πλεῖστα, καὶ περὶ τῶν ἠθικῶν, καὶ περὶ τῶν φυσικῶν ἐνδόξως λέγεται, *postquam*, ait, *dixisset* (*Aristoteles*) *problematum & propositionum alias esse morales, alias naturales, alias Logicas, addit, Philosopho quidem secundum veritatem de his quærendum & agendum esse. Secundum singulas enim ex dictis speciebus veritatis inveniendæ gratiâ de his talibus tractat. In Politicis quidem auscultationibus de moralibus, unde ibi propositiones eliget revera ad electionem seu persecutionem & fugam conferentes. De verè cognoscibilibus autem in Theoreticis & Physicis tanquam reapse vera quæret. Logicè autem, & Dialecticè de his differit ur ad opinionem, ut in hâc ipsâ disciplinâ, & in Rhetoricis, & in exotericis. Etenim plurima in illis, & de moralibus, & de naturalibus probabilite dicuntur.* Hæc *Alexander*. Qui far è his verbis πραγματείαν Dialecticam & Rhetoricam non exotericis annumerat scriptis, sed iis potius contradistinguit. Neq; enim ait, ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ, καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, καὶ ἄλλοις ἐξωτερικοῖς, sed ἐν ταύτῃ &c. καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς. Qvomodo & vetus interpres legit. Ita n. ille locum hunc reddidit: *Dialecticus de problematibus Physicis & Ethicis differit ad opinionem, ut in eâdem* (hac ipsâ) *tractatione & in Rhetoricis, & in exterioribus, extrinsecisve.* Illud igitur, ἐν ἄλλοις, ab aliis adjectum. Quid? qvod de rebus Physic.s & Ethicis solùm *Alexander* dicit, in Dialecticâ

πρα-

πραγματεία Philoſophum ἐνδόξως differere, qvarum quidem ratione Dialecticam inter ſcripta acroatica numerari poſſe haud refragamur. Hoc tamen non obſtat, qvo minus aliâ de causâ ſcriptis illis annumerari posſit. Res enim *Phyſica* & *Ethica* per ſe in Dialecticâ πραγματεία ſeu ſcientiâ non conſiderantur, cujus in genere eſt oſtendere modum, qvo de unoqvoqve problemate propoſito diſputari posſit ex probabilibus, qvod aliqvando declarat exemplis naturalibus & Ethicis, differens de iis ex *endoxis*, ſ. probabilibus, ut horum rationem tantò magis manifeſtam reddat. De iis interim, qvæ per ſe ad Dialecticam diſciplinam pertinent, non ex *endoxis*, ſed ex veris, propriis, domeſticis principiis differit, non πρὸς δόξαν, *accommodatè ad opinionem*, ſed πρὸς ἀλήθειαν, *ad veritatem*; non ὡς τύπῳ, ſed ἀκριβῶς, omnia minutatim perſeqvens & nihil eorum omittens. Qvod ipſe *Alexander* alibi fatetur, ut vidimus num. XLV.

XLIX. Ad *Gellium* qvod attinet, is parùm ſibi conſtare videtur. Refert enim, ut vidimus, doctrinam de *Sophiſticis Elenchis* ad ſcripta exoterica, Dialecticas autem diſceptationes ad libros acroamaticos, cum tamen utraqve doctrina pertineat ad eandem δύναμιν, ut illi ipſi concedunt, cum qvibus nobis nunc controverſia intercedit, qvod, & inſuper probatum jam ante eſt num. XLI. Quod autem exiſtimant, per *Dialecticas* diſceptationes Auctorem hunc intelligere *Apodicticam* ſeu *Analyticam*, mera conjectura eſt. Sanè de *Ariſtotelis* doctrinâ & libris cum ageret *Gellius*, decuit eum etiam vocibus in eâ ſignificatione uti, in quâ uti iis Philoſophus hic conſvevit. At ille voce *Dialectica* nunquam pro *Analyticâ* utitur, ſed *Analyticam* potius ei paſſim opponit. Adducunt quidem nonnulli locum ex *Rhetoricâ Ariſtotelis*, in qua Dialecticam pro Analyticâ uſurpatam exiſtimant eſſe. Locus ita habet Cap. 1. Lib. I: Τὸ ἐνθύμημα, συλλο-

γισμός τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος, τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός, *Enthymema est syllogismus quidam; quæ autem ad syllogismum pertinent, æquè omnem, Dialecticæ est videre, vel ipsius universæ, vel partis alicujus.* Hic, inquam, *Dialecticam* pro *Analytica* esse positam ajunt, non pro *Topicâ*; quia de syllogismo omni non in *Topicis* agitur, sed in *Analyticis*. Verum non in omnibus codicibus verba hæc, περὶ δὲ συλλογισμοῦ &c. leguntur. *Muretus* certè ea non agnovit. Unde nec Latinè ea reddidit, cæteris egregiè translatis. Accedit, quod cùm *Aristoteles* aliquoties in hoc capite *Dialecticam* nominârit, in omnibus tamen reliquis locis per eam nihil aliud intellexerit, quàm *Topicam*, ut & alibi semper, velut l. *Prior.* XXXIV. IV. *Metaph. II.* &c. Quî ergo in hoc solo loco, sensus proprii immemor, pro *Analyticâ* eam usurpasset? Verisimile ergò est, hæc verba non esse *Aristotelis*, sed aliunde irrepsisse, inprimis cum planè non cohæreant cum sequentibus, neque quicquam faciant ad *Aristotelis* scopum. Is enim est, ostendere, quid requiratur in Oratore, nempe inter cætera, ut enthymematicus sit, & consequenter ex quibus, & quomodo fiat syllogismus, perspectum habeat, cum Enthymema sit syllogismus quidam. Unde autem petere oporteat Rhetorem ea, quæ de syllogismo nosse debet, id hoc loco ostendere ipsi propositum nondum erat, sed id demum ostendit cap. II. & IV. Nondum ergo evictum est, Dialecticam inter exoterica scripta esse numerandam, sed contrarium potius hactenus est demonstratum.

L. Quod autem de *Dialecticâ* modo diximus, idem & de Rhetoricâ, quæ consobrina velut Dialecticæ est, dicendum. Quamvis enim in eâ quoqve *Philosophus* non ostendat modum concludendi ex necessariis & οἰκείοις principiis (ex talibus enim non *fides* nascitur, qvi finis est *Rhetoricæ*, sed *scientia*,

ntia, fides non πιϛικὴ, sed διδασκαλικὴ, uti hæc distinguit *Plato in Gorgia*) sed ex *verisimilibus* potius, quæ sunt ἔνδοξά τινα, nempe τὰ δοκοῦντα *omnibus* aut *plurimis*, II. *Rhet.* XXII. & *signis*, quomodo scilicet his uti debeat Orator, ut ex illis persuadeat quidpiam hominibus non planè rudibus, sed politioribus, qui in rebus publicis occupati sunt & rationibus moveri possunt, non solùm ad opinandum, verum id esse, quod Orator dicit, sed & ad agendum præterea quid, aut omittendum; de omnibus tàmen his illic non παχυλῶς agit, sed ἀκριβῶς, sigillatim omnia perpendendo ex principiis non extraneis, sed propriis & domesticis, inprimis ex *fine*, qui, ut in aliis effectivis disciplinis, ita & in Rhetorica primi principii vicem subit. Patebit id facilè unicuique, qui diligenter Rhetoricam ipsius perlustrârit & modum tractandi ponderarit, quo usus est illic. Interim non negamus, esse ibi non pauca, quæ rudi Minervâ pertractentur, veluti de *felicitate*, de *virtutibus*, de *apparatu pecuniarum*, de *bello & pace*, de *custodia regionis* & similibus aliis; de iis, inquam, & similibus *Aristoteles* in *Rhetorica* ἀκριβῶς & κατὰ τὴν ἀλήθειαν, *accuratè & ad veritatem accommodatè*, non disseruit, διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς, quam causam ipse adducit I. Rhet. cap. IV. *propterea quod Rhetoricæ artis opus illud ac munus non sit, sed ad alium, cujus veriòr harum rerum intelligentia propria est, pertineat*, nempe ad *Politicam*, ex quâ, si quis huc transferre vellet cuncta, quæ de his rebus enucleatè ibi disputata sunt, *is imprudens naturam Rhetoricæ extingueret ac deleret, ita eam concinnans, ac si non τῶν λόγων* sed τινῶν πραγμάτων, *rerum quarundam, scientiam & intelligentiam traderet*, ut eodem loco addit *Philosophus*. Agit itaque de his quidem in Rhetoricâ suâ, sed ὡς τύπῳ, & quantum ad finem Oratoris sufficit, magis accuratam & exqui-

exquisitam eorum tractationem Politico relinquens. *At* de aliis, quæ ad modum dicendi Oratori proprium per se pertinent, non superficiarià ratione, sed *καθ' ἀκρίβειαν* disseruit, nihil eorum prætermittens, sed sigillatim cuncta explicans: cuncta, inquam, quæ per se usui esse possint ei, qui perpetuâ oratione aliquid multitudini politorum hominum persuadere meditatur. Unde & ipse *Cicero lib.2. de Oratore inter Aristotelem & germanos hujus artis magistros hoc sibi* ait *videri interesse, quod ille eâdem acie mentis, quâ rerum omnium vim naturamque viderat, hæc quoque aspexerit, quæ ad dicendi artem pertinerent.* Et sanè, quod *Aristoteles* non ad opinionem, sed veritatem composuerit Rhetoricam suam, pro cynosurâ habens ipsam rerum, quas illic pertractat, naturam, non obscurè ipsemet docet III. Rhet. I. quum repetens ea, quæ hactenus inculcaverat, ait: *Primùm quæsitum à nobis est, secundum naturæ ordinem, κατὰ φύσιν, quod naturâ primum esse captum est, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, ipsa scilicet res, ex quibus τὸ πιθανὸν,* sive *persuadibile, exsurgit.* De *elocutione* quoque, quæ Rhetoricæ propria est, se *καθ' ἀκρίβειαν* illic agere propositum habuisse, sub finem ejusdem capitis indicat, dicens: *Quare apparet, quod non omnia, quæcunque de elocutione dici possunt, exactè hic sint explicanda, ἀκριβολογητέον, sed de ejusmodi, qualem diximus*, eâ videlicet, quam Rhetorica habet peculiarem. Nec obstat, quod Aristoteles hoc ipso capite, Rhetoricam πραγματείαν dicit πρὸς δόξαν esse directam. Agit enim de his ipsis, quæ ad δόξαν ejusmodi, qualem pro fine habet a's Rhetorica, hoc est πίστιν, sive *fidem*, referuntur, non κατὰ δόξαν, sed ἀλήθειαν, non accommodatè ad *opinionem*, sed *veritatem*. Uti enim etiam de falsis verum dici potest: ita & nihil prohibet, quò minus etiam de iis, quæ ad opinionem & fidem directa sunt, secundum veritatem & ἀκρίβειαν ex iis, quæ utrisque pro-

propria sunt, adeoqve per se insunt, procedatur, ut, quantum ad opinionem attinet, observavimus jam ante.

LI. Sed dicet quis fortè: At non egit *Aristoteles* in Rhetoricâ suâ de *memoriâ & pronuntiatione*, quæ tamen & ipsæ in partibus orationis censentur non à *Cicerone* solùm lib. I. de Invent. num. XI. lib. I. de Oratore num. XXXVII. & num. XLIII. sed & *Quintiliano* lib. III. cap. III. nec non *Boëthio* lib. IV. Comment. in Topic. Ciceronis. Quin & de elocutione non proposuit omnia, quæ illic videntur esse proponenda. Nihil enim ibi de *tropis*, nihil de *figuris* tàm *dictionum*, quàm *sententiarum*. Verùm sub judice adhuc lis est, num *memoria & pronuntiatio* sint Oratoriæ partes. *Aristoteles* sanè ipse non nisi tres ejus partes agnoscit. *Tria*, inquit lib. III. Rhet. cap. I, *sunt, quæ oportet præcipere de Oratore. Unum quidem, ex quibus fides est: alterum autem de elocutione: tertium, quomodo conveniat ordinare, sive disponere partes orationis.* Quam partitionem etiam ratio evincit. *Quemadmodum* enim, ut hoc de suo nobis largiatur Dionysius Halicarnasseus, *in tribus Architectura consistit, videlicet in comparandâ materiâ ad structuram idoneâ, in aptâ materiæ coagmentatione, ac ædificii expolitione: ita & Oratoria versatur in argumentorum excogitatione, quod inventionis est: inventorum porrò collocatione, quod dispositionis est: & dispositarum exornatione, quod est elocutionis.* Unde & *Ausonius* ad Gratianum: *Quis aut dicenda prudentius cogitavit, aut consultius cogitata disposuit, aut disposita maturius expedivit? Memoria* autem necessaria Oratoriæ pars non est, cum etiam de scripto oratio possit recitari. Quod legatis olim & judicibus fuisse familiare, ex Cicerone Philipp. X. Livio lib. XXIII. & aliis constat. Tacemus, non deesse, qui existiment, non esse memoriæ artem quandam, sed totam esse naturæ.

In

In quâ sententiâ olim fuit etiam *Flavius Philostratus*, qui libro primo de vitis Sophistarum, in vitâ Dionysii, his utitur verbis: Τέχναι μνήμης ὄυτε εἰσὶν, ὄυτ' ἂν γένοιτο· μνήμη μὲν γὰρ δίδωσι τέχνας· αὐτὴ δὲ ἀδύνατος, ὀυδεμία τέχνη ἁλωτὸς· ἔστι γὰρ πλεονέκτημα φύσεως, ἤτης ἀθανάτου ψυχῆς μοῖρα, *Memoria artes neque sunt, neque unquam fuerunt. Artes enim memoria dedit, ipsa verò ne ullâ quidem arte comprehendi potest: siquidem est peculiare naturæ donum, vel immortalis animæ pars.* Quæ tamen ipsimet arbitramur tibicine niti minus firmo. Nihil enim impedit, quo minus etiam id, quod naturæ est, ab arte juvetur, quò ad plenam suam perveniat perfectionem, sicuti & canere, saltare, & ipsum loqui, à naturâ sunt, & tamen τὸ εὖ εἶναι, sive, ut rectè & decorè fiant, arti ferunt acceptum; adeò ut hîc obtineat, quod *Hermogenes* scribit lib. I. de formis Oratoriis cap. I: Κράτιστον μὲν γὰρ εἰ καὶ τὰ τῆς φύσεως συλλαμβάνοιτο· πλεῖον γὰρ ἂν ὄυτως ἀγαθότης ἐργάσαιτο, *Optimum quidem est, quum dona naturæ adsunt & indoles eximia: plus tamen boni efficietur accedente artis ope.* Atque hinc passim etiam *Aristoteles* ipse suppeditat adminicula aliqua, quæ memoriæ inservire queant. Veluti lib. III. de Anima cap. III. text. 153. ubi *locorum & imaginum memoriæ adminiculantium* injicit mentionem. Item lib. de memoria & reminiscentiâ cap. I. ubi *meditationes* ait *memoriam conservare reminiscendo.* Qui enim *reminiscitur, imaginem sæpè speculatur non secundum rem, ut res, sed ut imago est,* quod addit cap. II. sæpius autem speculando imagines fortius eas memoriæ imprimimus. Quò pertinent & ista Senecæ ex lib. III. de beneficiis cap. I: *Quicquid frequens cogitatio exercet, & renovat, memoriæ nunquam subducitur: quæ nihil perdit, nisi ad quod sæpè non respexit.* Porrò eodem capite secundo libri de memoria & reminiscentia *facilè memoriâ contineri*

scribit,

scribit, *quæ certum aliquem inter se ordinem habent, ut figuræ Mathematicæ.* Et Lib. III. Rhetor. IX. *elocutionem* dicit *esse optimam, quæ numeris constat, quod memoriæ sit adjumento.* *Uti* enim *facilius versus ediscimus*, ait & *Quintilianus, quàm prosam orationem, ita & prosam vinctam facilius, quàm dissolutam.* Denique, ne eamus longius, in Problematibus sect. XXX. probl. V. *facilius* inquit *nos ea meminisse valere, quæ mane percipimus, quod magis vegeti tum spiritus existant.* Hæc & alia sparsim in scriptis suis suggerit nobis memoriæ subsidia, quæ collectim in unâ aliquâ scientiâ tradi possunt. Verum ea non est Oratoria, sed peculiaris aliqua disciplina, inserviens non Oratoribus solùm, sed & Jurisconsultis, Poëtis, Histrionibus, quin & scientiarum Doctoribus, qui memoriter profitentur, unde mutuo accipere non minus Oratorem, quàm reliquos istos, oportet, quæ in memoriæ profectum vult vocare, perinde, ut ex Grammaticâ petit & ipse, quæ ad syntaxin referuntur. Ex quo & *Cicero* rursum in Oratore num. IX. de *orationis* & *actionis modo* agere proponens nihil de *memoriâ* isto loco sibi agendum esse dicit, *quod communis ea sit artium multarum.* Sed & alii ex veteribus in Oratoriâ facultate tradendâ memoriam prætererunt. Veluti *Stoici*, ex quorum sententiâ Diogenes Laertius in vitâ Zenonis lib. VII, quatuor constituit Rhetoricæ partes, videlicet *inventionem, elocutionem, dispositionem* & *actionem.* *Hermogenes* quoque memoriam neglexit: nec non *Aphthonii* Interpres, qui initio Prolegomenon scribit: *Quot sunt opera Oratoris? cogitare, invenire, disponere argumenta & agere.*

LII. *Pronuntiationem* porrò vel *actionem* (Græci ὑπόκρισιν vocant) quod attinet, quæ nihil aliud est, quàm *moderatio vocis & corporis ex rerum & verborum dignitate*, ut eam describit Auctor librorum de Inventione ad Herennium

nium; vel, ut alii, *vocis & corporis apta pro rerum affectuumque varietate conformatio* (hæc enim duo ad eam requirit etiam *Dionysius Halicarnassæus* lib. de admirandâ vi dicendi in Demosthene cap. LXIII. τὰ πάθη, inquam, τῆς φωνῆς, καὶ τὰ σχήματα τοῦ σώματος, *vocis affectiones* & *corporis figuram*:) non negamus quidem eam multum valere in oratione. Fas enim est in eâ vocem moderari pro rerum varietate, ut nunc ea intendatur, nunc remittatur, nunc mediæ sit conditionis. Sed & in tonis decet harmoniam observare, ut nunc gravis, nunc acutus, nunc medius adhibeatur. Non parum quoque elegantiæ accedit orationi, si rythmus sive numerus conveniens in periodis se prodat, atque gestus ejusmodi insuper usurpentur, qui voci sint conformes. Verum tamen necessaria ideò pars Oratoriæ pronunciatio non est. Imò, ut Aristoteles ipse judicat Lib. III. Rhet. cap. I. *videtur esse* φορτικόν, id est, *res molesta*, sive *tædiosa*, nempe quia in exercitio corporis consistit, veluti in brachiorum jactatione & totius corporis motu. Illa autem *ars servilis* est, *quæ maximè in exercitio corporis est occupata* IIX. Polit. II. Quod autem necessaria quandoque est, id fit per accidens, videlicet ob pravam, quæ in Auditore est, dispositionem, cui se accommodare Orator tenetur. Hic enim finis est, quippe cui nititur quid persuadere. Unde huc referenda sunt omnia, quæ in Oratoriâ traduntur. Referuntur autem eò nonnulla *per se*, quæ scilicet ex seipsis apta sunt ad persuadendum, ut sunt argumenta, enthymemata, inquam, & exempla, quæ & idcircò sola requiri fas est. *Justum enim est ipsis certare rebus*, ut iterum Philosophus I. Rhet. I. Ex quo & in Areopago Oratores prohibebantur quicquam ἔξω τοῦ πράγματος, *extra rem, proferre* lib. I. Rhet. I. Neque opus esset actione ullo pacto, si auditores omnes probi essent, neque ad aliud quicquam attenderent, præterquam

ad

ad momenta rationum. Ob *improbitatem auditorum* interim quædam *per accidens* & secundariò istis jungere tenetur Orator ceu πάρεργα, in quibus est & actio censenda. Non est tamen & ipsa Oratori propria, sed communis illi cum aliis, ad quos etiam magis spectat, quàm ad ipsum Oratorem, & quidem præcipuè ad *histriones:* à quibus quod tradita olim fuerint, quæ ad actionem pertinent, non obscurè loco citato, videlicet III. Rhet. I. innuit ipse Philosophus, utut necdum artem de illâ *satis* dicat fuisse *elaboratam*. *Demosthenes* sanè actionem didicit ab *Andronico gesticulandi magistro*, ut est apud Quintilianum lib. XI. cap. III. pro quo Satyrum posuit *Plutarchus*. *Cicero* autem, teste iterum Plutarcho, *Roscio* quidem *Comœdo in levioribus*, *Æsopo* verò, *Tragœdo, in vehementioribus affectibus* magistro est usus.

LIII. *Elocutionis* autem alia quidem hactenus est ratio. Cum enim actio tota ex φαντασίᾳ seu opinione hominum pendeat, adeoque per accidens solùm Oratori sit necessaria, elocutio per se ad finem ejus refertur. Cujus ratio haud est obscura. Interest namque non parum ad rem ipsam declarandam, num ita vel ita quis dicat. Nempe, ut ad persuasionem accommodatè dicatur, necessarium est, ut oratio perspicua sit, & talis, quæ ab auditore Oratoris, qui ἁπλοῦς sive simplicior est I. Rhet. II. intelligi possit: rebus item proportione respondeat & conformis sit unicuique generi causarum, & si quæ sunt alia talia. Aliud enim orationis genus competit Dialectico, aliud scientifico Doctori, aliud Rhetori, cujus auditor capax non est ejusmodi di-dicendi characteris, quali Dialecticus, multo minus talis, quali Analyticus utitur Doctor. Veluti, si Orator ἐντελεχείας, actus primi & secundi, causæ naturalis & moralis appellationes usurpet, non intelliget ille, quid sibi iis

velit, consequenter autem nihil persuadebit.. At non de omnibus statim, quæ ad elocutionem pertinent, agendum est in Oratoriâ, sed de iis solùm, quæ propria sunt Oratoriæ elocutioni. Constat elocutio in genere tribus rebus, nempe elegantiâ, ut plana & perspicua sit: tum compositione seu constructione partium orationis, ut debito ordine illæ inter se cohæreant: & tandem dignitate, quæ verborum immutatione & artificiosis loquendi formis orationem quasi picturis variis exornat, quæ dignitas consistit in tropis & figuris dictionis. Jam autem hæc omnia non sunt propria Oratoris, verbi causâ elegantia. Purè enim non solùm Oratori dicendum est, sed & Poëtæ, histrioni, Historico item, & aliis. Quâ in re autem puritas illa consistat, docet Grammatica, unde istis omnibus petenda sunt, quæ ad puritatem faciunt sermonis. Non minus verò & congruâ connexione partium orationis opus est Poëtæ & reliquis ante nominatis, quàm Oratori. Quæ ergo his omnibus communia sunt, itidem in aliâ scientiâ, & quidem ipsâ rursum Grammaticâ, sunt proponenda: sicut & in Grammaticis suis libellis ea reapse proposuerunt veteres Grammatici scriptores. Veluti de *tropis & figuris* agit *Sosipater Charisius* lib. IV. Instit. Grammat. *Diomedes* lib. II. item *Ælius Donatus* in suâ Grammaticâ, aliique. Quæ autem aliquibus solùm ex his sunt communia, veluti Poëtæ, Oratori & Histrioni, ea ex professo tradenda sunt in illâ scientiâ, quæ quàm maximè iis indiget ad finem suum obtinendum. Hæc enim regula apodictica est, cum plures disciplinæ Practicæ indigent unâ eademque re ad assequendum finem suum, tum ex instituto de illâ, quantum ad ea, quæ singulis communia sunt, agendum esse in illâ disciplinâ, quæ præ cæteris illâ opus habet ad consequendum finem. Ex quo fit, ut de syllogismo in genere exquisite agatur in Analyticâ,
non

non in Dialecticâ, nedum Rhetoricâ, quantumvis etiam hæ facultates syllogismo utantur. Quâ de re fusius dictum à nobis lib. III. de variis sciendi generibus capite I. num. XIX. Jam tropus magis Poëtæ est necessarius ad obtinendum finem suum, quàm Oratori. Huic enim negotium intercedit cum iis, qui facultate pollent deliberandi de suis actionibus, indeque & rationum quarundam, saltem ex verisimilibus & signis ductarum, sunt capaces. Ast isti res est cum ejusmodi hominibus, qui rationes non capiunt, sed similitudinibus solùm, tropis & figuris, per imitationem adhibitis, moventur. Ex quo & Aristoteles tropum vocat ποιητικὸν II. Meteor. III. & XI. Met. I. In Rhetoricâ ergò Philosophus ex professo agere non potuit, nisi de iis, quæ elocutioni Oratoriæ sunt propria, reliqua autem præsupponere debuit, ceu exactius in Poëticâ pertractata. Quod & ipsum illic fecisse patet ex iis, quæ verbis, ex III. Rhet. I. *Quare apparet* &c. adductis, subdit: *De illâ verò dictum est in iis, quæ sunt de Poëticâ.*

LIV. Porrò de *Poëticâ* quoque non dubitamus affirmare, quod scientificâ methodo ab Aristotele sit conscripta, indeque inter scripta ejus acroamatica & ipsa referenda. Nam & illam statim in principio *eâ* se traditurum *methodo* promittit, ut κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων, *secundum naturam primum à primis incboaret*, hoc est, eum ordinem servaret, quem res ipsæ, de quibus acturus erat, suppeditaturæ essent, ea, quæ priora essent secundum naturam, posterioribus præpositurus. Quod & præstitit reapse. Primum enim agit de re, dehinc de dictione, & prius de Poësi in genere, quam in specie: prius de convenientiâ, quàm differentiâ, quæ omnia naturæ ordine præcedere debent. De singulis porrò istis non ἐνδόξως disseruit, sed ἀποδεικτικῶς, causas uniuscujusque adducendo, quod propo-

velit, conſequenter autem nihil perſuadebit.. At non de omnibus ſtatim, quæ ad elocutionem pertinent, agendum eſt in Oratoriâ, ſed de iis ſolùm, quæ propria ſunt Oratoriæ elocutioni. Conſtat elocutio in genere tribus rebus, nempe elegantiâ, ut plana & perſpicua ſit: tum compoſitione ſeu conſtructione partium orationis, ut debito ordine illæ inter ſe cohæreant: & tandem dignitate, quæ verborum immutatione & artificioſis loquendi formis orationem quaſi picturis variis exornat, quæ dignitas conſiſtit in tropis & figuris dictionis. Jam autem hæc omnia non ſunt propria Oratoris, verbi causâ elegantia. Purè enim non ſolùm Oratori dicendum eſt, ſed & Poëtæ, hiſtrioni, Hiſtorico item, & aliis. Quâ in re autem puritas illa conſiſtat, docet Grammatica, unde iſtis omnibus petenda ſunt, quæ ad puritatem faciunt ſermonis. Non minus verò & congruâ connexione partium orationis opus eſt Poëtæ & reliquis ante nominatis, quàm Oratori. Quæ ergo his omnibus communia ſunt, itidem in aliâ ſcientiâ, & quidem ipsâ rurſum Grammaticâ, ſunt proponenda: ſicut & in Grammaticis ſuis libellis ea reapſe propoſuerunt veteres Grammatici ſcriptores. Veluti de *tropis* & *figuris* agit *Soſipater Chariſius* lib. IV. Inſtit. Grammat. *Diomedes* lib. II. item *Ælius Donatus* in ſuâ Grammaticâ, aliique. Quæ autem aliquibus ſolùm ex his ſunt communia, veluti Poëtæ, Oratori & Hiſtrioni, ea ex profeſſo tradenda ſunt in illâ ſcientiâ, quæ quàm maximè iis indiget ad finem ſuum obtinendum. Hæc enim regula apodictica eſt, cum plures diſciplinæ Practicæ indigent unâ eademque re ad aſſequendum finem ſuum, tum ex inſtituto de illâ, quantum ad ea, quæ ſingulis communia ſunt, agendum eſſe in illâ diſciplinâ, quæ præ cæteris illâ opus habet ad conſequendum finem. Ex quo fit, ut de ſyllogiſmo in genere exquiſite agatur in Analyticâ,
non

non in Dialecticâ, nedum Rhetoricâ, quantumvis etiam hæ facultates syllogismo utantur. Quâ de re fusius dictum à nobis lib. III. de variis sciendi generibus capite I. num. XIX. Jam tropus magis Poëtæ est necessarius ad obtinendum finem suum, quàm Oratori. Huic enim negotium intercedit cum iis, qui facultate pollent deliberandi de suis actionibus, indeque & rationum quarundam, saltem ex verisimilibus & signis ductarum, sunt capaces. Ast isti res est cum ejusmodi hominibus, qui rationes non capiunt, sed similitudinibus solùm, tropis & figuris, per imitationem adhibitis, moventur. Ex quo & Aristoteles tropum vocat ποιητικὸν II. Meteor. III. & XI. Met. I. In Rhetoricâ ergò Philosophus ex professo agere non potuit, nisi de iis, quæ elocutioni Oratoriæ sunt propria, reliqua autem præsupponere debuit, ceu exactius in Poëticâ pertractata. Quod & ipsum illic fecisse patet ex iis, quæ verbis, ex III. Rhet. I. *Quare apparet* &c. adductis, subdit: *De illâ verò dictum est in iis, quæ sunt de Poëticâ.*

LIV. Porrò de *Poëticâ* quoque non dubitamus affirmare, quod scientificâ methodo ab Aristotele sit conscripta, indeque inter scripta ejus acroamatica & ipsa referenda. Nam & illam statim in principio *eâ* se traditurum *methodo* promittit, ut κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων, *secundum naturam primum à primis inchoaret*, hoc est, eùm ordinem servaret, quem res ipsæ, de quibus acturus erat, suppeditaturæ essent, ea, quæ priora essent secundum naturam, posterioribus præpositurus. Quod & præstitit reapse. Primum enim agit de re, dehinc de dictione, & prius de Poësi in genere, quam in specie: prius de convenientiâ, quàm differentiâ, quæ omnia naturæ ordine præcedere debent. De singulis porrò istis non ἀλόγως disseruit, sed ἀποδεικτικῶς, causas uniuscujusque adducendo, quod propo-

situm suum fuisse ipsemet in calce hujus libri non obscurè docet, quum ait: *Ac de Tragœdia quidem & Epopœia & ipsismet in genere, & speciebus ac partibus ipsarum, & quot sint, & quibus differant, καὶ τοῦ εὖ, ἢ μὴ, τίνες αἰτίαι, & quæ causæ sunt, cur hæ meritò probentur reprobenturve, tum de objectionibus, ac solutionibus, satis hactenus à nobis hæc dicta sunt.* Quod autem de Comœdiâ & ridiculis in isto libro nihil occurrit, id tantum abest, ut inde methodum, quam ibi adhibuit, imperfectionis arguat, ut potius argumento sit, librum hunc mutilum esse, seu quædam ejus injuriâ temporum periisse. De *ridiculorum* enim *speciebus* se egisse in Poëtica ipsemet testatur lib. III. Rhetoricorum cap. XIIX. Sed & ipso de Poëticâ libro cap. VI. de *comœdiâ* non minus, quàm *Tragœdiâ* se acturum pollicetur. De καθάρσεως quoqve ad hæc, quæ fit per *melodiam* & *rythmos*, pueris necessariâ ad rectam educationem, in Poëticis se, & quidem non ἁπλῶς seu *rudi Minervâ*, ut in *Politicis*, sed σαφέστερον acturum promittit lib. IIX. Polit. cap. VII. quæ & ipsa tractatio hodiè desideratur. De *elegiâ* verò & *epigrammate* ac *odis* quod nihil docuerit ex professo, mirum non est, quod Poëtica tota in imitatione sit occupata, id agens, ut lenocinio carminum aures hominum vulgarium demulceat, aliorumque gesta explicet, non quidem ut acta sunt, sed ut agi debebant, quo illos stimulet ac pertrahat ad vitam honestam. At ista carminum genera non imitantur actionem ullam, sed tantùm affectum exponunt amoris, aut tristitiæ, vel laudant etiam aliquem, aut vituperio prosequuntur.

LV. Sed de *Ethicâ* quoque & *Politicâ* Aristotelis idem dicendum, nempe, quod non ad ἐξωτερικὰ, sed ἀκροαματικὰ συγγράμματα sint referendæ. Patet hoc vel ex eo, quod *Aristoteles* passim disertis verbis ἐξωτερικοὺς λόγους à *Politicis* & *Ethicis* scriptis sejungit, velut lib. III. Polit. cap. VI. ubi hæc legun-

leguntur: Ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς ἀρχῆς γε τοὺς λεγομένους τρόπους ῥᾴδιον διελεῖν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις διοριζόμεθα περὶ αὐτῶν πολλάκις, *Sed enim & principatus modos facilius est dividere, & in exotericis* λόγοις *determinavimus de iis multoties.* Lib. VII. porrò cap. I. hæc habet verba: Νομίσαντες οὖν ἱκανῶς πολλὰ λέγεσθαι καὶ τῶν ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις περὶ τῆς ἀρίστης ζωῆς, καὶ νῦν χρηστέον αὐτοῖς, *Existimantes satis multa etiam in exotericis* λόγοις *de optimâ esse vitâ dicta, atque iis nunc est utendum.* Idem passim fit in Ethicis. Videantur loca num. XVII. adducta. Jam verò illi, quibus cum nobis nunc negotium intercedit, per λόγους in his locis intelligunt libros. Separat ergo *Aristoteles* vel ex istorum saltem sententia, libros *exotericos* à *Politicis* & *Ethicis*, inqve his provocat ad illos. Quomodo ergo jam amplius *Politici* & Ethici libri annumerabuntur *Exotericis?* Præterea *Aristoteles* passim *Politicam* suam φιλοσοφίαν nuncupat, velut I. Eth cap. VI.(IV.) ubi, postqvam τὰ πολλαχῶς λεγόμενα distinxisset, & alia ἀπὸ τύχης ὁμώνυμα dixisset, alia ἀφ' ἑνὸς ἢ πρὸς ἕν, alia κατ' ἀναλογίαν, subjungit: *Hæc fortasse in præsenti sunt omittenda.* Ἐξακριβοῦν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, ἄλλης ἂν εἴη φιλοσοφίας οἰκειότερον, *Nam ad disputandum de iis subtiliùs, alia Philosophia accommodatior esse videtur.* Et lib. III. *Polit.* cap. IIX. cum rationem reddit, qvare prolixius sibi agendum sit de differentiis rerumpublicarum, ait: Τῷ δὲ περὶ ἑκάστην μέθοδον φιλοσοφοῦντι, καὶ μὴ μόνον ἀποβλέποντι πρὸς τὸ πράττειν, οἰκεῖόν ἐστι τὸ μὴ παρορᾷν, μηδέ τι καταλείπειν, ἀλλὰ δηλοῦν τὴν περὶ ἕκαστον ἀλήθειαν, *Ei enim, qui in unaquaque institutione philosophatur, neque ad agendum solùm curas & cogitationes suas confert, convenit acriter & non negligenter rem, de qua agitur, intueri, neque quicquam prætermittere, sed aperire ac patefacere in quaqve re veritatem.* Quibus verbis clarè significat, se philosophari in Politicis,

liticis, id eſt, de rebus Politicæ ſubjectis non perfunctoriè agere, ſed accuratè, neque δόξαν habere pro fine, ſed ipſam *veritatem*. At ſingula hæc non quadrant in exotericos libros. In his enim non philoſophatur ille, hoc eſt, non utitur λόγοις ad φιλοσοφίαν accommodatis, ſed popularibus. Unde λόγοι κατὰ φιλοσοφίαν non obſcurè λόγοις ἐξωτερικοῖς opponuntur I. Eud. VII. & VIII. Item non accuratè, & exquiſitè de rebus in iis diſputat, ſed ὡς τύπῳ, ut ſæpe dictum: neque πρὸς ἀλήθειαν cuncta dirigit, ſed πρὸς δόξαν, hoc eſt, *opinionem*.

LVI. Quid multa? Ipſa tractandi ratio ſatis demonſtrat, *Ariſtotelem* non ἐξωτερικῶς, ſed ἀκροατικῶς de rebus ſubjectis in *Ethicis* & *Politicis* egiſſe. Ita enim inſtituit hanc doctrinam, ut non temerè quid prætermittat, quod ad civilem locum poſſit facere: neque verò *communibus* & ἐνδόξοις, ſed *propriis*, ac *domeſticis* rationibus utitur, & ex fine cujusque reipublicæ proprio propria πάθη demonſtrat. Imò non ſemel antiquos civilis Philoſophiæ Scriptores eo nomine reprehendit, quod *Logicis*, id eſt, communibus & alienis rationibus in tractandis rebus civilibus fuiſſent uſi. Exempli loco nobis ſit *Plato*. Hic V. *de Republ.* collatione aliorum animalium docere intenderat, in eadem opera incumbere debere viros & mulieres. *Canis fœmina*, inquit, *æquè venatur ac mas; & fœminæ aves aliæque beſtiæ fortiſſimè pugnant pro fœtibus ſuis atque mares, imò ſunt fortiores & rapaciores, quàm mares. Decet* ergo *fœminas quoque inter homines in eadem incumbere munia, in quæ incumbunt mares;* atque ex hoc fundamento etiam *fœminas* vult *militare* lib. VII. & IIX.. Quod & in Socrate *Lactantius* notat, lib. III. cap. 21: *Quoniam*, inquit, *videbat in cæteris animalibus officia marium & fœminarum non eſſe diviſa, putavit oportere etiam mulieres militare, & conſiliis publicis intereſſe*

tereſſe & magiſtratum gerere & imperia ſuſcipere. At reſpondet Ariſtoteles, hoc non eſſe argumentari ex propriis principiis, ſed alienis. Ἄτοπον, inqvit II. *Politic.* V. διὰ τὸ ἐκ τῶν θηρίων ποιεῖσθαι τὴν παραβολὴν, ὅτι δεῖ τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσιν, οἷς οἰκονομίας οὐδὲν μέτεστιν, *Abſurdum eſt factâ cum beſtiis comparatione, probare eadem ſtudia ſequi, eademqve munera obire mulieres & viros oportere: cum ad beſtias nullum rei domeſticæ ſtudium pertineat.* Neque enim Oeconomiam inſtruere, & Rempublicam curare neceſſe habent, ſicut homo. Unde fit, ut eæ qvidem eadem munera ſubire poſſint, homines non item, ſed partiri ea neceſſe habeant pro diverſitate ſexus, ut mas quidem Rempublicam & belli munia adminiſtret, domus autem curam & adminiſtrationem rei familiaris uxori permittat: ad quæ munia qvoque ipſa eos diſpoſuit natura. Vir enim, ut loquitur I. Oecon. cap. III. eſt ἀμυντικώτερος, *ad propulſandam injuriam aptior,* διὰ τὴν ἀνδρίαν, *propter fortitudinem: fœmina* autem eſt φυλακτικωτέρα διὰ τὸν φόβον, h.e. *ad rem familiarem tuendam aptior, propter metum.* Reprehendit ergò hic *Platonem Ariſtoteles*, qvod non ex *naturâ rei* rationem duxerit, ſed ex *ſimilitudine*, ſive qvòd non ex propriis rem propoſitam tractârit, ſed ex alienis, qvod ἐξωτερικῶς quidem conſideranti condonari potuiſſet, at non τῷ φιλοσοφοῦντι. Non ergò rudi Minervâ & ἐξωτερικῶς tractare voluit in Politicis *Ariſtoteles* res *Politicas*, ſed ἀκριβῶς, & ἀναλυτικῶς, non ex alienis, & communibus, ſed ex propriis & ipsâ naturâ hominum, ac ſocietatis civilis ductis principiis, quæ tractatio eſt propria ſcriptis acroamaticis, ut ſupra demonſtratum. Accedit, qvod Ariſtoteles in *Politicis* ſuis Auditorem reqvirat οἰκεῖον I. Ethic. cap. I. qui non neceſſarius eſt ad Exoterica ſcripta intelligenda. Ea enim in communem τῶν ἔξωθεν uſum Philoſophum

conſcripſiſſe itidem jam antè aliquoties fuit obſervatum.

LVII. Deniqve traditam fuiſſe ab Ariſtotele moralem & civilem doctrinam non exotericis ſolùm; ſed etiam ἀκροαματικοῖς συγγράμμασι & alii non infimæ claſſis auctores teſtantur. Cicero ſane lib. V. de finibus ait, Peripateticos de ſummo bono non ſolùm populariter ſcripſiſſe, ſed etiam limatè, ſeu κατ' ἀκρίβειαν. Ait enim: *De ſummo bono, quia alia genera librorum ſunt, unum populariter ſcriptum, quod ἐξωτερικὸν appellabant, alterum limatius, quod in commentariis reliquerunt, non ſemper idem dicere videntur Peripatetici.* Qvid autem hæc verba aliud oſtendunt, quàm de ſummo bono, adeoqve de re civili, in acroamaticis etiam libris limatius eſſe à Peripateticis diſputatum, quod ſi ab ullo, certè ab Ariſtotele, ſectæ iſtius Principe, factum eſt. *Alexander* quoqve expreſsè ait, *Ariſtotelem* de moralibus rebus in *Politicis* τῆς τοῦ ἀληθοῦς χάριν εὑρέσεως, *veritatis inveniendæ gratia* egiſſe. Verba adduximus ſupra num. LII. At in *Exotericis* cuncta non τῇ ἀληθείᾳ, ſed δόξᾳ, *non veritate, ſed opinione* fuit metitus. Tandem non ſolùm Alexander c. I. ſed & *Diogenes Laërtius lib. V. in vitâ Ariſtotelis libros Politicos*, quos reliqvos adhuc habemus, vocat libros ἀκροάσεως, qvod nomen inditum non reperimus ulli exoterio ſcripto. IIX. *Phyſicorum* libri autem eo inſigniuntur, quos ἀκροαματικοὺς eſſe nemo facilè fuerit infieiatus. Imò hâc ipsâ de cauſâ, ut ſignificetur, hos libros ab Exotericis eſſe diſtinctos & acroamaticis annumerandos, libri ἀκροάσεως dicuntur, quaſi dicas tales libros, quos non quorumvis ſit intelligere, ſed eorum, qui ἀκροάσει aſſveti ſunt, ſive modo docendi, quem *Ariſtoteles* obſervavit in ſermonibus ſuis, ad ἀκροατὰς οἰκείους directis, de quibus ipſe loquebatur ſupra in *Epiſtola* ad *Alexandrum*. Quod huc appellatione iſta reſpiciatur, inter alios inſinuat & *Plotinus* lib.

lib. VII. Ennead. III. cap. XII. quando tacitè mordens *Aristotelem*, dicit, ſe non eſſe aſſeqvutum ſenſum dicentium, tempus eſſe menſuram menſuratam, & addit: λίπον δὲ τὸ μὴ συνιέναι ἡμᾶς, ὅτι τί ὄν, εἴτε μετρῶν, εἴτε μετρούμενον, οὐκ ἐκδηλοῦ διὰ τῶν συγγραμμάτων ὡς εἰδόσι καὶ ἀκροαμένοις αὐτῶν γράφοντες, *Cauſa verò, ob quam minimè intelleximus, hæc ipſa eſt, quoniam inſcriptis ſuis, quidnam in ſeipſo ſit tempus, ſive menſurans, ſive menſuratum denominetur, nequaquam explicant, ac ſi planè cognoſcentibus auditoribusque illa ſcripſiſſent.* Nempe alludit ille ad obſcuritatem, quàm familiarem *Ariſtoteli* eſſe in acroamaticis ſcriptis ſæpius jam eſt dictum. Quanquam ab eâ ſolâ libri iſti ita appellati non ſint, ſed præterea, & quidem inprimis, à diligenti, exactâ, certaque methodo in illis obſervatâ, quâ Ariſtoteles uſus non eſt, niſi cum ſermonem habuit ad auditores οἰκείους, qui ut πρώτως καὶ κυρίως ἀκροαταὶ, ita lectiones aut tractatus ipſorum uſui deſtinatæ, quod attentionem & induſtriam ſingularem auditoris requirant, propriè ἀκροάσεις dicuntur. Lectio enim, quæ habetur à Doctore, & ἀκρόασις, quæ ita dicitur ratione habitâ auditoris, differunt ſolùm τῷ λόγῳ, at re ipſa idem ſunt, perinde, ut actio & paſſio, doctrina & diſciplina III. *Phyſ.* IV. Sed & Galenus in fragmento de ſubſtantiâ naturalium facultatum ἀκροάσεις non niſi in gratiam genuinorum auditorum ab Ariſtotele non minus, quàm Theophraſto, ſcriptas docet, ceu patet ex verbis ejus jam ante adductis. Cùm ergo & Politici libri ἀκροάσεις dicantur, quod nomen ſolis acroaticis proprium eſt, exotericis utique non poterunt annumerari.

LVIII. Sed quid ad illud dicemus, quod ipſe *Ariſtoteles* ἀκρίβειαν à libris ſuis Ethicis removere videtur in locis num. XLII. citatis? Id dicimus, *Ariſtotelem* ibi non omnem ſimpliciter ab *Ethicâ* πραγματείᾳ excludere ἀκρίβειαν, ſed ta-

lem solùm, qualis in certis quibusdam aliis deprehenditur, ut in Mathematicis disciplinis. Non enim in omnibus scientiis æqualis ἀκρίβεια obtinet, sed habet unaquæque suum peculiarem τρόπον, qui variat pro ipsarum rerum, quæ docentur, dissimilitudine & varietate. Inde sicuti in iis, quæ opificum industriâ elaborantur, non eandem ab omnibus operis perfectionem exigimus, (quis enim ab eo, qui in chalybe aut adamante figuras sibi propositas repræsentat, exigat, ut æquè propè ad exemplaris propositi similitudinem accedat, atque is, qui ex cerâ imagines fingit? Et quis ab hoc requirat, ut æquè exemplaris propositi speciem exprimat, atq; pictor, qui rem aliquam vivis coloribus depingere potest?) ita nec omnem quoque σκέψιν in scientiis sine ullo discrimine ad perfectam illam & immutabilem veritatis normam exigere debemus. Quid namque hoc aliud esset, quàm eundem calceum omni pedi induere, aut uno collyrio, quod faciunt imperiti Medici, omnium oculos curare velle? Ut enim hoc congruè fieri non potest, ita nec eadem in cunctis scientiis esse potest ἀκρίβεια sive accuratio ob materiæ subjectæ varietatem. Inprimis autem Mathematica certitudo, quæ summa est, in omnibus postulari nec debet, nec potest. In Mathematicis enim res abstrahuntur ab omni materiâ, & omnia ex primis earum hypothesibus, quæ immotæ planè sunt veritatis, fluunt, quibus stantibus firma sunt & immota alia, quæ ex illis deducuntur. Ast longè aliter se res habet in aliis scientiis v.g. in scientiâ naturali. Hæc enim considerat res materiatas: materia autem causa contingentiæ est, indeque fit, ut demonstrationes Physicæ non omnes sint necessariæ, sed in quàm plurimis sufficit, si ἐπὶ τὸ πολὺ rem ita se habere sit demonstratum. Unde Aristoteles ipse: *Certitudinem Mathematicam,* inquit, *non oportet in cunctis quærere, sed*

in iis, quæ non habent materiam. Et subdit: *Ideò naturalis hic modus non est. Tota namque natura ferè materiam habet,* II. Met. III.

LIX. Non naturales autem solùm res talem ἀκρίβειαν non ferunt, sed neque civiles, *Tantam* enim, ait idem lib. I. Eth. cap. I. *honesta & justa, quæ civili facultati ad considerandum proposita sunt, habent varietatem, ut non naturâ, sed νόμῳ,* id est, *opinione hominum,* ut explicavimus supra num. XVII, *constare videantur.* Non enim omnia omnibus justa & honesta esse videntur, sed quæ his justa & honesta, aliis injusta & turpia esse reputantur. Ita saltare erat honestum apud *Græcos;* at apud *Romanos* turpissimum, teste *Æmilio Probo* in Epaminonda, & aliis. Et cum justum sit, qvod legibus aut jubetur, aut permittitur, injustum quod prohibetur, cum pro rerumpublicarum varietate leges varient, apparet non in omnibus rerumpublicarum formis eadem justa aut injusta haberi. V. g. In Regno justum est, uni parere omnes: at in Aristocraticâ hoc esset injustum, magis adhuc in Democratiâ. Οὐ τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτὸ πᾶσιν· οὐ τὸ κακὸν ὅμοιον, οὐ τὸ αἰσχρόν, οὐ τὸ καλόν· νόμος μὲν γὰρ δὴ καὶ δίκη ἄνω καὶ κάτω φέρεται διασπώμενα καὶ σπαραττόμενα· μὴ γὰρ ὅτι γένος γένει ὁμολογεῖ ἐν τούτοις, ἀλλ' οὐδὲ οἶκος οἴκῳ, οὐδὲ ἀνὴρ ἀνδρί, οὐδὲ αὐτὸς αὑτῷ, inquit *Maximus Tyrius* Differt. I. *Nec bonum idem omnibus, nec idem omnibus malum, nec idem turpe aut honestum. Ut de legibus & jure taceam, quæ pro cujusqve placito in omnes ita partes distrahuntur ac vellicantur, ut non modò gens cum gente, sed nec urbs cum urbe, nec familia cum familiâ, nec hom: cum homine, nec unus aliquis interdum secum ipse consentiat.* Legi etiam potest *Sextus Empiricus* lib. III. Pyrrh. Hypot. cap. XXIV. & lib. X. contra Dogmaticos. Id quidem negari non potest, ut verum aliquid suâ naturâ tale est: ita etiam bona, honesta &

justa quædam esse naturâ, nempe quæ conformia sunt legi naturæ, veluti depositum esse reddendum, parentibus & magistratui esse obediendum, & quæ sunt id genus alia, in quibus etiam πρώτως καὶ κυρίως Politica est occupata. Habent tamen & ista suas limitationes & exceptiones, quæ ex singularibus circumstantiis oriuntur. Ita honestum naturâ est, pro patriæ incolumitate belligerare : at hoc adeò universale non est, quin patiatur exceptionem. Si enim causa belli injusta sit, honestum non est. Sic justum est depositum reddere, iniqvum tamen, si furioso depositum gladium reddas, quo alterum lædat. Deniqve magistratui obedire, & honestum,& justum est: at nec honestum, nec justum, si magistratus tibi quid imperet, quod contra Deum est, & bonos mores, & tu in hac re ei obtemperes. Tunc enim illud potius tenendum, quod & Socrati frequentatum esse legimus, Deo plus quàm hominibus esse obediendum. Hinc ergò fit, ut ea qvoqve, quæ in Politicis proponuntur, non sint absolutè necessaria, sed multa solùm ἐνδεχόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, *ut plurimum ita se babentia*. Principia enim, ex quibus concludit Politica, magnam partem sunt talia: conclusiones autem ejusdem sunt naturæ, cujus sunt principia *lib.I.Post.cap.VI.* Hâc igitur de causâ dicit *Aristoteles*, in *Politicis* non postulandum esse, ut omnia λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς pertractentur, sed contentum esse oportere auditorem, si res κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην pertractentur. *Hoc enim esse auditoris* πεπαιδευμένου, *eatenus in unoquoqve genere veritatem exquirere, quatenus exigit rei natura, I.Eth.cap.I.* Sufficere itaqve, si de talibus ita disputetur, ut ex contingentibus plerumqve procedatur, de reliquis autem, quæ his aut illis justa aut honesta esse videntur, satis esse, si παχυλῶς agatur & rudi Minerva abumbrentur, qvod πρώτως καὶ μάλιστα circa ea Politica non versetur. Qvod magis adhuc dicendum est de

iis,

iis, quæ per accidens ibi conſiderantur, ut ſunt anima & facultates ejus, item affectus, & ſimilia ad Phyſicam propriè pertinentia. Ut enim Medico curatori neceſſaria eſt aliqua cognitio corporis: Ita Politicum qvoqve, cui animæ Medicus eſt, ut *Plato* eum vocat in *Politico*, aliquâ animæ notitiâ inſtructum eſſe oportet, non exqviſitâ tamen & accuratâ (hæc enim ad Phyſicam, ut dixi, pertinet) ſed tali, quæ ad finem ipſius obtinendum ſufficit, ſicut & de Medico ſuo *Galenus* ait, qvod ei neceſſaria ſit aliqua animæ cognitio, non exquiſita, ſed qualis ſufficit ad morborum fontes aperiendos, in *lib. de facultatibus naturalibus*. De talibus ergò Politica agit παχυλῶς ſolùm ſeu rudi Minerva. Non enim conſiderat ea notitiæ ergò, ſed ad πρᾶξιν omnem iſtorum dirigit cognitionem. Ad hunc autem finem obtinendum ſufficit tenuis aliqva iſtiusmodi rerum cognitio, ſicut ſupra ex *Ariſtotele* n. L. dicebamus, fabro ſatis eſſe, ſi ὡς τύπῳ cognoſcat angulum rectum, qvoniam in tantum hunc cognoſcere quærit, in quantum ipſi cognitio neceſſaria eſt ad agendum ſeu efficiendum quid, nempe ad ædificandam domum. At *Geometra* accuratiſſimè angulum rectum perpendit, qvia pro fine habet γνῶσιν lib. I. Eth. c. VII. Verùm inde nondum ſeqvitur, Politicam non eſſe ſcientificâ methodo traditam, propriâ acroaticis libris. Id enim omnibus ſcientiis commune eſt, ut rudi Minerva & ſuperficie tenus ſolùm pertractent, quæ per accidens veniunt ſub conſiderationem earum. Quin ἀπαιδευσίας certum indicium eſſet, ſi quis ibi locorum exquiſitè talia pertractare vellet, veluti in Phyſicis magnitudinem, aut corpus, quà tale; aut motum in Philoſophiâ primâ &c. Sufficit, ſi in qvâvis ſcientiâ ea accuratè, pro naturâ tamen & indole ſubjectæ rei, tradantur, quorum diſquiſitionem ſibi per ſe vendicat unaquæque. At hoc ipſum qvoqve obſervavit *Ariſtoteles* in *Politicis*. E. g. de ſummo bono, item de virtutibus cum in genere, tum in ſpecie,

cie,

cie, & ſimilibus, quorum per ſe eſt Politica diſciplina, ita ibi egit, ut exqviſitè, qvoad ejus fieri potuit, cujusqve naturam expenderit, nihil omittens eorum, quæ moneri par erat: qvod facilè advertet, qui tractationem iſtam cum iis, quæ de talibus in *Rhetorica* tradita ſunt, contulerit & diligentius penſicularit. Sed hac de re jam aliqv.d dictum eſt etiam num. LIV. Hic autem, quæ legantur, d:gna ſunt verba Euſtratii ad cap. III. libri I. Ethic. ſcribentis: *Cum morali ac civili ſcientiæ ſubjecta ſint vitæ negotia, quæq; in iis fiunt actiones & operationes, quæ omnia ut plurimum evenire conſueverunt, neqve ſemper eundem modum ſervant, ſed interdum in contrarium delabuntur atque excidunt, orationem qvoqve, quæ de hujuscemodi ſubjecto pertractat, ſimilem eſſe neceſſe eſt, ut minimè debeant in hujuscemodi materiâ neceſſariæ demonſtrationes requiri.* ὥσπερ γὰρ μέτρον οἱ λόγοι τῶν πραγμάτων εἰσὶ περὶ ὧν λέγονται, ἐφαρμόζειν εἶναι πρὸς τὸ μετρούμενον· οὐ δύναται δὲ τὸ ἀεὶ ἔχον ὡσαύτως τῷ ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντι ἐφαρμόζεσθαι, *Cum enim oratio quaſi menſura ſit rerum, de quibus agit, menſuramq; oporteat ei, quod qvis metitur, eſſe conformem, fieri nullo modo poteſt, ut id, quod in eadem ſemper ſtabilitate perſeverat, ſit conforme ei, qvod inſtabile eſt, ac plerumq; & non ſemper exiſtit.* ὑπερβάλλεται γὰρ τὸ ἀεὶ ὂν τὸ ποτὲ οὐκ εἶναι ἀνακοπτόμενον, *ſuperatur enim ſine dubio ab eo, quod ſemper eſt, id, quod aliquando interruptum eſt. Si igitur,* pergit, *perinde ut materia ſubjecta, hoc eſt, honeſta ac juſta poſtulant, quæ inter homines fiunt, expoſitio, id eſt, manifeſtatio ac declaratio facta fuerit, ſatis exactè,* ἱκανῶς, *dictum exiſtimetur. Neqve tamen idcircò quiſpiam moralem ac civilem methodum rej:ciendam putare debet, quod Ariſtoteles talem ſolùm de ipſis doctrinam polliceatur. Nam eadem de cauſa oporteret etiam elegantiſſimas quasqve ac præſtantiſſimas artes repudiare, cujusmodi ſunt Grammatica, Rhetorica, Medicina ac Dialectica, ac cætera demum omnes, quæ in materialibus rebus verſantur; imò naturam quoque ipſam, cujus in materiâ materialibusq; rebus negotium eſt, propterea quod non ſtabili ſemper tenore progrediuntur, ſed quandoq; fine ſuo fruſtrantur.*

FINIS.

ADDENDA

Ad pag. 4.

POst verba illa, *acsi non edita essent:* Meminit harum literarum & Simplicius Prooemio Comm. in librum I. Aristotelis Physicorum.

Ad pag. 139. post verba ista, *doctrina & disciplina III. Phys. IV.* Atque hinc & Simplicius Prooemio Comm. in libros Physicos Aristotelis: Διχῆ δὲ διῃρημένων αὐτοῦ τῶν συγγραμμάτων· εἴς τε τὰ ἐξωτερικὰ, οἷα τὰ ἱστορικὰ, καὶ τὰ διαλογικὰ, καὶ ὅλως τὰ μὴ ἄκρας ἀκριβείας φροντίζοντα, καὶ εἰς τὰ ἀκροαματικὰ, ὧν καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πραγματεία, ἐν τοῖς ἀκροαματικοῖς ἀσάφειαν ἐπετήδευσε, διὰ ταύτης τοὺς ῥαθυμοτέρους ἀποκρουόμενος, ὡς παρ' ἐκείνοις μηδὲ γεγράφθαι δοκεῖν, *Cum bifariam scripta ejus,* Aristotelis, *dividantur, in ea, quæ exoterica,* sive *externa, nominabat, ut sunt scripta historica & dialogica, & in universum ea, quæ diligentiam exactam non requirunt, & in ea, quæ acroamatica, sive auscultoria nominabat, in quibus præsens tractatio censetur, in acroamaticis datâ operâ obscurus esse voluit, ut segniores ab hujusmodi studio repelleret & arceret, quasi ob illam scripta non videantur.*

INDEX PRÆCIPUARUM RERUM ET VERBORUM

In

PRODROMO HOC CONTENTORUM.

idem

Mendæ tollendæ.

Pag. 21. lin. 17. legendum: *paulatim*. p. 13. l. 13. *licebat*. p. 33. l. 23: *potuissent*. l. 26. *civilitatis*. l. 27. *ingenuorum*. p. 42. l. 28. post, ἔγκυκλον, *vocat Pollux* id &c. p. 46. l. 6. *delibare*. p. 78. l. 12. ἀκριβάζεις. p. 108. l. 30. *Simplicius*. p. 116. l. 25. εὕρεσιν. p. 119. l. 18. pro, *assyllogistice non syllogistica*.

Mendæ tollendæ.

Pag. 21. lin. 17. legendum: *paulatim.* p. 13. l. 13. *licebat.* p. 33. l. 23: *potuissent.* l. 26. *civilitatis.* l. 27. *ingenuorum.* p. 42. l. 28. post, ἔγκυκλον, *vocat Pollux* id &c. p. 46. l. 6. *delibare.* p. 78. l. 12. ἀκροάζεις. p. 108. l. 30. *Simplicius.* p. 116. l. 25. εὑρεσιν. p. 119. l. 18. pro, *assyllogisticè non syllogisticè.*

